

Supplerende budget 2023-2026

30. august 2022

Indhold

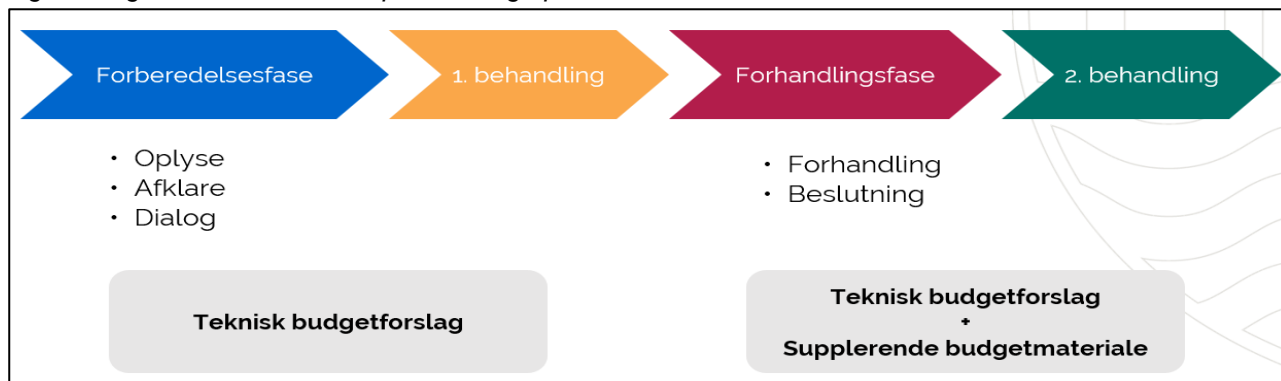
I. Faseopdelt budgetproces	1
Forberedelsesfasen – det tekniske budget	1
Forhandlingsfasen – det supplerende budget	1
Resultatopgørelse – Det økonomiske råderum	2
II. Det supplerende budget	3
1. Økonomiaftale - Økonomisk råderum i Haderslev Kommune	3
2. Budgetkorrektioner	4
3. Demografiberegninger	6
4. Budgetanalyser	8
5. Drift - Udvalgenes budgetudfordringer og øvrige prioriteter	10
5.1. Social- og Handicapudvalget	11
5.2. Beskæftigelses- og Borgerserviceudvalget	12
5.3. Børne- og Familieudvalget	12
5.4. Kultur- og Fritidsudvalget	14
5.5. Teknik- og Klimaudvalget	16
5.6. Ungeudvalget	21
5.7. Senior- og Sundhedsudvalget	22
5.8. Økonomiudvalget	25
5.9. Vækst- og Udviklingsudvalget	26
5.10. Land- og Byudviklingsudvalget	28
6. Anlæg - Udvalgenes forslag til anlægsprojekter	29
6.1. Indeksring af anlæg	29
6.2. Nettooverblik supplerende budget	29
6.3. Social- og Handicapudvalget	30
6.4. Børne- og Familieudvalget	31
6.5. Kultur- og Fritidsudvalget	33
6.6. Teknik- og Klimaudvalget	39
6.7. Senior- og Sundhedsudvalget	69
6.8. Økonomiudvalget	73
6.9. Land- og Byudviklingsudvalget	75
7. Grundkapitalindsud - Landsbygefonden	78
8. Budgetspørgsmål afledt af gruppeformændene	80
8.1. Social- og Handicapudvalget	80
8.2. Beskæftigelse- og Borgerserviceudvalget	80
8.3. Børne- og Familieudvalget	80
8.4. Kultur- og Fritidsudvalget	81
8.5. Teknik- og Klimaudvalget	82
8.6. Senior- og Sundhedsudvalget	83
8.7. Økonomiudvalget / Tværgående spørgsmål	85
8.8. Vækst- og Udviklingsudvalget	86
Bilag 1: Lov- og cirkulæreprogrammet	87
Bilag 2: Anlæg – Investeringsoversigt fra teknisk budget inkl. periodiseringer	91
Bilag 3: Supplerende budget Anlæg – Oversigt over forslag til anlægsprojekter	93

I. Faseopdelt budgetproces

Et ambitiøst og solidt budget er fundamentet for den fremtidige udvikling af Haderslev Kommune. Vejen dertil skabes med et grundigt og gennearbejdet budgetmateriale som kommunalbestyrelsen kan træffe kvalificerede beslutninger på baggrund af.

Budgetlægningen for 2023 (overslagsår 2024-26) er inddelt i to faser: Forberedelsesfasen og forhandlingsfasen. Formålet med faseinddelingen er at skabe synlig opdeling mellem det administrative og tekniske budgetgrundlag og den politiske proces. På denne måde skabes der maksimalt politisk råderum, som kommunalbestyrelsen kan prioritere imellem i forhandlingsfasen.

Figur 1: Figuren viser den faseopdelte budgetproces

Forberedelsesfasen – det tekniske budget

I forberedelsesfasen afklares de økonomiske forhold på de enkelte serviceområder og fagudvalgene involveres for at få belyst de udvalgsspecifikke udfordringer og prioriteter.

Omdrejningspunktet i denne fase er det tekniske budget, der udgør basen for budgetlægningen. Det tekniske budget indeholder primært de kendte driftsrammer og de vedtagne anlægsprojekter fra budget 2022-2025.

Forhandlingsfasen – det supplerende budget

Parallelt med udarbejdelsen af det tekniske budget, er der arbejdet med det supplerende budget. Formålet med det supplerende budget, er at give kommunalbestyrelsen det bedst mulige forhandlingsgrundlag, så de enkelte elementer er belyst og gennemsigtige i forhold til de økonomiske konsekvenser. Materialet er udarbejdet i løbende dialog med Direktionen, Økonomiudvalget og fagudvalgene.

Det supplerende budgetmateriale består af mange forskellige elementer, herunder fagudvalgenes udfordringer og prioriteter, der er belyst ved en administrativ gennemgang af budgetterne og præsenteret på budgetseminaret den 22. juni 2022.

Det supplerende budget består af følgende elementer:

- Økonomiaftalens konsekvenser, som ikke er indregnet i tilskud og udligning
- Eventuelle finansielle korrektioner som følge af økonomiaftalen
- Budgetkorrektioner herunder lov- og cirkulæreprogrammet ud fra en administrativ gennemgang og indstilling
- Demografiberegninger
- Budgetanalyser
- Oversigt over udvalgenes budgetudfordringer på drift
- Oversigt over udvalgenes øvrige prioriteter
- Oversigt over udvalgsfremlagte budgetudfordringer på anlæg
- Budgetemner som gruppeformændene ønsker belyst af forvaltningen

Resultatopgørelse – Det økonomiske råderum

Resultatopgørelsen er vist i det tekniske budget, men der er i nedenstående lavet en række tilføjelser, der er markeret med orange. Det drejer sig om: Udgifter til lov- og cirkulærepragrammet, samt periodiseringer på anlæg og finans.

Dette giver et mere retvisende råderum end angivet i det tekniske budget. Tilføjelserne skal formelt besluttes i forbindelse med 2. behandlingen.

Resultatet bliver, at det samlede økonomiske råderum er på 25,018 mio. kr. i 2023, -2,273 mio. kr. i 2024, 30,885 mio. kr. i 2025 og 32,717 mio. kr. i 2026.

Resultatopgørelse (Beløb i mio. kr. i 2023 pl)	2023	2024	2025	2026
Personskatter	-2.594,222	-2.649,962	-2.719,860	-2.800,224
Selskabsskatter	-27,496	-39,559	-33,160	-32,239
Grundskyld	-164,782	-164,862	-164,862	-164,862
Generelle tilskud	-1.404,834	-1.466,616	-1.526,533	-1.568,627
Indtægter, i alt	-4.191,334	-4.320,999	-4.444,415	-4.565,952
Driftsudgifter	2.659,222	2.651,710	2.645,901	2.645,921
Lov- og Cirkulære	2,929	19,493	20,426	19,245
Pris- og lønfremskrivning	-	118,729	240,157	365,658
Aktivitetsbestemt medfinansiering	251,687	251,687	251,687	251,687
Overførselsudgifter	1.023,126	1.023,126	1.023,126	1.023,127
Nettodriftsudgifter, i alt	3.936,964	4.064,745	4.181,297	4.305,638
Renteudgifter (nettorenter)	3,398	3,412	2,237	2,921
Justering af renter	2,203	0,433	-0,322	-1,236
Resultat af ordinær drift	-248,769	-252,408	-261,203	-258,630
Anlægsudgifter	216,225	194,480	182,600	176,350
Anlægsindtægter	-8,400	-7,000	-6,400	-1,400
Anlæg periodiseringer	-17,750	12,781	0,500	0,000
Nettoanlægsudgifter, i alt	190,075	200,261	176,700	174,950
Resultat af skattefinansieret område, i alt	-58,694	-52,147	-84,503	-83,680
Låneoptagelse	-55,100	-27,600	-30,400	-34,900
Justering - Låneoptag	4,100	-1,264	0,000	0,000
Afdrag på lån	79,641	81,997	83,232	85,976
Justering - Afdrag på lån	-0,164	-0,113	-0,113	-0,113
Grundkapitalindsud	5,200	0,900	0,900	0,000
Balanceforskydninger	0,000	0,500	0,000	0,000
Samlet balance på det skattefinansierede område	-25,018	2,273	-30,885	-32,717
Resultat af det brugerfinansierede område	0,000	0,000	0,000	0,000
Resultat i alt	-25,018	2,273	-30,885	-32,717

"+" betyder udgifter/mindre indtægter   "-" betyder indtægter/mindre udgifter/henlæggelser

Rammeoverholdelse			
(Beløb i mio. kr. i 2023 pl)	Beregnet ramme 2023 jf. KL	Indarbejdet i Budget 2023	Forskel
Servicerammen	2.761,367	2.706,530	-54,837
Anlægsramme 1%	185,000	180,925	-4,075
Anlægsramme KL's vejledende	156,214	180,925	24,711

"+" betyder overskridelse af ramme   "-" betyder luft til ramme

II. Det supplerende budget

1. Økonomiaftale - Økonomisk råderum i Haderslev Kommune

Aftalen mellem Regeringen og Kommunernes Landsforening sætter rammerne for den kommunale økonomi. Økonomiaftalens konsekvenser for Haderslev Kommune gennemgås med henblik på at give et overblik over det økonomiske råderum. Det økonomiske råderum danner udgangspunktet for mulighederne for at prioritere de budgetudfordringer og budgetforslag som præsenteres senere i det supplerende budgetmateriale.

Den 8. juni 2022 indgik Regeringen en aftale med Kommunernes Landsforening om kommunernes økonomi for 2023. De overordnede punkter i aftalen er:

- Kommunernes servicerramme hæves med 1,250 mia. kr. (svarende til 12,500 mio. kr. i Haderslev Kommune) til i alt 287,400 mia. kr.
- Anlægsloftet sættes til 18,500 mia. kr. heraf er 1,000 mia. kr. til grønne investeringer.

1.1. Servicerramme

Servicerrammen afgør, hvor mange midler Haderslev Kommune må anvende på serviceområdet. Overordnet set er der en servicerramme som kommunerne skal holde sig inden for. Servicerrammen for Haderslev Kommune er på 2.761,367 mio. kr. i 2023.

1.2. Anlægsramme

Anlægsrammen bestemmer, hvor mange midler Haderslev Kommune må anvende på anlægsområdet.

Den beregnede anlægsramme for 2023 opgives i to scenarier. De forhenværende år, har beregningsgrundlaget for Haderslev Kommunes anlægsramme været 1 % af den overordnede ramme på landsplan, hvilket svarer til 185,000 mio. kr. i 2023.

I år har Kommunernes Landsforening (KL), foretaget nye beregninger og er på den baggrund nået frem til en vejledende anlægsramme for Haderslev Kommune på 156,214 mio. kr.

1.3. Lånetilsagn og andre lånemuligheder

Forvaltningen gør opmærksom på, at der i det tekniske budget er indarbejdet et forventet låneoptag på 55,100 mio. kr. i 2023, 27,600 mio. kr. i 2024, 30,400 mio. kr. i 2025 og 34,900 mio. kr. i 2026. Disse låneoptag kan henføres til Jomfrusti-projektet og ældreboliger i Gram. De forventede låneoptag ændres såfremt en ny periodisering indarbejdes, jf. afsnit 2.2.

Kommunernes lånemuligheder er regulerede af lånebekendtgørelsen. Generelt er der meget begrænsede muligheder for at optage lån.

1.4. Statslig medfinansiering af anlægsprojekter

Det supplerende budget indeholder anlægsprojekter, hvor der er forudsat statslig medfinansiering.

Cykelstipulje med statsrefusion er årligt opført med anlægsudgifter og anlægsindtægter fra statsrefusion. Der er i Statens infrastrukturplan 2035 afsat samlet 3,000 mia. kr. til fremme af cyklisme i perioden 2022-2035. Det betyder, at der er mulighed for at søge tilskud til cykelprojekter i Cykelpuljen. Når cykelstiplanen foreligger, kan man med fordel prioritere projekter ud fra planen.

Ved opførelse af servicearealer på Højmarken i Gram, vil kommunen kunne modtage servicearealtilskud på 0,600 mio. kr. til de skitserede kvadratmeter.

2. Budgetkorrektioner

I forlængelse af økonomiaftalen og den aktuelle økonomiske situation, er der følgende korrektioner som skal håndteres i forhandlingsfasen:

- Indarbejdelse af Lov- og cirkulæreprogrammet i 2023-2026
- Indarbejdelse af foreslåede periodiseringer på anlæg
- Justering af renter, afdrag og låneoptag

2.1. Lov- og cirkulæreprogrammet

Lov- og cirkulæreprogrammet består af lovændringer og økonomiske kompensationer fra staten. Folketinget vedtager løbende bindende lovændringer, der betyder flere eller færre opgaver til kommunerne. Staten er forpligtet til at tilpasse bloktilskuddet til den ændrede opgavemængde og i økonomiforhandlingerne aftaler Regeringen og Kommunernes Landsforening den økonomiske kompensation. I tabellen nedenfor gennemgås effekterne af aftalen for Haderslev Kommune fordelt på udvalgsniveau.

Lov- og cirkulæreprogrammet indgår i det supplerende budget, fordi fordelingen på udvalg formelt set skal politisk besluttes af kommunalbestyrelsen.

Fordeling af lov- og cirkulære program (Beløb i mio. kr. i 2023 pl)	2023	2024	2025	2026
Social- og Handicapudvalget	-0,998	-0,958	-1,235	-0,666
Beskæftigelse- og Borgerserviceudvalget	0,202	0,209	0,212	-0,332
Børne- og Familieudvalget	0,370	15,524	15,571	15,510
Teknik- og Klimaudvalget	-	0,144	0,144	0,144
Ungeudvalget	0,044	0,108	0,108	0,108
Senior- og Sundhedsudvalget	3,583	4,728	5,885	4,420
Økonomiudvalget	-0,272	-0,261	-0,258	0,061
Lov- og cirkulæreprogram, i alt	2,929	19,493	20,426	19,245

"+" betyder udgifter/mindre indtægter "-" betyder indtægter/mindre udgifter/henlæggelser

Tidligere års beslutning om en bagatelgrænse på 0,050 mio. kr. er videreført. Beslutningen gælder hvis alle beløb i årene 2022 til 2026 falder for bagatelgrænsen. Såfremt beløbet i ét år er over 0,050 mio. kr., tildeles beløbene ud i alle årene. Alle love og bekendtgørelser der falder for bagatelgrænsen, er ikke medtaget i ovenstående.

Der er samtidig visse punkter i lov- og cirkulæreprogrammet, der ikke er medtaget, da disse håndteres på anden vis. Det gælder eksempelvis overførselsudgifterne på Beskæftigelse- og Borgerserviceudvalgets område. Disse er indregnet i budgettet særskilt og er derfor ikke en del af lov- og cirkulæreprogrammet.

Den samlede liste over punkter i lov- og cirkulæreprogrammet fremgår af Bilag 1. Indledningsvis skal det nævnes at de største elementer i lov- og cirkulæreprogrammet i år er minimumsnormeringer under Børne- og Familieudvalget samt tandpleje til 18-21-årige under Senior- og Sundhedsudvalget.

2.2 Anlægsperiodiseringer

Administrationen har gennemgået anlæg i det tekniske budget 2023-2026 med henblik på, at sikre en fuld anvendelse af de afsatte anlægsbeløb i 2023. Det skal understreges at administrationen udelukkende har fokuseret på anlægsprojekternes gennemførlighed i 2023. Nedenstående anlægsprojekter er valgt som anlæg, hvor det er muligt at justere periodiseringen og dermed få lavere anlægsudgifter i 2023.

I nedenstående tabel fremgår det, at gennemgangen netto har nedskrevet anlægsbudgettet med 17,750 mio. kr. i 2023, opskrevet det med 12,781 mio. kr. 2024 og med 0,500 mio. kr. i 2025. I udgangspunktet skal periodiseringer være udgiftsneutrale i budgetperioden da anlægsbevillingen fastholdes. Det er dog ikke tilfældet i år, da Klimalavbund-projektet overgår til staten og dermed udgår. Derudover flyttes der midler fra 2023 til 2022 på Jomfrusti-projektet.

Forslag til periodiseringer (Beløb i mio. kr. i 2023 pl)	U/I	2023	2024	2025	2026
Masterplan Jomfrustien – flyt til 2022	U	-2,969	-	-	-
Masterplan Jomfrustien – flyt til 2024	U	-1,331	1,331	-	-
Klimalavbund og andre synergiprojekter ved vandløb	U	-2,500	-2,500	-2,500	-
Klimalavbund og andre synergiprojekter ved vandløb	I	2,000	2,000	2,000	-
Flytning af Driftsafdelingen	U	-5,000	5,000	-	-
Pulje til udmøntning af cykelstiplan	U	-7,000	7,000	-	-
Pulje til udmøntning af cykelstiplan	I	1,050	-1,050	-	-
Erhvervsjord	U	-2,000	1,000	1,000	-
Periodiseringer anlæg, i alt		-17,750	12,781	0,500	-

2.3 Finansielle korrektioner

Den seneste tids rentestigninger har en effekt på kommunens lån med variabel rente. Renteudgifterne er justeret for at give et mere retvisende billede.

Hvis periodiseringer på anlæg indarbejdes, har det afledte konsekvenser på renter, låneoptag og afdrag på lån. De vil dermed også skulle justeres. Af tabellen nedenfor fremgår de afledte konsekvenser.

Afledt finans (Beløb i mio. kr. i 2023 pl)	2023	2024	2025	2026
Justering af renter	2,203	0,433	-0,322	-1,236
Justering af låneoptag	4,100	-1,264	-	-
Justering af afdrag på lån	-0,164	-0,113	-0,113	-0,113
Afledt finans, i alt	6,139	-0,944	-0,435	-1,349

3. Demografiberegninger

Befolkningens udvikling påvirker budgettet på en række områder. Faldende befolkningstal kan betyde mindre udgifter, mens stigende befolkningstal kan betyde større udgifter. Hvert år laver Danmarks Statistik en befolkningsfremskrivning, som giver et bud på befolkningens udvikling i de kommende år. Ud fra befolkningsfremskrivningen beregner Økonomi og Løn forventede udgifter i de kommende år.

Kommunalbestyrelsen skal tage stilling til, om et områdes budget skal reguleres i forhold til befolkningsudviklingen. Der anvendes samme beregningsmodel som for budget 2022-2025.

Nedenstående tabel viser et overblik over de forventede udgifter på baggrund af befolkningens udvikling:

(Beløb i mio. kr. i 2023 pl)	2023	2024	2025	2026
Dagtilbudsområdet	3,297	1,037	-1,192	-1,762
Skoleområdet	-2,544	-8,067	-12,532	-21,098
Forebyggende hjemmebesøg	0,102	0,231	0,379	0,557
Genoptræningsplaner	0,400	0,801	1,201	1,602
Ældrepleje	5,768	14,834	26,532	42,035
Demografi, I alt	7,023	8,836	14,388	21,334

"+" betyder flere beregnede udgifter   "-" betyder færre beregnede udgifter

3.1. Børne- og Familieudvalget

På Børne- og Familieudvalgets område beregnes forventede udgifter for dagtilbud og skoler.

Der forventes færre 0-6-årige i de kommende fire år. I nedenstående tabel ses, hvordan det forventede børnetal påvirker udgifterne på dagtilbud.

Alderssammensætningen har betydning for omfanget af demografireguleringen, da taksten for 0-2-årige er højere end taksten for 3-6-årige. Ved årets afslutning sker en efterregulering på baggrund af det faktiske børnetal.

Der forventes færre 6-16-årige i de kommende fire år. I nedenstående tabel ses, hvordan den forventede børnetal påvirker udgifterne på skolerne.

Demografi (Beløb i mio. kr. i 2023 pl)	2023	2024	2025	2026
Dagtilbudsområdet	3,297	1,037	-1,192	-1,762
Skoleområdet	-2,544	-8,067	-12,532	-21,098
Demografiudvikling, I alt	0,753	-7,030	-13,724	-22,860

3.2. Senior- og Sundhedsudvalget

På Senior- og Sundhedsudvalgets område er der beregninger for genoptræningsplaner, forebyggende hjemmebesøg og ældrepleje. Der forventes flere ældre i målgruppen. Af nedenstående tabel fremgår hvordan det forventede antal ældre påvirker udgifterne på området.

Demografi (Beløb i mio. kr. i 2023 pl)	2023	2024	2025	2026
Forebyggende hjemmebesøg	0,102	0,231	0,379	0,557
Genoptræningsplaner	0,400	0,801	1,201	1,602
Ældrepleje	5,768	14,834	26,532	42,035
Demografiudvikling, I alt	6,270	15,866	28,112	44,194

Genoptræning bruges som alternativ til operationer og kan være nødvendig på baggrund af forskellige diagnoser. Det stigende antal ældre borgere øger behovet for flere genoptræningsplaner. Antallet af genoptræningsplaner forventes at stige med 2,3% i de kommende fire år. Den forventede udvikling er medregnet i ovenstående tabel.

Den forventede udvikling i forebyggende hjemmebesøg tager udgangspunkt i det forventede antal ældre borgere over 80 år de kommende fire år. Antallet af ældre borgere over 80 år er stigende, så der forventes større udgifter de kommende fire år.

Udviklingen i udgifter til ældrepleje hænger i høj grad sammen med antallet af ældre borgere over 80 år. Antallet af ældre borgere over 80 år er stigende, så der forventes større udgifter de kommende fire år.

4. Budgetanalyser

I forbindelse med vedtagelsen af budget 2022-2025 blev der iværksat 5 budgetanalyser med det formål at skabe råderum i de kommende år. De foreløbige konklusioner af analyserne blev fremlagt på gruppeformandsmødet den 22. august 2022.

Analyserne uddybes hver især nedenfor.

4.1. Indtægtoptimering

Der er udlningsmæssige gevinster ved at have den rigtige registrering af data, derfor er der foretaget en analyse af registreringer på:

- Betalingskommune folketal
- Børn af enlige forsørgere
- Bolig (BBR)

For de to første analyser har forskellige juridiske udfordringer vist sig, således at analyserne ikke kunne gennemføres.

Boliganalysen tager udgangspunkt i kriteriet til socioøkonomisk udgiftsbehov "Billige private udlejningsboliger samt familier i visse boliger i yderområder og beboede sommerhuse". Analysen undersøger om kommunen fuldt ud har registreret alle billige private udlejningsboliger i BBR registreret. Der modtages svar fra ekstern leverandør ang. BBR-analysen i efteråret 2022.

4.2. Kapacitetsanalyse

Igennem flere år har den demografiske udvikling betydet flere ældre og færre børn. Derfor blev det besluttet at lave en kapacitetsanalyse på skoler, plejecentre og det specialiserede område.

Skoler: Fra 2017 til 2022 er antallet af elever faldet med 755 – og der forventes et yderligere fald på 264 elever frem mod 2029. Beregnet ud fra at 63 % af kommunens 6 – 16-årige benytter folkeskolen. Faldet betyder, at i 2026 forventes 14 færre klasser end i dag. Derudover forventes det at 55 % af alle klasser vil være udfordret på klasseskolen, hvilket vil sige 23 elever eller mindre. Endelig forventes det at 25 % af klasserne vil have mindre end 15 elever i klasserne.

Plejecentre: Der forventes en stigning på 35 % flere +80-årige frem mod 2030, men på grund af "Sund aldrig" og ændret efterspørgsel forventes et uændret kapacitetsbehov på omkring 410 pladser. Primært pga. etableringen af friplejehjemmet i 2023 stiger kapaciteten med 60 pladser til 456 pladser i 2024. Altså en overskuds-kapacitet på 46 pladser. Der er ikke taget højde for udviklingen i borgere, som søger til plejecentre i andre kommuner.

Handicap og Socialpsykiatri: Antallet af pladser passer til behovet, men der er små tilbud, som er fagligt og økonomisk sårbare. Det drejer sig om Østergade (3 pladser), Højgade (4 pladser) og Allégade (4 pladser). Disse indgår i handlekataloget som er forelagt SHU.

4.3. Bustrafik

Der er lavet en analyse mht. en optimal udnyttelse af kommunens buskapacitet og som giver en effektiv og god betjening af kommunens borgere.

Analysens genstand Bustrafikken i Haderslev Kommune kan deles op i følgende kategorier:

- Kollektiv trafik med rutebusser
- Flextrafik
- Skolebefordring
- Bybusser (primært Haderslev)

I konklusionen på analysen er, at der er et meget forskelligartet serviceniveau på mellembusruterne i Haderslev Kommune. Det vurderes endvidere at visse ruter har et højt omkostningsniveau, når antallet af påstigninger indgår i beregningerne. Analysen anbefaler, at kommunen får udarbejdet et egentligt serviceniveau for buskørsel.

4.4. Tilbudsviften for unge mellem 18-23 år (15-24 år)

I forhold til den oprindelige analyse er målgruppe ændret fra 18-23-årige til at omfatte 15-24-årige.

Analysen har lokaliseret 169 tilbud til aldersgruppen fordelt på private, frivillige, kommunale, regionale og statslige tilbud. Tilbuddene henvender sig til brugere med forskellige udfordringer og tilbuddene indeholder forskellige indsatser.

Analysen indikerer, at:

- Der kan være fordele ved at samtænke unge- og voksenområdet eksempelvis rusmiddelbehandlingen og udvalgte væresteder som formentligt kan tilpasses, således de kan rumme en bredere målgruppe.
- Borgerrettede indsatser såsom mentor/støtte- og kontaktperson/socialpædagogiske støtte har et overlap, der gør det relevant at kigge på potentialet for samtænkning af indsatserne.
- Øget brug af frivillige tilbud.

4.5. Grøn kørselsanalyse

Udgangspunktet for analysen har været et politisk ønske om at få beregnet, hvad overgangen til fossilfrie drivmidler vil koste. Derudover har analysen undersøgt om kommunens bilpark på omkring 550 køretøjer fordelt på flere forvaltningsområder udnyttes effektivt.

Analysens grønne konklusioner:

- Små biler, der skal udskiftes indenfor den nærmeste fremtid og, som står samlet kan overgå til fossilfri brændsel med samme total økonomi. (etablering og drift).
- Det anbefales at opsætte 64 ladestandere på de syv adresser, hvor der er flest biler. Det er ved tre plejedistrikter i Haderslev, et i Gram og et i Vojens samt ved Rådhuset og Jobcenter Haderslev. Den samlede investering i infrastruktur og ladestandere vil være 3 mio. kr.

4.6. Konsulentforbrug i Teknik og Klima

Analysen er en opdatering af sidste års konsulentanalyse, med fokus på konsulentforbruget i Teknik og Klima i 2021. Udgifterne kategoriseres efter årsagen til brugen af eksterne konsulenter og omfanget vurderes med øje for eventuelle effektiviseringer.

Årsagerne til brugen af eksterne konsulenter i Teknik og Klima i 2021 stemmer udmærket overens med de fordele, der kan være ved brugen af eksterne konsulenter (primært specifikke kompetencer). Analysen anbefaler, at Teknik og Klima vurderer fremtidige opgaver med henblik på at ansætte en konsulent til løsning af hidtil udbudte driftsopgaver. Der er ikke fundet et egentligt besparelspotentiale.

5. Drift - Udvalgenes budgetudfordringer og øvrige prioriteter

Nedenfor følger beskrivelser af udvalgenes politisk fremførte udfordringer og øvrige prioriteter som også er blevet forelagt for kommunalbestyrelsen på budgetseminaret den 22. juni 2022.

Nedenfor ses en oversigt over de politisk fremførte udfordringer fordelt på udvalg.

Nettodriftsudgifter (Beløb i mio. kr. i 2023 pl)	2023	2024	2025	2026
Social- og Handicapudvalget	30,900	32,200	33,500	35,000
- Udfordringer	30,900	32,200	33,500	35,000
Beskæftigelse- og Borgerserviceudvalget	0,000	0,000	0,000	0,000
- Udfordringer	-	-	-	-
Børne- og Familieudvalget	12,350	11,806	11,206	11,206
- Udfordringer	1,606	1,606	1,606	1,606
- Øvrige prioriteter	10,744	10,200	9,600	9,600
Kultur- og Fritidsudvalget	1,475	0,975	0,975	0,975
- Udfordringer	0,175	0,175	0,175	0,175
- Øvrige prioriteter	1,300	0,800	0,800	0,800
Teknik- og Klimaudvalget	7,525	7,150	5,375	4,625
- Udfordringer	1,200	1,100	0,950	0,700
- Øvrige prioriteter	6,325	6,050	4,425	3,925
Ungeudvalget	1,300	1,200	1,200	1,200
- Øvrige prioriteter	1,300	1,200	1,200	1,200
Senior- og Sundhedsudvalget	18,860	18,860	18,860	18,860
- Udfordringer	9,000	9,000	9,000	9,000
- Øvrige prioriteter	9,860	9,860	9,860	9,860
Økonomiudvalget	1,114	1,764	1,764	1,114
- Øvrige prioriteter	1,114	1,764	1,764	1,114
Vækst- og Udviklingsudvalget	4,380	3,300	2,500	2,500
- Øvrige prioriteter	4,380	3,300	2,500	2,500
Land- og Byudviklingsudvalget	1,000	1,000	1,100	1,100
- Øvrige prioriteter	1,000	1,000	1,100	1,100
Driftsudgifter, I alt	78,904	78,255	76,480	76,580

5.1. Social- og Handicapudvalget

Det tekniske budget for Social- og Handicapudvalget er opgjort til 523,634 mio. kr. i 2023.

Social- og Handicapudvalget har fremført nedenstående udfordringer:

(Beløb i mio. kr. i 2023 pl)	2023	2024	2025	2026
<i>Udvalgets udfordringer:</i>				
Tilgang af unge med handicap, der flytter hjemmefra	21,700	23,000	24,300	25,800
- Igangværende borgere	4,200	4,200	4,200	4,200
- Forventet tilgang af borgere	17,500	18,800	20,100	21,600
Øvrige til- og afgang	9,200	9,200	9,200	9,200
- Igangværende borgere	7,800	7,800	7,800	7,800
- Forventet til- og afgang af borgere	1,400	1,400	1,400	1,400
Udvalgets udfordringer, I alt	30,900	32,200	33,500	35,000
Driftsudgifter, I alt	30,900	32,200	33,500	35,000

5.1.1. Udvalgets udfordringer

Tilgang til voksenområdet af unge med handicap, der flytter hjemmefra

Ud af de 10 borgere der var forventet i 2022 er der 5 borgere i et igangværende forløb, svarende til en udgift på 4,200 mio. Kr. Der vil yderligere være en tilgang af 12 borgere med handicap i 2023, herefter forventes 1 borger de efterfølgende to år, så det samlede antal nye borgere i forhold til 2022 er 13 borgere i 2024, 14 borgere i 2025 og 2026. Tilgangen af borgere svarer til 17,500 mio. kr. i 2023, 18,800 mio. Kr. i 2024, 20,100 mio. kr. i 2025 og 21,600 mio. kr. i 2026.

Der er tale om unge mennesker med omfattende handicaps og som i dag får et tilbud under Børn og Familie eller unge mennesker som bor hjemme hos deres forældre og er nået alderen, hvor de nu skal flytte hjemmefra. Støtten til det enkelte unge menneske vil tage udgangspunkt i det, der er mest værdifuldt for vedkommende, ofte med et ønske om at bo så tæt geografisk ved deres pårørende / forældre som muligt.

Vi ved, at denne borgergruppe har brug for massiv pleje, omsorg, hjælp og støtte fra os, selvom der også er et fokus på, at de kan bestemme over deres eget liv og leve så uafhængige af kommunal hjælp som muligt.

Udgiften til borgere der flytter fra børneområdet til voksenområdet frigiver 6,000 mio. Kr. i Børn og Familie, men midlerne forbliver i børneområdet til imødegåelse af nye borgere. Statsrefusion på disse beløb er indregnet.

Øvrige til- og afgang

Der er fra foråret 2021 til d. 26.4.2022 kommet 16 nye borgere, der ikke kommer fra børneområdet. Samtidig er der 21 borgere der har afsluttet et botilbud. Ændringen i igangværende borgere forventes at give en merudgift på 7,800 mio. kr. Som det fremgår, er tilgangen af borgere væsentligt dyrere end afgang, da de konkrete borgere har et større støttebehov.

Udover de igangværende borgere forventes en tilgang på 4 borgere i 2023, som venter på en plads efter endt indlæggelse på særlige pladser i psykiatrien, behandlingsdom m.m. Udgiften er beregnet til 6,200 mio. kr. i 2023.

Ifølge Danmarks statistik kan man med rimelighed forvente, at 6 af kommunens borgere på bostederne afgår årligt. Dette antages ud fra et landsgennemsnit, hvor tallene er korrigeret for den noget lavere gennemsnitsalder for borgere med en psykisk sygdom eller som er udviklingshæmmet. Da det forventes der afgår 6 borgere årligt med en gennemsnitlig pris på 0,800 mio. kr. vil den forventede til- og afgang i 2023 udgøre de sandsynliggjorte 4 nye borgere fratrukket den gennemsnitlige afgang på 6 borgere, svarende til et merforbrug på 1,400 mio. kr.

I overslagsårene er 1,400 mio. kr. benyttet da det forventes fortsat at være en årlig afgang på 6 borgere. Det må ligeledes forventes der vil være en tilgang der endnu ikke er kendt på nuværende tidspunkt. I

overslagsårene regnes der derfor med at til- og afgang udligner hinanden. I budget 2024 – 2026 vil denne til- og afgang blive revideret.

For begge områder gælder det, at hvis midlerne ikke tildeles, skal de findes indenfor den eksisterende ramme, hvilket må forventes at medføre et betydeligt ændret serviceniveau indenfor området.

Forventet samlet økonomisk udfordring i 2023: 30,900 mio. kr., 2024: 32,200 mio. kr., 2025: 33,500 mio. kr. og 2026: 35,000 mio. kr.

5.2. Beskæftigelses- og Borgerserviceudvalget

Det tekniske budget for Beskæftigelses- og Borgerserviceudvalget er opgjort til 1.091,096 mio. kr. i 2023. Beskæftigelses- og Borgerserviceudvalget har ingen udfordringer.

5.3. Børne- og Familieudvalget

Det tekniske budget for Børne- og Familieudvalget er opgjort til 824,806 mio. kr. i 2023. Børne- og Familieudvalget har fremført følgende udfordringer og prioriteter:

(Beløb i mio. kr. i 2023 pl)	2023	2024	2025	2026
<i>Udvalgets udfordringer:</i>				
- Kompensation for struktur på skole- og dagtilbudsområdet	1,606	1,606	1,606	1,606
Udvalgets udfordringer, I alt	1,606	1,606	1,606	1,606
<i>Udvalgets øvrige prioriteter:</i>				
- Uddannelse af medarbejdere til dagtilbud	1,000	1,000	1,000	1,000
- Tingvejen 2	0,200	0,200	0,200	0,200
- Forlængelse af Investeringsstrategien	5,000	5,000	-	-
- Investeringsstrategien - Finansiering af forventet besparelse	2,000	4,000	8,400	8,400
- Fastholdelse af demografi	2,544	-	-	-
Udvalgets øvrige prioriteter, I alt	10,744	10,200	9,600	9,600
Driftsudgifter, I alt	12,350	11,806	11,206	11,206

5.3.1. Udvalgets udfordringer

Kompensation for struktur på skole- og dagtilbudsområdet

I forbindelse med budgetlægningen for 2021 blev der etableret to puljer under Økonomiudvalget til kompensation for strukturen på såvel skole- som på dagtilbudsområdet. På puljen til skoleområdet blev der afsat 2,200 mio. kr. årligt og på dagtilbudsområdet, blev der afsat 0,600 mio. kr. i 2021 og 2022.

Kriterierne for modtagelse af midler fra puljerne er følgende:

På skoleområdet betyder det, at hvis en skole, der drives på én matrikel, har færre end 135 elever, så vil skolen blive tildelt et tillæg til skolens budget. Ligeledes tildeles skolerne på to matrikler et tillæg, hvis skolen har en samlet elevgruppe på færre end 255 elever.

For at få midler tilført på dagtilbudsområdet er kriteriet, at institutionens børnetal er under 27, hvilket er minimum for, at en institution hænger normeringsmæssigt sammen. Matrikler under 27 børn modtager ved årets start et budget svarende til 27 børn, der fastholdes som minimum.

Forventede konsekvenser af ovenstående kompensationsmodel er som vist herunder:

Beløb i mio. kr.	2023	2024	2025	2026
Fællesskolen Hoptrup Marstrup Vilstrup	0,750	0,750	0,750	0,750
Fællesskolen Nustrup Sommersted	1,750	1,750	1,750	1,750
Fællesskolen Bevtoft Over Jerstal	0,750	0,750	0,750	0,750
Forventet kompensation til skolerne	3,250	3,250	3,250	3,250
Nuværende budget	2,244	2,244	2,244	2,244
Ufinansieret kompensation	1,006	1,006	1,006	1,006

Beløb i mio. kr.	2023	2024	2025	2026
Vores Børnehave – afd. Vedsted	0,300	0,300	0,300	0,300
Fællesinstitution Nustrup Sommersted – afd. Nustrup	0,300	0,300	0,300	0,300
Forventet kompensation for dagtilbudsstruktur	0,600	0,600	0,600	0,600
Ufinansieret kompensation	0,600	0,600	0,600	0,600
I alt ufinansieret kompensation	1,606	1,606	1,606	1,606

5.3.2. Udvalgets øvrige prioriteter

Uddannelse af medarbejdere til dagtilbud

Der er behov for rekruttering af flere uddannede medarbejdere til kommunens dagtilbud i de kommende år. Dette skyldes store årgange, som forventes at stoppe med at arbejde samt overholdelse af minimumnormeringerne fra 1. januar 2024. Dertil kommer muligheden for fra 2023 at ansøge om statslige midler til forøgelse af andelen af uddannet personale i dagtilbud.

Derfor ønsker forvaltningen at oprette en uddannelsespulje til at understøtte daginstitutionerne økonomisk, når de uddanner deres ufaglærte medarbejdere til pædagogiske assistenter eller pædagoger. Daginstitutionerne har ikke selv midler til at bidrage til uddannelsespuljen.

Uddannelsespuljen skal bruges til daginstitutionernes udgifter til vikardækning af de medarbejdere, der er på uddannelse og udgifter til selve uddannelsen. Desuden skal uddannelsespuljen bruges til løn til en medarbejder, der planlægger og koordinerer uddannelserne.

Der er behov for 1,000 mio. årligt i 4 år til uddannelsespuljen.

Tingvejen 2

Klubtilbuddet på Tingvejen er et tilbud til unge fra 4-6. klasse, hvor der laves forskellige aktiviteter, og hvor de unge kan mødes og være sammen med deres venner.

På baggrund af positive tilbagemeldinger fra Hotspot og GOTI omkring klubtilbuddet samt for at ramme en bredere målgruppe, og give flere unge mulighed for at deltage i fællesskabet er der behov for at udvide åbningstiden i klubben på Tingvejen 2. Omkostningen til driften af udvidede åbningstider beløber sig til 0,200 mio. kr. årligt.

Forlængelse af Investeringsstrategien

For at styrke almenområdet blev der investeret 5,000 mio. kr. årligt i årene 2019, 2020 og 2021. I 2022 er budgetterne således 5,000 mio. kr. lavere end i de seneste 3 år.

Arbejdet med at mindske segregeringen har vist sig at være en vanskelig proces, som har taget længere tid end forventet. Skolerne er fortsat i gang med arbejdet omkring at styrke almenområdet, men dette kræver, at skolerne har personale til specialpædagogiske indsatser, co-teaching og undervisningsdifferentiering samt ressourcer til at arbejde med mellemformer og andre specialiserede tiltag.

For at fastholde og videreudvikle de igangværende indsatser på inklusionsområdet kan det anbefales, at forlænge investeringsindsatsen med yderligere 2 år – svarende til 5,000 mio. kr. årligt i 2023 og 2024

Investeringsstrategien – Finansiering af forventet besparelse

Investeringsstrategien havde en forventet årlig besparelse fra 2022 på 12,000 mio. kr. årligt.

Den til dato gennemførte besparelse gøres op til ca. 4,000 mio. kr. pr. år fra 2022 og frem.

I budgetforliget for 2022-2025 anerkendte kommunalbestyrelsen, at inklusionsindsatsen er en svær og lang proces, hvorfor en del af den forventede besparelse blev finansieret frem mod 2025. Aktuelt mangles der finansiering på 2,000 mio. kr. i 2023 stigende til 8,400 mio. kr. fra 2025 og frem.

Fastholdelse af demografi

Den demografiske udvikling i Haderslev Kommune har i de seneste år betydet, at børnetallet har været faldende. Det betyder, at klasserne på skolerne bliver mindre, men udgifterne til klasserne kan ikke reduceres tilsvarende, da udgiften til en klasse som udgangspunkt er den samme, uanset om der er 15 eller 25 elever i klassen.

Kombinationen af den demografiske udvikling, strukturelle udfordringer samt finansiering af investeringsstrategi og omstillingsbidrag gør, at skolernes økonomi udhules, hvilket gør det vanskeligt at fastholde det hidtidige serviceniveau. Derfor er en anden mulighed at nulstille demografien på skoleområdet i 2023 svarende til - 2,544 mio. kr.

Det er forvaltningens opfattelse, at skoleområdet ikke kan honorere både at blive demografireguleret og betale investeringsstrategien tilbage.

5.4. Kultur- og Fritidsudvalget

Det tekniske budget for Kultur- og Fritidsudvalget er opgjort til 103,180 mio. kr. i 2023.

Kultur- og Fritidsudvalget har fremført følgende udfordringer og øvrige prioriteter:

(Beløb i mio. kr. i 2023 pl)	2023	2024	2025	2026
<i>Udvalgets udfordringer:</i>				
- Det blå foreningshus	0,175	0,175	0,175	0,175
Udvalgets udfordringer, I alt	0,175	0,175	0,175	0,175
<i>Udvalgets øvrige prioriteter:</i>				
- Eventstrategi	0,500	-	-	-
- Kultur-sommerferie-ordning	0,300	0,300	0,300	0,300
- Lokaletilskud forhøjes fra 65% til 75%	0,500	0,500	0,500	0,500
- Buegade	-	-	-	-
Udvalgets øvrige prioriteter, I alt	1,300	0,800	0,800	0,800
Driftsudgifter, I alt	1,475	0,975	0,975	0,975

5.4.1. Udvalgets udfordringer

Det blå foreningshus

I forbindelse med budgetlægningen 2021-2024, blev der alene afsat 0,100 mio. kr. Oprindeligt blev udgifterne estimeret til 0,140 mio. kr. Nu er byggeriet klar til ibrugtagning i løbet af 2022 og driftsudgifterne er blevet genberegnet. Det betyder, at udgifterne nu er estimeret til 0,275 mio. kr., hvilket giver en ubalance på 0,175 mio. kr. Årsagen til stigningen, skyldes primært udgifter til rengøring, forsikringer, el, serviceaftaler på trappe og bro.

5.4.2. Udvalgets øvrige prioriteter

Eventstrategi

Det fremgår af styrelsesvedtægten at Kultur- og Fritidsudvalget skal udarbejde en eventstrategi. Der foreslås en to- eller tretrinns tilgang: Der bør afsættes procesmidler til udarbejdelse af strategien, således at vi sikrer en professionel og gennemtænkt strategi der både spiller op til interne mål og visioner og som forholder sig til de kultursamarbejder vi er en del af. Herudover bør der afsættes midler til en egentlig eventpulje, når strategien er på plads.

Slutteligt bør man ansætte en eventkoordinator til puljen og til de events kommunen er en del af og sådan at der kan arbejdes på tværs i kommunen.

Kultur-sommerferie-ordning

Kultursamvirket ønsker at styrke kulturaktiviteter i sommerferien. Med et målrettet beløb til aktører som ønsker at lave oplevelser og aktiviteter for kommunes borger og turister.

Formål:

Kultursamvirket har oplevelsen af at kulturaktiviteterne går på "halv blus" i juli mdr. Dette hænger ikke sammen med det liv der er i kommunen af både borgere som opholder sig hjemme og de turister der besøger kommunen i denne måned. Hele Haderslev by summer af liv i juli måned. Vi er som kommune nød til at rykke når kunderne er der.

Sammenhæng:

Der skulle være et samarbejde mellem de kulturinstitutioner som der har åbent og andre aktører. F.eks. Haderslev butikker, Bispen, Banehuset, Gram slot, Vojens Kultur og Musikhus, HER.

Effekt:

Hele Kommunen opleves som levende med et højt aktivitetsniveau som især vil give et godt indtryk til turister. Ligeledes at mange børn og unge vil have gavn og glæde af aktiviteterne når de er hjemme.

Langsigtet perspektiv:

Indtrykket af Kommunen, vi skal give det bedste førstehånds indtryk.

2030-ambitioner:

Hvis udenbys folk besøger Haderslev og oplever byen som tom, død og sovende i juli måned, giver det dem ikke lysten til evt. at flytte til kommunen. Brug kulturen som en løftestang for tilflytning for arbejdsfolk og studerende.

Haderslev by er ved at ændre sig fra Handelsstad til Turistby. Turisme er lig med skabelse af jobs.

Forhøjelse af lokaletilskud fra 65 % til 75 %

Drifts- og lokaletilskud jævnfør Folkeoplysningsloven opfylder lige lovens mindstekrav på mindst 65% i tilskud til egne eller lejede lokaler. For at sikre den fremtidige drift og vedligehold af disse lokaler og kompensere for prisstigninger, skal Fritidssamvirket anbefale, at tilskudsbrøken tilbageføres til de 75%, hvilket svarer til ca. 0,500 mio. kr.

Buegade

Kultur- og Fritidsudvalget oplever at det midlertidige brug af Buegade skolebygninger til kulturelle aktiviteter har skabt et spændende og relevant kulturmiljø med et bredere potentiale. Sideløbende rummer bygninger mulighed for fremtidigt at kunne rumme flere nuværende kulturtilbud som dermed vil kunne samles under et tag. Kultur- og Fritidsudvalget vil derfor opfordre Økonomiudvalget til at genoverveje tidligere beslutning om salg af Buegade skolebygninger

5.5. Teknik- og Klimaudvalget

Det tekniske budget for Teknik- og Klimaudvalget er opgjort til 171,442 mio. kr. i 2023.

Teknik- og Klimaudvalget har fremført følgende udfordringer og prioriteter:

(Beløb i mio. kr. i 2023 pl)	2023	2024	2025	2026
<i>Udvalgets udfordringer:</i>				
Gadelys, drift og vedligehold til private fællesveje forbliver i kommunalt regi	1,200	1,100	0,950	0,700
Udvalgets udfordringer, i alt	1,200	1,100	0,950	0,700
<i>Udvalgets øvrige prioriteter:</i>				
<u>Vækst og velfærd</u>				
Planlægningsressourcer (vækstdagsorden)	1,000	1,000	1,000	1,000
<u>Klima, miljø og rekreative områder</u>				
Registrering af diger	-	0,500	0,500	-
Forstærket indsats på vandløbsvedligeholdelse	0,600	0,600	0,600	0,600
PFAS-indsats, jord-/grundvandsforureninger, spildevand	2,000	2,000	1,000	1,000
Anmeldelser af affald og tilhørende tilsyn	0,300	0,300	0,300	0,300
Gennemførelse af Initiativer i affaldsplan 2022-2033	0,200	0,200	0,200	0,200
Miljøgodkendelser til industrivirksomheder og landbrug	1,300	1,100	0,800	0,800
BNBO, Påbud ved manglende aftaler	-	0,300	-	-
Vandforsyningsplan	0,400	-	-	-
Vandløbshåndtering Bevtoft	0,500	-	-	-
Flere strande med blå flag	0,025	0,050	0,025	0,025
Udvalgets øvrige prioriteter, I alt	6,325	6,050	4,425	3,925
Driftsudgifter, I alt	7,525	7,150	5,375	4,625

5.5.1. Udvalgets udfordringer

Gadelys, drift og vedligehold private fællesveje forbliver i kommunalt regi

I forbindelse med budgetvedtagelse 2019 er indarbejdet en årlig besparelse på 1,200 mio. kr. fra 2023 ud fra beslutning om at udskille gadelys på private fællesveje.

Teknik og Klimaudvalget har på møde den 9. maj 2022 besluttet at drift og vedligehold af gadelys på private fællesveje fortsætter i kommunalt regi. Der er stort forudgående arbejde med registrering af kabelforløb og derpå meget fysisk arbejde med at adskille kabler fra det kommunale gadelys. Ved udskillelse skal der etableres to særskilte kabelnet, ét til kommunens og ét til den private fællesvejs gadelys. De steder, hvor den private fællesvej ikke har gadelysskab, skal dette etableres med en elmåler. Samlet omkostning til udskillelse 11,000 mio. kr., som der ikke er afsat budget til.

De årlige udgifter på 1,400 mio. kr. til fremtidig drift og vedligehold af gadelys på private fællesveje i kommunalt regi foreslås reduceret ved at investere i at få alle lamper på private fællesveje udskiftet til LED lamper, jævnfør projektbeskrivelse "Investering i LED-gadelys på private fællesveje". Formålet er at reducere strømforbrug på private fællesveje og mindske de fremtidige driftsudgifter.

Fremtidigt forbrug til drift og vedligehold på private fællesveje med udskiftet LED-lys i kommunalt regi, forventes at være 0,500 mio. kr. pr. år fra år 2027, når investeringen er fuldt gennemført.

5.5.2. Udvalgets øvrige prioriteter

Planlægningsressourcer (vækstdagsorden)

For at understøtte Haderslev Kommunes vækstdagsorden – særligt målene om øget bosætning og flere arbejdspladser – ønskes der afsat 1,000 mio. kr. til planlægningsressourcer.

Planlægningsressourcerne skal bidrage til at understøtte Teknik- og Klimaudvalget, Land- og Byudviklingsudvalget, Økonomiudvalget samt Vækst- og udviklingsudvalget via håndtering af bl.a. følgende opgaver:

- Kommuneplanstrategi og kommuneplan
- Strategisk planlægning og udviklingsplaner for centerbyer
- Lokalplanlægning for bolig- og erhvervsarealer
- Landsby- og områdefornyelse samt dialog i landdistrikter
- Borgerbudgettering i Haderslev/Starup
- Udmøntning af erhvervs- og bosætningsstrategi i samarbejder med øvrige parter

Formålet med at afsætte ekstra planlægningsressourcer er at understøtte vækst dagsordenen og sikre hurtigst mulig sagsbehandlingstid / kortest mulig kø.

Afslutningsvist bemærkes, at Teknik og Klima i budget 2022-2025 fik tilført 1,500 mio. kr. til planlægningsressourcer, men ved indgangen til 2022 blev planområdets budget tilsvarende reduceret med 1,000 mio. kr. som følge af at en midlertidig toårig ressource tilførsel på 1 mio. ophørte. Dermed var nettotilførslen af planlægningsressourcer fra 2022 på 0,500 mio. kr.

Registrering af diger

Det tidligere Udvalget for Plan og Miljø ønskede på deres møde 12. april 2021, at der afsættes midler til at gennemføre en proces omkring kvalificering af registrering af beskyttede diger.

En konkret og digitaliseret udpegning af alle beskyttede diger vil give grundejerne overblik over udpegningen på deres ejendom. Derved vil grundejerne nemt kunne søge oplysningerne og derved kunne undgå at komme til at sløjfe et dige. I dag, kan grundejeren ikke vide om de diger, der er på grundejerens jord, er beskyttede eller ej. Beskyttede diger skal bevares jævnfør museumsloven. Grundejeren skal selv rette henvendelse til kommunen og spørge om et dige er beskyttet. Derefter foretager Teknik og Klima sammen med Museum Sønderjylland en konkret vurdering.

Udover at en konkret og digitaliseret løsning vil give grundejeren fordele vil det samtidig give en tidsbesparende sagsbehandling hos kommunen. Der er en forventning om, at en lettere tilgængelig registrering vil kunne minimere fejlsløjfninger, hvilket vil medføre at de digernes kulturhistoriske værdier fastholdes, digernes tilknyttede biodiversitet fastholdes/øges og de økologiske forbindelser opretholdes.

Processen med den konkrete udpegning af digerne indeholder en gennemgang af ældre kort sammenholdt med højdekort og besigtigelser i marken. Herudover skal digernes kulturhistoriske, biologiske og landskabelige værdier vurderes. Et forslag til udpegning af sten- og jorddiger skal indeholde en faglig begrundelse for udpegningen, og forslaget skal offentliggøres med en indsigelsesfrist på minimum 8 uger. Når indsigelsesfristen er udløbet, kan kommunalbestyrelsen træffe beslutning om forslaget medmindre der er tale om væsentlige ændringer. Slots- og Kulturstyrelsen kan gøre indsigelser overfor udpegningen. Beslutningen får først retsvirkning, når der er enighed mellem kommunalbestyrelsen og Slots- og Kulturstyrelsen (bekendtgørelse om beskyttede sten- og jorddiger og lignende).

Midlerne vil blive anvendt til ansættelse af projektmedarbejder (0,5-1,0 årsværk) i en periode på 2 år kombineret med rådgivningsydelse fra Museum Sønderjylland. Skønnet udgift 0,500 mio. kr. i 2024 og 2025.

Forstærket indsats på vandløbsvedligeholdelse

Teknik- og Klimaudvalget har ønsket en forstærket indsats på vandløbsområdet, herunder en ændring af den praktiske vandløbsvedligeholdelse. Vandløbsvedligeholdelsen skal sikre, at vandløbene kan benyttes til afledning af vand under hensyntagen til de miljømæssige krav der er fastsat for de enkelte vandløb for blandt andet at sikre dyreliv og bidrage til biodiversitet.

En forstærket indsats skal betragtes som et supplement til den vandløbsvedligeholdelse, Teknik og Klima varetager for de offentlige vandløb i overensstemmelse med vandløbsregulativerne og vandløbsloven.

Vedligeholdelsesbestemmelserne for de offentlige vandløb fremgår af vandløbsregulativerne. I dem står der for eksempel hvornår og hvordan der skal skæres grøde i vandløbene. Skal der vedligeholdes mere end hvad der er muligt i forhold til regulativet, så vil det forudsætte en regulativrevision/reguleringssag.

Teknik og Klima vurderer, at de foreslåede tiltag til forstærket indsats kan rummes indenfor de gældende regulativer. Forstærket indsats indeholder følgende tiltag:

- 1) En ekstra grødeskæring i en række udvalgte vandløb;
  - 2) hyppigere gennemgang og beskæring af træer langs vandløb; samt
  - 3) plantning af skyggegivende træer langs udvalgte vandløbsstrækninger.
- 1) I de fleste vandløb skæres der grøde én gang årligt, men nogle regulativer indeholder mulighed for op til to skæringer. Den ekstra grødeskæring rettes mod "problemlanter" i regulerede og kanaliserede vandløb med ringe fald og ringe fysisk variation. Årlig ramme hertil 0,300 mio. kr.
  - 2) Teknik og Klima beskærer træer langs vandløb, hvis trævæksten hæmmer vandløbets vandførings-ejne. Det sker typisk med flere års interval. En hyppigere, men mindre omfattende, gennemgang og beskæring er hensigtsmæssig, både i forhold til de gener det kan påføre lodsejere og til dyrelivet. Årlig ramme hertil 0,200 mio. kr.
  - 3) Plantning af skyggegivende træer langs vandløb er en metode til at begrænse grødevæksten og på den måde reducere behovet for grødeskæring. Herudover har træer en række andre positive egen-skaber for vandløbsmiljøet. I dialog med lodsejerne udvælges en række vandløbsstrækninger, hvor plantning af træer vurderes hensigtsmæssig. Årlig ramme hertil 0,100 mio. kr.

PFAS-indsats, jord-/grundvandsforureninger, spildevand

PFOS er ét stof ud af en lang række PFAS-forbindelser (ca. 9.000 stk.). Stofferne er benyttet som brandsluknings-skum, til imprægnering af tæpper, tøj, pap, papir, maling m.fl. Stofferne er svært nedbrydelige og ophobes derfor i fødekæden. PFOS er sammen med bl.a. PFOA kræftfremkaldende, reproduktionstoksiske og mistænkt for at være hormonforstyrrende. Tidligere brug af PFOS i blandt andet brandsluknings-skum har medført jord- og grundvandsforureninger, hvor der fortsat pågår et opsporingsarbejde af forurenede arealer. Der er indsatser i gang for screening af arealer, hvor der kan være PFAS forureninger., Herunder er Region Syddanmark i gang med at undersøge for eksempel nedlagte deponier og tidligere lossepladser for PFAS i perkolat (regnvand der er sivet ned igennem affald).

Der er et generelt fokus på afledning af PFAS-holdigt spildevand til rensningsanlæg og til recipient. Miljøstyrelsen forventes at meddele yderligere grænseværdier for PFAS-grupper for drikkevand og for spildevand. Derudover vil der med stor sandsynlighed komme opgaver, hvor der skal ske en forundersøgelse i forhold til mistanke om PFAS forurening, og der kan være enkelte sager, hvor kommunen skal stå for at undersøge egne arealer.

Foruden opgaven vedrørende jord- og grundvandsforureninger vil der være behov for at vurdere på spildevandsudledninger fra f.eks. Flyvestation Skrydstrup og andre virksomheder, hvor spildevandet indeholder PFAS

Den løbende håndtering af PFAS i det omfang det forventes de kommende år, er en vigtig opgave for at give trykthed for kommunens borgere og erhvervsdrivende i form af mennesker og dyrs sundhed og sikring af rent drikkevand til de fremtidige generationer.

Midlerne vil blive anvendt til ansættelse af et årsværk kombineret med jurist og rådgivningsydelse. Skøn udgift 2,000 mio. kr. pr. år i 2 år, og herefter 1,000 mio. kr. pr. år.

Anmeldelse af affald og tilhørende tilsyn

Antallet af anmeldelser af byggeaffald er steget fra 2018 til 2021. Kommunen skal føre tilsyn med affaldet herunder sikre korrekt affaldshåndtering, Med det øgede antal anmeldelser følger også en øget mængde tilsyn, hvilket der i dag ikke er ressourcer til. Derudover ses der en stigning i antallet af udsprengningstilladelser for affaldsprodukter på jord. Disse udsprengningstilladelser ligger primært forår og efterår, idet produkterne bruges som gødningstilskud på landbrugsjord, hvilket betyder at opgaven er specielt ressourcekrævende op til disse perioder.

Begge opgaver er områder, hvor en hurtigere sagsbehandling vil fremme kommunen set i et erhvervsperspektiv. Tilsyn med byggeaffald kan sikre menneskers sundhed, idet de miljøskadelige stoffer ikke kommer ud i naturen.

Indsatsen vedrørende bedre sortering hænger naturligt sammen med affaldsplanens indsats og ligger i forlængelse af den nationale handlingsplan for cirkulær økonomi, hvor det i planen beskrives at *“det er afgørende for en cirkulær økonomi, at der er tryk og sikkerhed omkring de genbrugte eller genanvendte materials tekniske kvalitet og deres renhed, således at der ikke anvendes usikre eller miljø- og sundhedsskadelige materialer i et nyt byggeri”*.

Midlerne vil blive anvendt til ca. ½ årsværk fremadrettet som supplerende hjælp til opgaven. Skøn af udgift 0,300 mio. kr. pr. år fremadrettet.

Gennemførelse af initiativer i Affaldsplan 2022-2033

Haderslev Kommune har i 2022 vedtaget Affaldsplan 2022-2033 med en række tiltag på affaldsområdet. Et af initiativerne (initiativ 5 i Affaldsplanen) vedrører affaldssortering i de kommunale virksomheder og institutioner (Haderslev Kommune går foran). Initiativet går ud på at institutionerne via vejledning ved fysiske besøg og øget kommunikation, kan sikre øget affaldssortering.

Initiativet gennemføres som rådgivning af de kommunale virksomheder og institutioner, således at deres grundlag for at sortere optimeres og den enkelte institution vejledes i, hvordan de kan optimere sorteringen. Derudover udarbejdes der informationsmateriale om affaldssortering der kan bidrage til øget sortering, herunder eksempelvis klistermærker/plakater med affaldspiktogrammer.

Vejledningen vil foregå som opsøgende besøg i de første år og på sigt som tilsyn med sorteringen i de enkelte institutioner. Dette skal sikre, at Haderslev Kommune går foran og viser det gode eksempel.

Det er skønnet at koste ca. 0,150 mio. kr. pr. år for en 6-årig periode.

Midlerne vil blive anvendt til primært vejledningsmateriale og materiale i form af plakater og klistermærker der kan hænges op på de enkelte institutioner.

Miljøgodkendelser til industrivirksomheder og landbrug

Miljøgodkendelser industri

Det forventes at der i årene, der kommer, vil være et stigende fokus på alternative opvarmningsformer og drivmidler til produktion, både pga. internationale kriser, men også i forhold til at opfylde målene i DK2020. Der forventes derfor, at der vil komme et stigende antal ansøgninger om tillæg til miljøgodkendelser samt helt nye godkendelser ved nye og mere energibesparende og CO2 reducerende anlæg.

Derudover er der pres på antallet at godkendelser som er forøget som konsekvens af at der udarbejdes flere lokalplaner nu end tidligere. Der er et klart ønske fra virksomhederne om at Haderslev Kommune er fagligt kompetente og hurtige i sagsbehandlingen.

Midlerne vil blive anvendt til ca. ½ årsværk fremadrettet samt supplerende hjælp til videnstunge miljøgodkendelser. Skøn udgift 0,500 mio. kr. pr. år fremadrettet.

Miljøgodkendelser og §16 tilladelser til landbrug

Der blev for årene 2021 og 2022 afsat ekstra midler til at nedbringe sagspuklen på ansøgninger om §16 tilladelser og miljøgodkendelser indenfor landbrugsområdet. Imidlertid ses det, at antallet af ansøgninger fortsat er voksende. Allerede efter 1. kvartal 2022 er der modtaget samme antal ansøgninger som til og med 3. kvartal 2021. Denne udvikling forventes at vare et par år endnu og er et udtryk for øget aktivitet og typisk udvidelser hos vores landbrugsvirksomheder.

En løsning kan være at tilføre ekstra årsværk, men ser man alene på økonomien på opgaverne, vil det være at foretrække, at man i dette tilfælde alene ser på, hvor mange sager man kan få igennem så hurtigt som muligt, for at sikre at sagspuklen nedbringes i 2023 og 2024.

Beløbet vil blive anvendt til 0,800 mio. kr. til rådgiverydelser eller ansættelse i 2023, 0,600 mio. kr. i 2024 samt 0,300 mio. kr. til rådgiverydelser for årene 2025 og 2026.

BNBO, påbud ved manglende aftaler og revurderede BNBO-arealer

Projektet er opstartet i 2021 og første del forventes afsluttet i 2023. Dertil kommer, at der som følge af kommende lovgivning på området, skal følges op med påbud til de arealer, hvor det ikke er lykkedes vandværk og lodsejere, at nå til enighed om en aftale om sprøjtefri zone.

Folketingets Pesticidstrategi 2017-21 har som mål at nedbringe risikoen for forurening af grundvandet fra erhvervs-mæssig anvendelse af pesticider i boringsnære beskyttelsesområder (BNBO). Kommunerne skal, hvor der er behov for yderligere beskyttelse, forsøge at opnå frivillige aftaler med lodsejere.

Formålet med projektet har fra start været, at støtte landbruget og vandværkerne i kommunen med indsatsen for at beskytte drikkevandet i de boringsnære beskyttelsesområder (BNBO). Gevinsterne ved projektet er, at der sikres en bedre beskyttelse af drikkevandet til gavn for kommunens borgere og virksomheder. Projektet understøtter bevarelsen af små vandværker, samtidig med at lodsejerne kan opnå fuld erstatning i forhold til omlægning af driften, i stedet for en lovbunden kompensation.

Det har vist sig, at de små vandværker og mange landbrugere ikke er i stand til at gennemføre den påkrævede indsats uden vejledning og hjælp fra kommunen. Med de i 2021-2022 tilførte ressourcer der delvist er overført til 2023, er/vil det lykkedes dels at få alle parter i dialog, dels at tilbyde og tilvejebringe lodsejere og vandværker hjælp og vejledning. Af forskellige årsager, som f.eks. uenighed om erstatningens størrelse eller andre uenigheder forventes det, at ikke alle afsluttes med frivillige aftaler.

Dermed kan Haderslev Kommune forvente at skulle give påbud om forbud mod sprøjtning til lodsejerne af de resterende BNBO-områder og arunderede arealer. Dette kræver indgående kendskab til både arealanvendelsen og de involverede parter. Arbejdet med påbudsskrivelserne kan derfor med fordel ligge i forlængelse af det allerede udførte arbejde omkring bistand, vejledning og forsøg på indgåelse af frivillige aftaler og dermed udnytte eksisterende kendskab til sagerne. Afhængigt af antallet, ligger der et større administrativt arbejde i at håndtere de ekstra påbudssager i perioden 2023-2024.

Midlerne vil blive anvendt til en projektansættelse med 0,300 mio. kr. til ½ årsværk for 2024.

Vandforsyningsplan 2023-2033

Den skal i 2023 udarbejdes en ny vandforsyningsplan. Vandforsyningsplanen danner rammerne for den fremtidige vandforsyning i kommunen, og er et afgørende administrationsgrundlag for Haderslev Kommunes afgørelser i forhold til sikring af rent drikkevand til borgerne og indvinding af grundvand til andre formål. Vandforsyning betragtes som kritisk infrastruktur, idet rent drikkevand er afgørende for både borgernes sundhed og for virksomheders produktion. Vandforsyningsplanen sikrer, at vandforsyningen tilpasses både det aktuelle og det fremtidige vandbehov samt, at der løbende er fokus på drikkevandsressourcens kvalitet og mængde samt vandværkernes tilstand og kapacitet.

I Haderslev kommune er der generelt nok og godt grundvand til at dække det nuværende og fremtidige behov for drikkevand, også når befolkningen øges. En vigtig forudsætning er dog, at der er opmærksomhed på trusler mod grundvandet og drikkevandet, og at der fortsat tages hånd om disse. Gennem grundvandsbeskyttelse i indsatsplaner, skovrejsning og etablering af natur opnås vigtige samfundsmæssige fordele i form af rent drikkevand, mere natur og rekreative gevinster for borgerne.

Vandforsyningsplanen er:

- grundlaget for Haderslev Kommunes forvaltning
- grundlaget for vandforsyningernes planlægning
- borgernes mulighed for at få indblik i kommunens forvaltning af vandforsyning

Der er behov for specialiseret rådgivning til opgaven som indebærer eksempelvis beregning af prognoser for fremtidigt vandbehov og vurdering af vandværkernes bygningsmæssige og tekniske stand.

Midlerne vil blive anvendt til rådgivningshjælp med 0,400 mio. kr. i 2023.

Vandløbshåndtering Bevtoft

Teknik- og Klimaudvalget har på mødet den 9. maj 2022 bedt om et forslag på vandløbshåndtering Bevtoft. Forskellige løsninger afsøges, og mulighedsrummet er endnu ikke fuldt afsøgt. Umiddelbart er der ingen lette

løsninger for at tørlægge eller flytte stien, da det er i beskyttet område. Der er ikke beregnet på økonomi og ressourcer til projektet, så beløbet er blot for at afsætte midler til et forprojekt.

Flere strande med blå flag

Teknik- og Klimaudvalget har på mødet den 9. maj 2022 ønsket et forslag fremlagt på flere strande med blå flag.

Den primære faktor for hvilke strande, der vil kunne opnå blå flag, er vandkvaliteten og sekundært kravet til faciliteter.

Kommunen har 3 potentielle strandområder, hvor vandkvaliteten de fleste år er god nok til at opnå flaget:

- Vedsted Søbad
- Gammelbro Strand
- Sandersvig Strand.

Alle 3 steder har kommunen allerede drift og de fleste påkrævede faciliteter såsom parkering, redningsudstyr, skraldespande og toiletter. Der skal dog laves en aftale med campingpladsen ved Gammelbro. Der mangler kun opsætning af flagstænger og informationstavler og opjustering af tømningshyppighed på skraldespande.

Sandersvig har den mest svingende badevandskvalitet af de 3 strande og kan risikere ikke at få tildelt et flag hvert år. Stranden er samtidig den af strandene, hvor der hyppigst er større mængder tang, og hvor en strandrensning kan blive nødvendig.

Økonomi: Opstart 0,019 mio. kr. pr. strand (flagstang, informationstavle, medlemsgebyr Blå Flag)

Årlige omkostninger: Vedsted Søbad 0,006 mio. kr. årligt, Gammelbro (0,006 mio. kr. + aftale for toiletfaciliteter ukendt beløb, Sandersvig strand 0,016 mio. kr. årligt. Dertil eventuelle strandrensninger ved Sandersvig 0,050 mio. kr. pr. gang.

Teknik og Klima anbefaler at Vedsted Søbad medtages i 2023, og at der indledes forhandlinger med Gammelbro Camping om, hvorvidt de er interesserede i at indgå en aftale om blå flag fra 2024.

5.6. Ungeudvalget

Det tekniske budget for Ungeudvalget er opgjort til 48,104 mio. kr. i 2023.

Ungeudvalget har fremført følgende prioriteter:

(Beløb i mio. kr. i 2023 pl)	2023	2024	2025	2026
<i>Udvalgets øvrige prioriteter:</i>				
- Campus- og ungekoordinator	0,600	0,600	0,600	0,600
- Styrkelse af erhvervs- og uddannelsesvejledningen	0,600	0,600	0,600	0,600
- Unge budgettering	0,100	-	-	-
Udvalgets øvrige prioriteter, I alt	1,300	1,200	1,200	1,200
Driftsudgifter, I alt	1,300	1,200	1,200	1,200

5.6.1 Udvalgets prioriteringer

Campus- og ungekoordinator

Som led i Haderslev Kommunes indsats for at skabe vækst og velfærd og for at sikre, at 2030-ambitionen om +250 flere i uddannelse opnås, foreslås det at afsætte midler til en konsulent, der kan sikre fremdrift og samarbejde med de involverede aktører mhp. at udvikle et Campus Haderslev.

Formålet er også at der skabes større sammenhæng mellem uddannelsesinstitutioner og erhvervslivet, og at der skabes attraktive unge- og uddannelsesmiljøer. Det foreslås at afsætte 0,600 mio. kr. årligt.

Styrkelse af erhvervs- og uddannelsesvejledningen

Som led i at indfri den uddannelsespolitiske målsætning om, at mindst 90 procent af de 25-årige skal gennemføre en ungdomsuddannelse og andelen uden tilknytning til uddannelse eller arbejdsmarkedet skal halveres, foreslås det at styrke ungeindsatsen med en fuldtids uddannelses- og erhvervsvejleder.

Aktuel status er, at 82% af de unge i Haderslev Kommune er i gang med en ungdomsuddannelse 15 måneder efter de er gået ud af 9.klasse og 25% vælger en erhvervsuddannelse efter grundskolen.

Styrkelsen skal sikre et øget fokus på erhvervsvejledning og praktik og fritidsjob til unge i alderen 15-17 år samt højne branchekendskab blandt vejledere og udskolingslærere.

Det foreslås at afsætte 0,600 mio. kr. årligt.

Ungebudgættering

Erfaringerne fra borgerbudgettering i landdistrikterne viser, at det kan være med til at skabe et øget lokalt engagement og frivillighed ved, at borgerne selv administrerer og prioriterer et offentligt bevilliget beløb. Borgerbudgettering har vist, at det på den måde kan medvirke til at skabe udvikling lokalt og øge det lokale demokrati.

Det foreslås at afsætte 0,100 mio. kr. i 2023 til at afprøve om en model for ungebudgættering kan mobilisere og engagere unge omkring udviklingen af et attraktivt og aktivt ungemiljø i Haderslev.

5.7. Senior- og Sundhedsudvalget

Det tekniske budget for Senior- og Sundhedsudvalget er opgjort til 919,904 mio. kr. i 2023.

Senior- og Sundhedsudvalget har fremført følgende udfordringer og prioriteter:

(Beløb i mio. kr. i 2023 pl)	2023	2024	2025	2026
<i>Udvalgets udfordringer:</i>				
- Sundhedstilbud i Gram inkl. sygeplejeklinik	0,200	0,200	0,200	0,200
- Finansiering af 16 plejeboligpladser købt i andre kommuner	8,800	8,800	8,800	8,800
Udvalgets udfordringer, i alt	9,000	9,000	9,000	9,000
<i>Udvalgets øvrige prioriteter:</i>				
- Oprettelse af Sundhedstilbud i Gram til borgere der har såvel fysiske som psykiske udfordringer	0,600	0,600	0,600	0,600
- Bedre træning af ældre	3,000	3,000	3,000	3,000
- Færre ensomme mennesker i Haderslev Kommune	0,800	0,800	0,800	0,800
- 6- 8 aflastningspladser i de tre centerbyer	3,960	3,960	3,960	3,960
- Rekruttering og fastholdelse af medarbejdere	1,500	1,500	1,500	1,500
Udvalgets øvrige prioriteter, i alt	9,860	9,860	9,860	9,860
Driftsudgifter, I alt	18,860	18,860	18,860	18,860

5.7.1. Udvalgets udfordringer

Sundhedstilbud i Gram inkl. sygeplejeklinik

I budgetprocessen 2022-2025 var der i det supplerende budget et anlægsønske i Udvalget for Sundhed og Forebyggelse på 1,000 mio. kr. i 2023 til Sundhedstilbud i Gram, samt i Voksenudvalget et anlægsønske på 0,800 mio. kr. i 2023 til etablering af sygeplejeklinik i Gram. I budgetforliget blev der afsat 1,000 mio. kr. til Sundhedstilbud i Gram inkl. sygeplejeklinik under Sundhed og Forebyggelse uden finansiering af afledte driftsudgifter på 0,200 mio. kr.

Finansiering af 16 plejeboligpladser købt i andre kommuner

I de seneste par år har der været et stigende antal borgere, som vælger en plejecenterplads uden for Haderslev Kommune, derfor er der behov for at udvide budgettet med 16 ekstra plejeboligpladser svarende til 8,800 mio. kr. årligt. Borgerne har frit valg, når først de er visiteret til en plejebolig, og kan derfor frit vælge, om de vil bo i Haderslev Kommune eller i en anden kommune. Udgiften ligger hos Haderslev Kommune uanset, hvor de vælger at bo.

5.7.2. Udvalgets øvrige prioriteter

Oprettelse af Sundhedstilbud i Gram til borgere der har såvel fysiske som psykiske udfordringer

Gram er et af de områder i kommunen, hvor der er en forholdsvis stor andel mennesker med lav mental og fysisk sundhed. For at imødekomme behovet bør det ske i Gram. Borgerne har vanskeligt ved at komme til Vojens eller Haderslev, hvor der er sundhedstilbud.

Dialoger og samarbejde med praktiserende læger, socialpsykiatri, frivillig- og foreningsliv samt private aktører på sundhedsområdet har vist at der er behov for følgende:

- Sundhedstilbud til borgere med lungesygdom, hjertesygdom, kræft, diabetes, depression og sundheds-skadelig overvægt
- Udvikling af varige tilbud og fællesskaber til målgruppen i såvel frivilligt – som foreningstilbud herunder KFUM Social (Social drive-out funktion)

Forventede resultater

- Fremme såvel psykisk som fysisk sundhed iblandt sårbare borgere
- Fremme sunde netværk og relationer omkring sårbare borgere, der ikke opsøger tilbud udenfor Gram området
- Hindre uhensigtsmæssige indlæggelser iblandt målgruppen, der måtte skyldes lav compliance ift. Livs-stilssygdom og/ eller psykiske udfordringer herunder ensomhed

Beløb: 0,600 mio. kr.

Beløbet dækker bl.a. aktiviteter, medarbejdertimer, frivillig koordination og uddannelse af frivillige

Bedre træning af ældre

Ingen drømmer om at være afhængig af hjælp fra kommunen. Vellykket aldring beskrives af ældre mennesker som en tid, hvor man håber at kunne leve som man plejer, færdes i sit lokalsamfund, være sammen med dem, man holder af og klare sin egen personlige hygiejne. Mulighederne for en vellykket aldring betinges bl.a. af, at dygtige fagpersoner understøtter ældre mennesker med at nå deres egne mål for det liv, de ønsker at leve.

Ergo- og fysioterapeuter er trænet i at arbejde sammen med borgerne om deres ønsker og mål for fremtiden, og de er specialister i at planlægge aktiviteter sammen med borgeren, som gør, at chancen for en vellykket aldring for den enkelte forbedres.

De primære medarbejdergrupper omkring de ældre mennesker, der modtager hjemmepleje, er i dag SOSUér og sygeplejersker. Det er oplagt at supplere den daglige indsats med den fysioterapeut- og ergoterapeutiske tilgang, så den tværfaglige og rehabiliterende tilgang til borgerne styrkes.

Styrkelsen kan til dels ske ved at omlægge nuværende opgaver samt ved at tilføre flere midler til nye terapeutstillinger, så alle borgere tilknyttet en plejegruppe – på sigt et mindre tværfagligt team også tilknyttes en kendt terapeut, som indgår som en del af det faste team, som borgeren møder i hverdagen.

Derudover vil det være oplagt at forsøge at intensivere samarbejdet med de lokale fysioterapeut- og ergoterapeutuddannelser med henblik på at oprette studiejobs og læringsrum for disse studerende. Som en sidegevinst kan flere terapeuter i plejen forbedre den generelle rekrutteringssituation i området.

Beløb: 3,000 mio. kr. til flere terapeuter i plejen og flere nye studiejobs.

Færre ensomme mennesker i Haderslev Kommune

Sundhedsprofilen viser, at der er alt for mange mennesker i Haderslev Kommune, der er ensomme. 34% af unge kvinder fortæller for eksempel, at de er uønsket alene. Paradoksalt nok er der masser af foreninger og netværk i Haderslev. Og de vil gerne have flere med i deres fællesskab. Mange borgere, der har forløb i Voksen og Sundhed, vil også gerne være med i et foreningsfællesskab eller netværk. Men ligesom nogle af de unge kvinder, så er en stor del af dem bare ikke vant til at være med i en forening. De ved ikke, hvordan man finder vejen ind, og det er svært at komme alene.

Det foreslås at gøre noget helt nyt. Der etableres en Fællesskabsformidling, med et netværk af Fællesskabsformidlere. Det er borgere og medarbejdere, der har lyst til at være bindeled mellem borger og fællesskab. De følger borgeren ind i foreningen, hjælper foreningen og borgeren med at finde hinanden. De er også bindeled mellem de kommunale tilbud og borgeren. Når en borger fortæller en kommunal medarbejder, at vedkommende gerne vil være aktiv, kontaktes en fællesskabsformidler.

Der afholdes løbende korte ½ -1-dags kurser, hvor man certificeres som Fællesskabsformidler.

Netværket af Fællesskabsformidlere skal løbende kunne få sparring og opbakning, så der skal være en fællesskabskoordinator, der sikrer at netværket udvikler sig, og at der er kontakt til foreningernes bestyrelser og kommunens afdelingsleder.

Værdi for borgere

- Såvel borgere som medarbejdere i de kommunale tilbud vil kunne finde en varig vej til et relevant fællesskab.
- Deltagelse i fællesskaber er med til at mindske sygdom og styrke borgernes mentale sundhed.

Beløb: 0,800 mio. kr.

6-8 aflastningspladser i de tre centerbyer

Medlemmer af Senior- og Sundhedsudvalget har anmodet om at få forelagt en sag vedr. kapacitet og økonomi i forhold til etablering af aflastningspladser i de tre centerbyer Gram, Vojens og Haderslev.

Der er i dag fire aflastningspladser i Haderslev Kommune, som alle er placeret på Sommersted Plejehjem. Aflastningspladserne bruges primært i forbindelse med aflastning af pårørende.

Det er en mulighed at oprette 2 aflastningspladser i Gram på Højmarken, 2 aflastningspladser i Vojens på Bregnbjerglund og 4 aflastningspladser i Haderslev på Frederik d. IX's plejecenter.

Udgiften for en aflastningsplads er på ca. 0,380 mio. kr. pr. år. Ophold på en aflastningsplads er gratis for borgerne. Det medfører, at kommunen skal betale udgiften til huslejen på det plejecenter, hvor aflastningspladsen er placeret.

Af tabellen fremgår den samlede årlige kommunale udgift til etableringen af 8 aflastningspladser.

Type	Udgift
Ophold og pleje	3,040 mio. kr.
Husleje	0,920 mio. kr.
I alt	3,960 mio. kr.

* Ved 6 aflastningspladser vil den samlede udgift være 2,970 mio. kr. i stedet for 3,960 mio. kr.

Rekruttering og fastholdelse af medarbejdere

En grundlæggende forudsætning for kvalitet i ældreplejen er, at der er nok hænder til at løfte opgaven. Antallet af borgere over 80 år vil vokse markant i de kommende år. Det sker samtidigt med, at stadig flere medarbejdere i ældreområdet vil gå på pension. Der er derfor brug for en række initiativer og indsatser, der kan bidrage til rekruttering af nye medarbejdere. Målet er at kunne levere ældrepleje af en høj kvalitet og at sikre en værdifuld hverdag for den enkelte.

Der er i dag særlige udfordringer med frafald fra social- og sundhedsuddannelserne, hvor frafaldet i 2021 var 17%. Årsagerne er ofte, at den enkelte elev oplever et for stort pres i hverdagen på den arbejdsplads, som eleven indgår i. Der er aktuelt et stort fokus på at udvikle og forbedre læringsmiljøet for eleverne med henblik på at sikre trivsel og læring og at forebygge frafald. For at styrke indsatsen yderligere, er der behov for, at introduktionen og supervisionen af eleverne styrkes yderligere. Dette med henblik på at fastholde eleverne i uddannelsen for sidenhen at forbedre mulighederne for at rekruttere tilstrækkeligt med medarbejdere.

5.8. Økonomiudvalget

Det tekniske driftsbudget for Økonomiudvalget er opgjort til 238,154 mio. kr. i 2023.

Økonomiudvalget har fremført følgende prioriteter:

(Beløb i mio. kr. i 2023 pl)	2023	2024	2025	2026
<i>Udvalgets øvrige prioriteter:</i>				
- Digital infrastruktur	1,000	1,000	1,000	1,000
<i>Vækst og velfærd</i>				
- Fundraiser funktion til projekter	-	0,650	0,650	-
- Gronet	0,114	0,114	0,114	0,114
Udvalgets øvrige prioriteter, I alt	1,114	1,764	1,764	1,114
Driftsudgifter, I alt	1,114	1,764	1,764	1,114

5.8.1. Udvalgets øvrige prioriteter

Digital infrastruktur

For at fremme infrastrukturen afsættes 1,000 mio. kr. årligt til at sikre en god digital løsning for forvaltningerne. Forslaget indebærer en opdatering af det grundlæggende netværk og opsætning af flere hotspots i hele kommunen, der skal sikre god en forbindelse og en større adgang til kommunens netværk.

Et stærkt og stabilt netværk er fundamentet for en effektiv og stabil brugeroplevelse og udgør grundlaget for den videre digitale indsats i Haderslev Kommune.

Vækst og velfærd

Fundraiser funktion til projekter

Haderslev Kommune har de seneste år fået en relativt lav medfinansiering fra fonde, investorer og puljer. Som et led i Kommunalbestyrelsens vækst- og velfærdsambitioner, står Haderslev Kommune overfor en væsentlig udvidelse af anlægsrammen og der kan i den forbindelse være en række muligheder for at få en højere medfinansiering fra fx staten, EU, fonde og investorer. Der er ansat en fundraiser, som skal arbejde systematisk med medfinansiering til fysiske anlægsprojekter, give sparring til landdistrikters anlægsprojekter og sparre med resten af forvaltningen, så der generelt er opmærksomhed på mulighederne for fundraising og høj kvalitet i ansøgningerne. Formålet er at få optimal effekt ud af kommunens anlægsmidler og skabe merværdi til gavn for vækst og udvikling i hele kommunen.

Der er ansat en fundraiser i en 4-årig projektstilling og der er fundet finansiering frem til og med 2023. Der mangler finansiering på årligt 0,650 mio. kr. i 2024 og 2025.

Gronet

Haderslev Kommune er i 2022 blevet medlem i foreningen Gronet. Formålet med medlemskabet er at understøtte kommunens vækstdagsorden, herunder varetage Haderslev Kommunes interesser i det sønderjyske område, sætte fokus på væsentlige emner, understøtte virksomhederne og arbejde for en positive udvikling i det sønderjyske område. Gronet er en forening, der har en mission om at skabe og udvikle netværk i Sønderjylland og den faciliterer netværk for offentlige myndigheder og virksomheder, så der skabes dialog og vidensdeling på tværs.

5.9. Vækst- og Udviklingsudvalget

Det tekniske driftsbudget for Vækst- og Udviklingsudvalget er opgjort til 11,753 mio. kr. i 2023.

Vækst- og Udviklingsudvalget har fremført følgende prioriteter:

(Beløb i mio. kr. i 2023 pl)	2023	2024	2025	2026
<i>Udvalgets øvrige prioriteter:</i>				
- Bosætningsindsats – Udmøntning af bosætningspolitik, herunder tilflytteranalyse	0,400	0,300	0,300	0,300
- Markedsføringskampagne – Udmøntning af bosætningspolitik	1,000	0,800	-	-
- Bosætningsindsats - Ungebar	0,600	0,600	0,600	0,600
- Uddannelsesindsats – Udmøntning af uddannelsespolitik, primært udvikling af Campus Haderslev	0,800	0,800	0,800	0,800
- Erhvervsindsats – Udmøntning af erhvervs politik	0,300	0,300	0,300	0,300
- Oplevelsescenter Skrydstrup - Udviklingsarbejde	0,500	-	-	-
- Styrket turismeindsats	0,500	0,500	0,500	0,500
- Udvikling af natur- og udelivsstrategi	0,200	-	-	-
- Havnebad i Haderslev - Forprojekt	0,080	-	-	-
Udvalgets øvrige prioriteter, I alt	4,380	3,300	2,500	2,500
Driftsudgifter, I alt	4,380	3,300	2,500	2,500

5.9.1. Udvalgets prioriteter

Bosætningsindsats – Udmøntning af bosætningspolitik, herunder tilflytteranalyse

Som led i Haderslev Kommunes vækststrategi og ambitionen om +500 indbyggere, forventes der i efteråret 2022 at blive vedtaget en bosætningspolitik, der skal tegne retningen for de kommende års indsats for at få flere mennesker til at bo i området. At styrke bosætningen og gøre området endnu mere attraktiv kræver en bred indsats, og det hænger sammen med mange af de andre aktiviteter i kommunen. Med henblik på at udmønte bosætningspolitikken foreslås det at afsætte 0,400 mio. kr. i 2023 og 0,300 mio. kr. i 2024-2026 til løbende aktiviteter. Det foreslås konkret at lave en tilflytteranalyse, der skal undersøge, hvad der bl.a. har fået tilflyttere til at vælge Haderslev (ca. 0,200 mio. kr. i 2023).

Markedsføringskampagne – Udmøntning af bosætningspolitik

At synliggøre og udbrede budskabet om en attraktiv kommune med mange muligheder for at leve et godt og aktivt liv er et gennemgående tema i forbindelse med den kommende bosætningspolitik. Det har også været et centralt element i anbefalingerne fra Råd for Bosætning. Ambitionen er at få flere potentielle tilflyttere til at se de mange attraktive tilbud og kvaliteter, der er at finde i de forskellige områder i Haderslev Kommune. I en effektiv og målrettet markedsføringskampagne, som tilrettelægges udvalgte målgrupper, herunder unge og tyskere, er der omkostninger både til udarbejdelse og til udførelse. Det foreslås at afsætte 1,000 mio. kr. i 2023 og 0,800 mio. kr. i 2024.

Bosætningsindsats – Ungebar

Mange unge mennesker fra Haderslev Kommune flytter til de større byer for at studere og mange vælger ikke at komme tilbage til området. Det bidrager til faldende indbyggertal og mangel på kvalificeret arbejdskraft. For at fastholde en tilknytning til Haderslev Kommune foreslås det at lave et koncept med en ungebar i Aarhus og København, hvor unge, med tilknytning til Haderslev Kommune og det sønderjyske område, kan mødes og fastholde forbindelsen til deres hjemegn. Det skal sikre, at de har et vedholdende incitament til at flytte tilbage til området. I et projekt med en ungebar vil der være behov for lokaler samt arrangementer, der kan tiltrække de unge. Det estimeres, at omkostningerne til en ungebar vil være 0,600 mio. kr. årligt.

Uddannelsesindsats – Udmøntning af uddannelsespolitik, primært udvikling af Campus Haderslev

I løbet af efteråret 2022 forventes der at blive vedtaget en uddannelsespolitik som led i Haderslev Kommunes indsats for at skabe vækst og velfærd. Uddannelsespolitikken skal sikre, at 2030-ambitionen om +250 flere i uddannelse opnås, samtidig med at uddannelsesniveaue generelt øges og der skabes større sammenhæng mellem uddannelsesinstitutioner og erhvervslivet. Uddannelsespolitikken vil bl.a. tage udgangspunkt i de anbefalinger som Råd for Uddannelse har bidraget med. Et centralt element i uddannelsespolitikken er

ambitionerne om at udvikle et Campus Haderslev. For at understøtte dette arbejde foreslås det at afsætte midler til at udmønte uddannelsespolitikken, herunder midler til en dedikeret uddannelsespolitisk konsulent, der kan sikre fremdrift og samarbejde med de involverede aktører mhp. at udvikle et Campus Haderslev. Til ansættelse af en uddannelsespolitisk konsulent samt løbende aktiviteter ifm. udmøntning af uddannelsespolitikken foreslås det at afsætte 0,800 mio. kr. årligt.

Erhvervsindsats – Udmøntning af erhvervs politik

For at opnå vækstambitionen om +1.000 arbejdspladser vedtages en erhvervs politik, der tegner retningen for de kommende års erhvervs politiske indsats i Haderslev Kommune. Politikken indeholder en række punkter som Haderslev Kommune vil arbejde for i perioden 2023-2026, bl.a. oprettelse af et advisory board og en styrket indsats ifm. udvikling og salg af erhvervsjord. Det foreslås at afsætte 0,300 mio. kr. årligt til løbende aktiviteter ifm. udmøntning af erhvervs politikken.

Oplevelsescenter Skrydstrup - Udviklingsarbejde

Der arbejdes på flere fronter med at udvikle området omkring Flyvestation Skrydstrup. Denne indsats skal ses i lyset af beslutningen om at indrette flyvestationen til de kommende F-35 kampfly og betydningen heraf for de omkringliggende lokalsamfund. Helt konkret er der ambitioner om at etablere et oplevelsescenter med fokus på lokalområdets militære aktiviteter med flyvning som omdrejningspunkt. Oplevelsescentret skal kunne tiltrække besøgende, øge aktivitetsniveauet og medvirke til at synliggøre og profilere området positivt. Derudover kan det bidrage til at understøtte Forsvaret og deres indsats for at rekruttere medarbejdere i fremtiden. Indledningsvis skal projektet videreudvikles med inddragelse af relevante aktører, der har erfaring inden for lignende oplevelsescentre. Herefter skal projektet undersøges og belyses ift. økonomi, placering, visualisering mv. Det foreslås at afsætte 0,500 mio. kr. til udviklingsarbejdet i 2023.

Styrket turismeindsats

Turismeområdet er med til at bidrage til vækst og udvikling i hele Haderslev Kommune og en styrket indsats vil således kunne have en positiv effekt på både i by og landområder. På tværs af kommunen er der en lang række forskellige aktiviteter og tilbud, der giver værdi og oplevelser for turister og andre besøgende. De skal i de kommende år videreudvikles, koordineres og optimeres samtidig med, at nye projekter og initiativer skal understøttes. Det foreslås derfor at afsætte 0,500 mio. kr. til en styrkelse af turismeindsatsen i de kommende fire år.

Ud af de 0,500 mio. kr. foreslås det at anvende 0,100 mio. kr. i forbindelse med indgåelse af en samarbejdsaftale vedrørende hver af bådene Dambåden Dorotheas og Fjordbåden Helene i 2023. Samarbejdsaftalerne bidrager til at understøtte driften af de to både i kølvandet på corona-nedlukningen og kan gøre det muligt for bl.a. skolebørn og ældre borgere at få en sejltur.

Udvikling af natur- og udelivsstrategi

I Haderslev Kommune er der en rig natur med mange muligheder for at leve et aktivt liv. Med henblik på at gøre det attraktivt for borgere og besøgende at leve et aktivt og sundt liv foreslås det at udarbejde en natur- og udelivsstrategi. Det foreslås at afsætte 0,200 mio. kr. i 2023.

Havnebad i Haderslev

I forlængelse af de senere års arbejde med havnefronten i Haderslev og ikke mindst etableringen af Det Blå Foreningshus foreslås det at undersøge mulighederne for at etablere et havnebad. Et havnebad vil bidrage til at understøtte et attraktivt og aktivt outdoor-miljø ved havnen og de aktiviteter, der er udspringer i og omkring Det Blå Foreningshus. Derudover rummer Det Blå Foreningshus en række faciliteter, der kan understøtte et havnebad fx omklædning.

Et havnebad er tiltænkt som et tilbud til alle og det skal bidrage til at tiltrække lokale og besøgende til at opholde sig ved Haderslev fjord – både sommer og vinter. Omkostninger til et forprojekt, der kan undersøge mulighederne for etablering, drift og økonomi, herunder finansiering gennem fonde og private investorer, forventes at være 0,080 mio. kr.

5.10. Land- og Byudviklingsudvalget

Det tekniske budget for Land- og Byudviklingsudvalget er opgjort til 1,960 mio. kr. i 2023.

Land- og Byudviklingsudvalget har fremført følgende prioriteter:

(Beløb i mio. kr. i 2023 pl)	2023	2024	2025	2026
<i>Udvalgets øvrige prioriteter:</i>				
- Skrydstrup Kultur og Fritidscenter	-	-	0,100	0,100
- Drift - medarbejderressourcer	1,000	1,000	1,000	1,000
Udvalgets øvrige prioriteter, I alt	1,000	1,000	1,100	1,100
Driftsudgifter, i alt	1,000	1,000	1,100	1,100

5.10.1. Udvalgets øvrige prioriteter

Skrydstrup Kultur- og Fritidscenter

Jævnfør Investeringsoversigten 2022-2025 er der afsat et tilskud på 3,000 mio. kr. i 2024 til finansiering af en multihal.

Det nuværende driftstilskud forventes øget med ca. 0,100 mio. kr. årligt fra 2025 til el, vand, varme, rengøring og lovpligtig service.

Drift - medarbejderressourcer

For at understøtte Land- og Byudviklingsudvalgets arbejde med at sikre udvikling og nærdemokrati i hele kommunen, ønskes der årligt afsat 1,000 mio. kr. til medarbejderressourcer, som bl.a. skal understøtte:

- Dialog og facilitering i landdistrikter, f.eks. via gennemførelse af områdefornyelser og understøttelse af lokale projekter.
- Tættere samarbejde med Forum Vojens og Vision Gram – fra plan til handling
- Udrulning af borgerbudgettering i Haderslev og Starup

Det overordnede mål med at afsætte ekstra medarbejderressourcer er at understøtte vækstdagsorden – særlig bosætning – og sikre hurtigst mulig sagsbehandlingstid / kortest mulig kø.

6. Anlæg - Udvalgenes forslag til anlægsprojekter

I dette afsnit vises indeksering af anlæg, nettooverblik over det supplerende budgetforslag samt en beskrivelse af projekterne. Bruttoanlæg omfatter de skattefinansierede bruttoanlægsudgifter ekskl. anlægsudgifter til ældreboliger.

6.1. Indeksering af anlæg

Anlægsprojekter pris- og lønfremskrives ikke ligesom driftsudgifter. Derimod indekseres de efter Danmarks Statistiks nøgletal.

Udviklingen i prisomkostninger for byggeri af boliger og anlæg er stigende. Som følge af prisstigningerne bør 7 anlægsprojekter i det tekniske budgetmateriale indekseres efter Danmarks Statistiks indekstal for 1. kvartal 2022. De 7 anlægsprojekter fremgår af tabellen nedenfor. Her ses den forventede merudgift til de indekserede projekter. – Indekseringen af anlæggene indgår som en del af de supplerende budgetforslag.

Indeksering af anlægsprojekter (Beløb i mio. kr. i 2023 pl)	2023	2024	2025	2026
Formidlings- og magasinbygning på Kløvervej 87B	0,499	-	-	-
Funktionskontrakter på veje	2,409	-	-	-
Sundhedstilbud i Gram inkl. Sygeplejeklinik	0,083	-	-	-
Servicearealer på Højmarken i Gram	0,341	-	-	-
Velfærdsteknologi til demensvenlige ældreboliger	0,250	-	-	-
Skrydstrup Kultur- og Fritidscenter	-	0,250	-	-
Indeksering, i alt	3,582	0,250	-	-

"+" betyder udgifter/mindre indtægter/træk på kassen "–" betyder indtægter/mindre udgifter/henlæggelser

6.2. Nettooverblik supplerende budget

De udvalg der har fremsat forslag til anlægsprojekter, har sit eget afsnit. Først i hvert afsnit præsenteres en oversigt over udvalgets forslag til anlægsprojekter. Herefter uddybes de enkelte forslag i projektbeskrivelserne, som er listet op efter oversigten.

Netto overblik (Beløb i mio. kr. i 2023 pl)	2023	2024	2025	2026
Social- og Handicapudvalget	-	-	7,000	8,000
Beskæftigelse- og Borgerserviceudvalget	-	-	-	-
Børne- og Familieudvalget	5,500	8,150	5,000	5,000
Kultur- og Fritidsudvalget	1,799	1,600	12,300	10,500
Teknik- og Klimaudvalget	8,909	2,200	27,500	80,150
Ungeudvalget	-	-	-	-
Senior- og Sundhedsudvalget	2,174	0,200	30,500	19,000
Økonomiudvalget	-	-	5,000	28,500
Vækst- og Udviklingsudvalget	-	-	-	-
Land- og Byudviklingsudvalget	-	0,250	1,000	8,000
Supplerende budget – nettoanlæg, i alt	18,382	12,400	88,300	159,150
Supplerende budget – bruttoanlæg, i alt	18,382	12,400	88,300	162,150

Der er udmøntede anlægsmidler afsat i det tekniske budget.

Udmøntede anlægsmidler (Beløb i mio. kr. i 2023 pl)	2023	2024	2025	2026
Udmøntet anlægspulje - Teknisk budget	8,000	14,100	42,900	72,900

Etablering af enkelte anlægsprojekter giver afledte driftsomkostninger efterfølgende, nedenfor præsenteres et overblik for de udvalg som har søgt om afledt drift i forbindelse med deres projektbeskrivelser. Den afledte drift skal aktivt tilvælges og gives ikke automatisk selvom et anlæg prioriteres.

Afledt drift (Beløb i mio. kr. i 2023 pl)	2023	2024	2025	2026
Kultur- og Fritidsudvalget	0,080	0,080	0,080	0,080
Teknik- og Klimaudvalget	-	0,200	0,300	0,300
Supplerende budget - afledt drift, i alt	0,080	0,280	0,380	0,380

6.3. Social- og Handicapudvalget

Investeringsoversigt (Beløb i mio. kr. i 2023 pl)	U/I	2023	2024	2025	2026
Renovering og opdatering af Hjortebro Værkstedet	U	-	-	7,000	8,000
Social- og Handicapudvalget, i alt		-	-	7,000	8,000

Projektbeskrivelser

Projekt: Renovering og opdatering af Hjortebro Værkstedet		Stednr.: 559.034			
Økonomi (i mio. kr. 2023 pl)	2023	2024	2025	2026	
U/I: Anlægsudgift	-	-	7,000	8,000	
Afledt drift:	-	-	-	-	
Kategori: Udviklings- og investeringsprojekter					
Anlægsbevilling: <i>Der meddeles ikke anlægsbevilling til projektet i forbindelse med budgetvedtagelsen</i>					
Beskrivelse:					
<p>Hjortebro er et beskæftigelses- og aktivitetstilbud på 1220 m2 til mennesker med psykiske og fysiske handicap. Hjortebro har åbent mandag – torsdag fra kl. 8.00 til kl. 15.45. Der er ansat 17 medarbejdere (inkl. studerende) og visiteret 54 borgere i tilbuddet.</p> <p>Lokalerne i tilbuddet er slidte og lever ikke op til nutidens krav om arbejdsmiljømæssig indretning og brandsikring. Der er bl.a. behov for forbedring af installationer, indeklima og varmeisolering.</p> <p>Desuden er der behov for at indrette bygningen, så tilbuddet bedre kan rumme de øgede behov for særlig støtte hos borgere i tilbuddet. Mange af borgerne er inden for målgruppen autismspekteret og har behov for ro, forudsigelighed og mulighed for at trække sig tilbage. Derudover er der borgere i tilbuddet med svære fysiske handicaps, der har brug for særlig hjælp og støtte herunder personlig pleje.</p> <p>Personalet har pga. den manglende fleksibilitet i bygningsmassen været nødt til at afvise flere borgere til Hjortebro. For i fremtiden at kunne imødekomme borgernes øgede behov på Hjortebro, er der behov for et tilbagetrækningsrum, skærmningsmuligheder samt bade- og toiletfaciliteter til borgere med fysiske handicaps.</p> <p>Der søges om anlægsmidler til ombygning, så bygningen lever op til nutidens krav og borgernes behov kan imødekommes i fremtiden i egen kommune. Der indrettes et tilbagetrækningsrum, øgede muligheder for skærmning og faciliteter og rum til pleje af borgere med fysiske handicaps.</p> <p>Samlet pris for dette vurderes af Anlæg og Ejendomme at være på 15,000 mio. kr. eks. moms.</p>					
Afledt drift:					
Når der udarbejdes et konkret forslag til et nybyggeri, vil det være muligt at beregne en afledt driftsudgift.					

"+" betyder udgifter/mindre indtægter/træk på kassen " - " betyder indtægter/mindre udgifter/henlæggelser

6.4. Børne- og Familieudvalget

Investeringsoversigt (Beløb i mio. kr. i 2023 pl)	U/I	2023	2024	2025	2026
Ny daginstitution på Thrigesvej – option 1: Produktionskøkken	U	-	0,550	-	-
Ny daginstitution på Thrigesvej – option 2: Plads til 20 ekstra børn	U	-	2,600	-	-
Ny daginstitution på Thrigesvej – option 3: Omplacering af parkeringsareal	U	0,500	-	-	-
Anlægspulje til konkrete projekter	U	5,000	5,000	5,000	5,000
Børne- og Familieudvalget, i alt		5,500	8,150	5,000	5,000

Projektbeskrivelser

Projekt: Ny daginstitution på Thrigesvej – option 1: Produktionskøkken		Stednr.: 514.525		
Økonomi (i mio. kr. i 2023 pl)	2023	2024	2025	2026
U/I: Anlægsudgift	-	0,550	-	-
Afledt drift:	-	-	-	-
Kategori: Udviklings- og investeringsprojekter				
Anlægsbevilling: Der meddeles ikke anlægsbevilling til projektet i forbindelse med budgetvedtagelsen				
Beskrivelse:				
Det er et ønske, at den nye daginstitution på Thrigesvej skal kunne tilbyde børnene i Sct. Severin Børnehuse (4 matrikler) en madordning, hvor maden bliver produceret i et produktionskøkken på Thrigesvej. Sct. Severin Børnehuse vil gerne kunne tilbyde børnene en egentlig frokostordning.				
Anlægsudgiften udgør 0,550 mio. kr.				
Afledt drift:				
Der kan komme afledte driftsudgifter, der inkluderer forældrebetaling for maden.				

"+" betyder udgifter/mindre indtægter/træk på kassen   "-" betyder indtægter/mindre udgifter/henlæggelser

Projekt: Ny daginstitution på Thrigesvej – option 2: plads til 20 børn ekstra		Stednr.: 514.525		
Økonomi (i mio. kr. i 2023 pl)	2023	2024	2025	2026
U/I: Anlægsudgift	-	2,600	-	-
Afledt drift:	-	-	-	-
Kategori: Udviklings- og investeringsprojekter				
Anlægsbevilling: Der meddeles ikke anlægsbevilling til projektet i forbindelse med budgetvedtagelsen				
Beskrivelse:				
Den nye daginstitution på Thrigesvej er normeret til 120 børn, men for at skabe bedre fleksibilitet i fremtiden ansøges om udvidelse af institutionen, så den i stedet kan rumme 140 børn.				
Anlægsudgiften udgør 2,600 mio. kr.				
Afledt drift:				
Ingen				

"+" betyder udgifter/mindre indtægter/træk på kassen   "-" betyder indtægter/mindre udgifter/henlæggelser

Projekt: Ny daginstitution på Thrigesvej – option 3: Omplacering af parkeringsareal				Stednr.: 514.525
Økonomi (i mio. kr. i 2023 pl)	2023	2024	2025	2026
U/I: Anlægsudgift	0,500	-	-	-
Afledt drift:	-	-	-	-
Kategori: Udviklings- og investeringsprojekter				
Anlægsbevilling: Der meddeles ikke anlægsbevilling til projektet i forbindelse med budgetvedtagelsen				
Beskrivelse: For nuværende er parkeringsarealet placeret på daginstitutionens matrikel, men for at få større areal til legeplads, arbejdes der på en mulighed for at få parkeringen placeret på en tilstødende matrikel. Her vil der være nogle omkostninger i forbindelse med købet af arealet.				
Afledt drift:				

"+" betyder udgifter/mindre indtægter/træk på kassen   "-" betyder indtægter/mindre udgifter/henlæggelser

Projekt: Anlægspulje til konkrete projekter				Stednr.:
Økonomi (i mio. kr. i 2023 pl)	2023	2024	2025	2026
U/I: Anlægsudgift	5,000	5,000	5,000	5,000
Afledt drift:	-	-	-	-
Kategori: Udviklings- og investeringsprojekter				
Anlægsbevilling: Der meddeles ikke anlægsbevilling til projektet i forbindelse med budgetvedtagelsen				
Beskrivelse: Anlægspuljen skal dække de udfordringer, som ikke håndteres af de eksisterende anlægspuljer. Det kunne eksempelvis være større renoveringer af faglokaler eller udendørs læringsrum. Der henvises til bilag vedrørende anlægsønsker fra budgetmøde med brugerbestyrelserne d. 2. maj 2022. Anlægspuljen udgør 5,000 mio. kr. pr. år fra 2023 og frem.				
Afledt drift: Ingen				

"+" betyder udgifter/mindre indtægter/træk på kassen   "-" betyder indtægter/mindre udgifter/henlæggelser

6.5. Kultur- og Fritidsudvalget

Investeringsoversigt (Beløb i mio. kr. i 2023 pl)	U/I	2023	2024	2025	2026
Indeksering - Formidlings- og magasinbygning på Kløvervej 87B	U	0,499	-	-	-
Vojens Svømmehal – udskiftning af hoved-eltavlen	U	0,450	-	-	-
Svømmefaciliteter	U	-	-	-	-
Vojens Idrætshaller – udskiftning af tag	U	-	0,800	-	-
Frøs Arena – CTS-styring	U	-	0,300	-	-
Facilitetspuljen fra 2023 (Anlægs- og facilitetspulje)	U	0,500	0,500	0,500	0,500
Projekt Hærvejen	U	-	-	0,500	-
Forsøgsscenen – ekstra teatersal	U	-	-	-	-
Ny bar og indgang på Månen	U	-	-	1,300	-
Trænings- og Udviklingscenter	U	0,350	-	-	-
Strategisk facilitetsudviklingspulje	U	-	-	10,000	10,000
Kultur- og Fritidsudvalget, i alt		1,799	1,600	12,300	10,500

Afledt drift (Beløb i mio. kr. i 2023 pl)	U/I	2023	2024	2025	2026
Trænings- og Udviklingscenter	U	0,080	0,080	0,080	0,080
Afledt drift, i alt		0,080	0,080	0,080	0,080

Projektbeskrivelser

Projekt: Vojens Svømmehal – udskiftning af hoved-eltavlen				Stednr.:	
Økonomi (i mio. kr. i 2023 pl)	2023	2024	2025	2026	
U/I: Anlægsudgift	0,450	-	-	-	
Afledt drift:	-	-	-	-	
Kategori: Sikre værdien af kapitalapparatet					
Anlægsbevilling: Der meddeles anlægsbevilling på 0,450 mio. kr. i forbindelse med budgetvedtagelsen.					
Beskrivelse:					
<p>Udskiftning af hoved eltavlen i Vojens Svømmehal, som styrer al teknik i selve svømmehallen. Tavlen er 26 år gammel og der forefindes overhovedet ingen el-dokumentation, hvilket besværliggør fejlfinding, som ofte er aktuelt, da der tit er fejl på de nuværende komponenter.</p> <p>Formålet er at driftssikre Vojens Svømmehal, som er åben 357 dage om året, samt spare på ressourcer. Ved at sikre driftssikkerheden i svømmehallen er risikoen for en nedlukning i forbindelse med fejl på komponenterne formindsket, således at svømmehallen vil være tilgængelige for offentligheden hele året og derved undgå tabsgivende og ærgerlige lukninger.</p> <p>Med udgangspunkt i 2030-ambitionerne, er det fondens formål at forbedre, udvikle og udbygge inden for den eksisterende ramme. Forbedringerne er til gavn for kommunens borgere og skal skabe de bedst mulige rammer, hovedsageligt for udfoldelse af sports- og idrætsudøvelse, men også andre former for aktivitet, der udøves af kommunens borgere.</p>					
Afledt drift:					
Ingen.					

"+" betyder udgifter/mindre indtægter/træk på kassen "–" betyder indtægter/mindre udgifter/henlæggelser

Projekt: Svømmefaciliteter				Stednr.:
Økonomi (i mio. kr. i 2023 pl)	2023	2024	2025	2026
U/I: Anlægsudgift	-	-	-	-
Afledt drift:	-	-	-	-
Kategori: Udviklings- og Investeringsprojekter				
Anlægsbevilling: -				
Beskrivelse: Behov- og potentiale-analysen er præsenteret for kommunalbestyrelsen på april mødet og i juni måned blev der afholdt et informationsmøde for alle interesserede om fremtidens svømmefaciliteter i Haderslev Kommune. Der kan være behov for yderligere procesmidler afhængig af hvilke retninger kommunalbestyrelsen udstikker. Yderligere kan der selvfølgelig også være konkrete anlægsmidler i denne sammenhæng.				
Afledt drift: Afhænger af projektvalg.				

"+" betyder udgifter/mindre indtægter/træk på kassen   "-" betyder indtægter/mindre udgifter/henlæggelser

Projekt: Vojens Idrætshaller – udskiftning af tag				Stednr.:
Økonomi (i mio. kr. i 2023 pl)	2023	2024	2025	2026
U/I: Anlægsudgift	-	0,800	-	-
Afledt drift:	-	-	-	-
Kategori: Sikre værdien af kapitalapparatet				
Anlægsbevilling: <i>Der meddeles anlægsbevilling på 0,800 mio. kr. i 2024 i forbindelse med budgetvedtagelsen.</i>				
Beskrivelse: Udskiftning af tag på idrætshallerne. De to haller er henholdsvis 60 år (hal 1) og 50 år (hal 2) gamle og tagpladerne er efterhånden i så dårlig stand, at man ikke kan gå på dem og det er umuligt at udskifte pladerne. For 15 år siden blev rygningerne udskiftet, hvilket hjalp rigtig meget. Det kan dog konstateres, at der efterhånden er så mange utætheder at det ofte regner ind. Prisen for udskiftning af begge tage er en samlet pris, og ville nok blive dyrere, såfremt udskiftningen blev opdelt i to faser – hal 1 i 2024 og hal 2 i 2025. Formålet er sikre foreningernes brug af hallerne, således det ikke regner ind og derved sikrer at der ikke ligger vand på gulvene med risiko for faldskader. Med udgangspunkt i 2030-ambitionerne, er det fondens formål at forbedre, udvikle og udbygge inden for den eksisterende ramme. Forbedringerne er til gavn for kommunens borgere og skal skabe de bedst mulige rammer, hovedsageligt for udfoldelse af sports- og idrætsudøvelse, men også andre former for aktivitet, der udøves af kommunens borgere.				
Afledt drift: Ingen.				

"+" betyder udgifter/mindre indtægter/træk på kassen   "-" betyder indtægter/mindre udgifter/henlæggelser

Projekt: Frøs Arena – CTS-styring				Stednr.:
Økonomi (i mio. kr. i 2023 pl)	2023	2024	2025	2026
U/I: Anlægsudgift	-	0,300	-	-
Afledt drift:	-	-	-	-
Kategori: Sikre værdien af kapitalapparatet				
Anlægsbevilling: Der meddeles anlægsbevilling på 0,300 mio. kr. i 2024 i forbindelse med budgetvedtagelsen.				
Beskrivelse:				
<p>Udskiftning af nuværende CTS-styring i Frøs Arena, da det er installeret med gammelt software. I løbet af de næste par år kommer der nye Windows-versioner, hvorfor det er vigtigt, at det gamle software udskiftes, således systemet kan "tale" sammen med de nye versioner.</p> <p>CTS-anlægget er sammenkoblet i et netværk for styring af bygningstekniske anlæg, såsom ventilation, varme, el og køleanlæg og er derfor en vigtig del for i det hele taget at kunne drive Arenaen/skøjtehallen.</p> <p>CTS-styring sikrer desuden overblik over hallens forbrug og giver derved mulighed for at kunne regulere, således der altid er fokus på forbruget og energioptimering generelt.</p> <p>Softwareen i anlægget er 11 år gammelt, hvilket er en høj alder for software.</p> <p>Formålet er, at driftssikre Arenaen/skøjtehallen, da intet fungerer uden CTS-styring.</p> <p>Med udgangspunkt i 2030-ambitionerne, er det fondens formål at forbedre, udvikle og udbygge inden for den eksisterende ramme. Forbedringerne er til gavn for kommunens borgere og skal skabe de bedst mulige rammer, hovedsageligt for udfoldelse af sports- og idrætsudøvelse, men også andre former for aktivitet, der udøves af kommunens borgere.</p>				
Afledt drift:				
Ingen.				

"+" betyder udgifter/mindre indtægter/træk på kassen   "-" betyder indtægter/mindre udgifter/henlæggelser

Projekt: Facilitetspuljen fra 2023 (Anlægs- og facilitetspulje)				Stednr.:
Økonomi (i mio. kr. i 2023 pl)	2023	2024	2025	2026
U/I: Anlægsudgift	0,500	0,500	0,500	0,500
Afledt drift:	-	-	-	-
Kategori: Udviklings- og Investeringsprojekter				
Anlægsbevilling: Der meddeles anlægsbevilling på 0,500 mio. kr. i 2023 i forbindelse med budgetvedtagelsen.				
Beskrivelse:				
<p>Facilitetspuljen er en del af den samlede Anlægs- og facilitetspulje.</p> <p>Fællesrådet anbefaler, på baggrund af antallet af ansøgninger, projekterne og ansøgningernes økonomiske omfang, at Facilitetspuljen fra 2023 og frem budgetteres med 3,000 mio. kr. årligt. Pt. er facilitetspuljen på 1,300 mio. kr. inkl. akutpulje, hvilket betyder et forslag på 1,700 mio. kr.</p> <p>Kultur- og Fritidsudvalget besluttede at der tilføres 0,500 mio. kr. ekstra i puljen fra 2023 og frem, som medtages videre i budgetprocessen.</p>				
Afledt drift:				
Ingen.				

"+" betyder udgifter/mindre indtægter/træk på kassen   "-" betyder indtægter/mindre udgifter/henlæggelser

Projekt: Projekt Hærvejen			Stednr.:	
Økonomi (i mio. kr. i 2023 pl)	2023	2024	2025	2026
U/I: Anlægsudgift	-	-	0,500	-
Afledt drift:	-	-	-	-
Kategori: Udviklings- og Investeringsprojekter				
Anlægsbevilling: Der meddeles ikke anlægsbevilling til projektet ved budgetvedtagelsen				
Beskrivelse: Forvaltningen foreslår, at der afsættes midler til at understøtte fondsansøgninger til eksempelvis skiltning, belægning m.m. Ofte kræves der en kommunal medfinansiering i forbindelse med en fondsansøgning.				
Afledt drift: Ingen.				

"+" betyder udgifter/mindre indtægter/træk på kassen   "-" betyder indtægter/mindre udgifter/henlæggelser

Projekt: Forsøgsscenen – ekstra teatersal			Stednr.:	
Økonomi (i mio. kr. i 2023 pl)	2023	2024	2025	2026
U/I: Anlægsudgift	-	-	-	-
Afledt drift:	-	-	-	-
Kategori: Udviklings- og Investeringsprojekter				
Anlægsbevilling: -				
Beskrivelse: Forsøgsscenen Haderslev råder over Teaterhuset på stadionvej 1. Her er 1 stor teatersal og faciliteter til opbevaring. Foreningen har et stort ønske om at udvide teaterhuset med en ekstra øve sal. Begrundelsen er, at der i perioder er stort pres på at få tider i huset til de efterhånden mange grupper – 2 børnegrupper, 1 ungdomsgruppe, 1 revy gruppe, 1 musical gruppe samt flere grupper af voksne. Der kan kun være en gruppe ad gangen, som øver i huset, og der er jævnligt forespørgsler om lån af lokalet fra andre aktører. Ungdomsgruppen samarbejder desuden med "Performance akademiet", som også mangler et lokale, hvor de unge kan mødes, have prøver og "hænge ud" med hinanden. Der foreligger ikke et færdigt projekt, men foreningen håber at kunne samarbejde med kommunen om realiseringen.				
Afledt drift: Ingen				

"+" betyder udgifter/mindre indtægter/træk på kassen   "-" betyder indtægter/mindre udgifter/henlæggelser

Projekt: Ny bar og indgang på Månen				Stednr.:
Økonomi (i mio. kr. i 2023 pl)	2023	2024	2025	2026
U/I: Anlægsudgift	-	-	1,300	-
Afledt drift:	-	-	-	-
Kategori: Udviklings- og Investeringsprojekter				
Anlægsbevilling: Der meddeles anlægsbevilling på 1,300 mio. kr. i 2025 i forbindelse med budgetvedtagelsen.				
Beskrivelse: Kulturhuset Bispen har fremsendt ønske om totalt ombygningsprojekt med både bar, nedrivning af vægge, flytning af depot, ny indgang med kobbertag og lysskilte. Altså det komplette prospekt. Det samlede projekt beløber sig til ca. 1,400 mio. kr. Projektet kan nedskaleres til en simplere løsning, ekskl. at droppe kobberoverfladen, sådan at projektet vil lande på ca. 1,000 mio. kr. Selve ombygningsprojektet med baren på i alt 0,100 mio. kr., ansøges i udvalgets anlægspulje, hvorefter det samlede projekt udgør 1,300 mio. kr.				
Afledt drift: Ingen.				

"+" betyder udgifter/mindre indtægter/træk på kassen   "-" betyder indtægter/mindre udgifter/henlæggelser

Projekt: Trænings- og Udviklingscenter				Stednr.:
Økonomi (i mio. kr. i 2023 pl)	2023	2024	2025	2026
U/I: Anlægsudgift	0,350	-	-	-
Afledt drift:	0,080	0,080	0,080	0,080
Kategori: Udviklings- og Investeringsprojekter				
Anlægsbevilling: Der meddeles anlægsbevilling på 0,350 mio. kr. i 2023 i forbindelse med budgetvedtagelsen.				
Beskrivelse: Forvaltningen fremsender ønsker om nationalt Trænings- og Udviklingscenter. Gennem samarbejde med Danmarks Motor Union (DMU) og Team Danmark (TD) er der mulighed for at motocrossbanen i Skovby og speedwaybanen i Vojens samlet set, bliver et nationalt Trænings- og Udviklingscenter. Samarbejdet vil betyde at faciliteterne vil huse landsholdssamlinger med træning på banerne og med understøttende funktioner i samarbejde med Talentcentret. Et trænings- og udviklingscenter forventes ikke at øge de to anlægs nuværende brug væsentligt og forventes dermed at kunne rummes indenfor gældende miljøtilladelser. Et Trænings- og Udviklingscenter på de to anlæg vil betyde en styrkelse af den position Vojensområdet allerede har indenfor motorsport, ligesom foreningslivet omkring både motocross og speedway forventes at få et løft. Anlægsønsket går til to containere med træningsgrej, som placeres på hvert anlæg.				
Afledt drift: Med baggrund i et nationalt Trænings- og Udviklingscenter, skabes et lokalt talentmiljø gennem talentindsatsen i Talentcenter Haderslev. Prisen for et talentmiljø er i lighed med andre lignende 0,080 mio. kr. årligt.				

"+" betyder udgifter/mindre indtægter/træk på kassen   "-" betyder indtægter/mindre udgifter/henlæggelser

Projekt: Strategisk facilitetsudviklingspulje				Stednr.:	
Økonomi (i mio. kr. i 2023 pl)	2023	2024	2025	2026	
U/I: Anlægsudgift	-	-	10,000	10,000	
Afledt drift:	-	-	-	-	
Kategori: Udviklings- og Investeringsprojekter					
Anlægsbevilling: <i>Der meddeles ikke anlægsbevilling til projektet ved budgetvedtagelsen</i>					
Beskrivelse: Kultur og Fritidsudvalgets område spænder over en meget bred diversitet af samvirkende foreninger der alle arbejder for udbredelsen af kulturelle aktivitetstilbud målrettet bredden. Udvalget ønsker løbende at understøtte den fortsatte vækst og udvikling af et velfungerende aktivitetsliv i Haderslev Kommune der hvor behovet er mest påtrængende og samtidig kan skabe et mærkbart løft for mange. Til det formål ønsker Kultur- og Fritidsudvalget oprettet en strategisk facilitetspulje. Puljens formål er bidrage med anlægsmidler til samvirkerne til etablering af kulturtilbud. Dette kunne være til klubhuse, regattabaner, strandport-anlæg, boldbaner og lign. Anlægspuljen ønskes fra 2025.					
Afledt drift: Ingen					

"+" betyder udgifter/mindre indtægter/træk på kassen " - " betyder indtægter/mindre udgifter/henlæggelser

6.6. Teknik- og Klimaudvalget

Investeringsoversigt (Beløb i mio. kr. i 2023 pl)	U/I	2023	2024	2025	2026
Vækst og udvikling					
Flytning af driftsafdelingen (prisstigninger)	U	3,000	1,200	-	-
Veje og trafik					
Forbedret infrastruktur Arnum (prisstigninger)	U	0,300	-	-	-
Cykelsti Nustrup-Uldal (prisstigninger)	U	2,800	-	-	-
Cykelsti Uldal N langs Røddingvej til Ribevej	U	-	-	-	4,150
Krydsningshelle på Østergade ved Vojens Hallerne (prisstigninger)	U	0,100	-	-	-
Krydsningsheller og senere signalanlæg på Ribe Landevej ved Skallebækvej (prisstigninger)	U	0,300	-	0,200	-
Tilgængelighedspulje 2026	U	-	-	-	0,400
Pulje til udmøntning af cykelstiplan	U	-	-	2,000	7,000
Pulje til udmøntning af cykelstiplan	I	-	-	-	-2,000
Pulje 2026 til realisering af trafiksikkerhedsplan	U	-	-	-	1,000
Trafikplan - Fredeliggørelse af Nørregade, Gravene og Kanikepladsen	U	-	-	0,300	-
Infrastrukturprojekter afledt af trafikplan Haderslev	U	-	-	-	10,000
Investering LED-gadelys private fællesveje	U	-	-	1,900	1,400
Ny vej fra Ressourcecenter Haderslev, Knavvej til Vilstrupvej	U	-	-	1,000	10,700
Havne og fjorde (10 års plan)					
Renovering Haderslev Lystbådehavn Nord – kaj anlæg	U	-	-	2,300	2,500
Renovering Aarøsund havn – kaj anlæg, færgeleje og molehoved	U	-	-	2,600	2,900
Renovering af kaj anlæg, færgeleje og molehoved Aarø	U	-	-	2,300	1,100
Oprensning af Haderslev fjord – delområder	U	-	-	1,000	8,000
Oprensning af Haderslev inderhavn (område A-E)	U	-	-	-	12,000
Tilstandsvurdering og dykkervideo af sejlrenden	U	-	-	-	0,500
Klima, miljø og natur					
Nedlæggelse af overflødige brandhaner	U	-	-	4,000	4,000
Stenrev og havmiljøprojekter i Lillebælt og Haderslev Fjord	U	-	-	-	3,000
Stenrev og havmiljøprojekter i Lillebælt og Haderslev Fjord	I	-	-	-	-1,000
Naturprojekter og øget biodiversitet (tidligere Danmarks vildeste kommune)	U	-	-	0,500	1,000
DK2020 projekter i klimaplanen	U	-	-	1,000	3,000
DK2020 projekt – Drikkevandsskove	I/U	-	-	2,400	5,000
Oplevelser ved Hærvejen og andre friluftstiltag	U	-	-	0,500	0,500
Hejsager-Kelstrup, klimasikring for regnvandsafledning	U	-	-	0,500	-
Haderslev Dam og Fjord, bedre badevands- og miljøkvalitet	U	-	1,000	1,000	1,000
Tiltag mod oversvømmelse i Fole	U	-	-	4,000	4,000
Teknik- og Klimaudvalget, i alt		6,500	2,200	27,500	80,150

Afledt drift (Beløb i mio. kr. i 2023 pl)	U/I	2023	2024	2025	2026
Flytning af driftsafdelingen	U	-	-	-0,200	-0,200
Cykelsti Nustrup- Uldal	U	-	0,200	0,200	0,200
Drift af Hærvejssamarbejdet og anden udelivsturisme	U	-	-	0,300	0,300
Teknik- og Klimaudvalget - Afledt drift i alt		-	0,200	0,300	0,300

Projektbeskrivelser

Projekt: Flytning af driftsafdelingen		Stednr.: 222.588		
Økonomi (i mio. kr. i 2023 pl)	2023	2024	2025	2026
U/I: Anlægsudgift	3,000	1,200	-	-
Afledt drift:	-	-	-0,200	-0,200
Kategori: Udviklings- og investeringsprojekter				
Anlægsbevilling: Der meddeles en forhøjelse af anlægsbevilling på 4,200 mio. kr. til projektet ved budgetvedtagelsen				
Beskrivelse:				
<p>Som et element i at understøtte arbejdet med Vækst og Velfærd bemyndigede kommunalbestyrelsen den 2. marts 2021 Teknik og Klima til at kvalificere en business case for Driftsafdelingens flytning med henblik på indarbejdelse i budget 2022-2025, herunder afsøgning af placeringer.</p> <p>Det primære formål med Driftsafdelingens flytning er dels at frigøre et attraktivt kommunalt areal på Haderslev Havn til projektudvikling og salg, og dels at skabe mulighed for at videreudvikle Driftsafdelings styreform, Helhedsorienteret Drift (HOD), via sammenlægning af enheder i tidssvarende rammer. Driftsafdelingens nuværende placering er midlertidig, idet Masterplanen for Haderslev Havn – og dermed omdannelsen af Haderslev Havn - ikke rummer denne form for aktivitet.</p> <p>I 2022 har kommunen købt Fjordagerbakke 3 til 2,500 mio. kr. Grunden indrettes til Driftsafdeling. Det er muligt at lave en effektiv indretning af grunden, og rent trafikalt er der gode til- og frakørselsmuligheder.</p> <p>Oprindeligt skøn for hele projektet var 14,300 mio. kr. Heraf er 2,500 mio. kr. i 2022 til køb af grund og i år 2023 og 2024 er afsat 5,000 mio. kr. og 6,800 mio. kr. til administrations- og mandskabsbygninger, haller til materiel samt til en salthal.</p> <p>Men inden for det sidste år har der været meget store stigninger på byggematerialer, for nogle byggematerialers vedkommende flere 100%. Størstedelen af de byggematerialer, som skal bruges til bygningerne, er stål, træ og isoleringsmaterialer. Det er nogle af de byggematerialer som er steget allermost.</p> <p>På baggrund af de stigende byggeomkostninger blev der for at nedbringe byggeudgifterne, iværksat en granskning af bygningerne for at nedbringe antallet af m2- bygning. I processen blev antallet af m2- bygning reduceret med ca. 20%.</p> <p>Ud fra de reviderede bygnings-m2 blev der i april 2022 indhentet overslagspriser hos en leverandør af administrations-/mandskabsbygninger og en entreprenør på stålhaller for at få verificeret et prisniveau på bygningerne. Ekskl. køb af grund forventes der i april 2022-priser en udgift på 16,000 mio. kr. For at flytning kan effektueres betyder det at der skal afsættes 4,200 mio. kr. mere til budgettet end det som er medtaget i teknisk budget 2023-2026.</p>				
Overslag april 2022	Størrelse	Pris pr. m2	Prisoverslag i mio. kr.	
Nye faciliteter til administration og mandskab	520 m2	15.780 kr.	8,100	
Ny åben hal af stål til traktor mm.	63 x 18 meter	1.500 kr.	1,700	
Ny åben hal af stål til mandskabsbiler mm.	54 x 12 meter	3.550 kr.	2,300	
Ny salthal	30 x 18 meter	6.670 kr.	2,000	
Overslag på flytning / klargøring / uforudsete udgifter			1,900	
Prisoverslag i alt			16,000	
Der vil dog fortsat være en vis usikkerhed omkring priserne på byggematerialer:				
Afledt drift:				
Afledt drift fra 2024 er en mindreudgift på 0,500 mio. kr. årligt idet et par lejemål opsiges. Det ene lejemål Ved Havnen 15 resulterer dog i en tilsvarende mindre lejeindtægt under havnens budget. Nettokommunal virkning ca. 0,200 mio. kr.				

"+" betyder udgifter/mindre indtægter/træk på kassen   "-" betyder indtægter/mindre udgifter/henlæggelser

Projekt: Forbedret infrastruktur i Arnum

Stednr.: 222.559

Økonomi (i mio. kr. i 2023 pl)	2023	2024	2025	2026
U/I: Anlægsudgift	0,300	-	-	-
Afledt drift:	-	-	-	-

Kategori: Udviklings- og investeringsprojekter**Anlægsbevilling:** Der meddeles en forhøjelse af anlægsbevilling på 0,300 mio. kr. til projektet ved budgetvedtagelsen**Beskrivelse:**

Kommunalbestyrelsen besluttede den 29. juni 2021 scenarie 2 med en sideudvidelse af Arnum Nørreemark. Formålet er at tage hensyn til beboere og trafikikkerheden samt at sikre fremtidig vejadgang for særtransporter til industriområde beliggende ved Stensbækvej.

Projektet indeholder en sideudvidelse af Arnum Nørreemark over en strækning på ca. 160 meter og herunder etablering af en krydsudvidelse i T-krydset Arnum Nørreemark – Vestergade. Det samlede vejudlæg vil være 10 meter, heraf 6 meters asfaltbelagt vejbane og 2 gange to meter rabat til afvanding (grøfter). Anlæg af vejen vil kræve erhvervelse af jord.

Anlægsomkostninger inklusive erstatning for jord var oprindeligt estimeret til i alt 1,500 mio. kr. Der resterer 0,385 mio. kr. i budget 2022 og 1,100 mio. kr. i teknisk budget 2023. Det samlede forventede udgifter er steget til 1,800 mio. kr. på grund af de stigende priser på materialer og brændstof, hvorfor der søges om denne ekstra bevilling på 0,300 mio. kr.

Projektet vil sikre, en adgangsvej til virksomhederne i industriområdet i Arnum. Ved at sikre en god adgang er der en forventning om, at arbejdspladserne bevares i området.

Afledt drift:

Udvidelse af driftsrammen med 1,5 % af anlægssummen svarende til 0,027 mio. kr. årligt fra 2024.

Kort over Arnum by med indtegnede scenarier for de 4 vejføringer.

"+" betyder udgifter/mindre indtægter/træk på kassen   "-" betyder indtægter/mindre udgifter/henlæggelser

Projekt: Cykelsti Nustrup - Uldal

Stednr.: 222.582

Økonomi (i mio. kr. i 2023 pl)	2023	2024	2025	2026
U/I: Anlægsudgift	2,800	-	-	-
Afledt drift:	-	0,200	0,200	0,200

Kategori: Udviklings- og investeringsprojekt**Anlægsbevilling:** Der meddeles en forhøjelse af anlægsbevilling på 2,800 mio. kr. til projektet ved budgetvedtagelsen**Beskrivelse:**

Projektet indeholder etablering af 2,5 meter bred dobbeltrettet cykelsti langs Røddingvej fra Overgade i Nustrup til Uldalvej i Uldal, se nedenstående oversigtskort.

Projektet er oprindeligt beregnet til at koste 8,900 mio. kr., men der blev i budgetlægningen 2021-2024 kun afsat 7,400 mio. kr. til projektet. De samlede forventede udgifter er steget til 10,200 mio. kr. på grund af de stigende priser på materialer og brændstof, hvorfor der søges om denne ekstra bevilling på 2,800 mio. kr.

Formålet med projektet er at skabe en tryk forbindelse for cyklister mellem Nustrup og Vojens. Nustrup ligger ca. 6 km fra Skrydstrup og 9 km fra Vojens. Det meste af strækningen har cykelsti, men der er et missing link på 2,8 km langs Røddingvej, hvor cyklister skal færdes på kørebanen. Her er vejen 6,2 meter bred og hastighedsniveauet er meget højt. 15 % af køretøjerne kører over 97,7 km/t. Selvom trafikmængderne med en gennemsnitlig årsdøgnstrafik på under 1.200 køretøjer om dagen ikke er store, så gør de høje hastigheder og vejens udformning, at den er utryk at færdes på som cyklist. Der har været cyklist dødsulykke på strækningen tilbage i 2012. Strækningen har været med i stiplan, men er taget ud, efter cykelstien er særskilt budgetteret.

Skolen i Nustrup går til 6. klasse. Aktuelt er der 47 elever. Eleverne skal derefter til Vojens. Der går bus til både Vojens og Haderslev. Cykelstien vil fungere som sikker skolerute for eleverne fra Nustrup. Cykelstien vil også være sikker forbindelse til de mange fritidsaktiviteter og arbejdspladser i Vojens og Skrydstrup herunder flyvestationen, som er under udbygning.

I 2022 udføres projektering og forarbejder til at igangsætte ekspropriation. I 2023 opstartes anlægsarbejdet.

Afledt drift:

Udvidelse af driftsrammen med 1,5 % af anlægssummen svarende til 0,200 mio. kr. årligt fra 2023. Beløbet er ikke afsat i budgetlægningen 2022-2025.

"+" betyder udgifter/mindre indtægter/træk på kassen   "-" betyder indtægter/mindre udgifter/henlæggelser

Projekt: Cykelsti fra Uldal Nord langs Røddingvej til Ribevej

Stednr.: 222.582

Økonomi (i mio. kr. i 2023 pl)**2023****2024****2025****2026****U/I:** Anlægsudgift

-

-

-

4,150

Afledt drift:

-

-

-

-

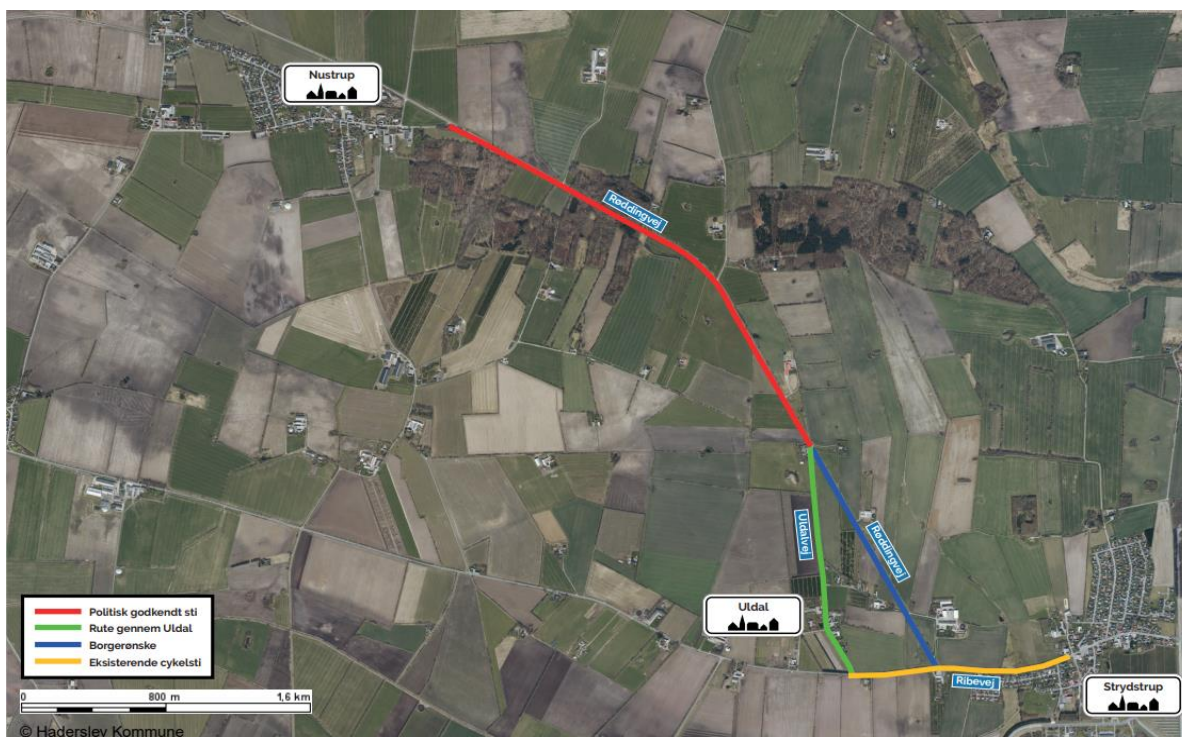
Kategori: Udviklings- og investeringsprojekter**Anlægsbevilling:** Der meddeles ikke anlægsbevilling til projektet ved budgetvedtagelsen**Beskrivelse:**

Kommunalbestyrelsen har fået en borgerhenvendelse med et ønske om, at den planlagte cykelsti (rød streg på nedenstående kort) videreføres langs Røddingvej frem til Ribevej (blå streg på nedenstående kort).

Forlængelsen af stien vil være på 1,47 km og anslås til at koste 4,150 mio. kr. Projektet indeholder etablering af 2,5 meter bred dobbeltrettet cykelsti langs Røddingvej fra Uldalvej i Uldal til Ribevej, se nedenstående oversigtskort, hvor stistrækningen er markeret med blå.

Beslutningen om igangsætning af oprindeligt projekt (rød streg på nedenstående kortudsnit), blev truffet i kommunalbestyrelsen den 30. november 2021. I 2022 foretages jorderhvervelser, og anlægsprojektet forventes udført i marken i 2023 og 2024.

Teknik- og Klimaudvalget besluttede på deres møde den 9. maj 2022, at der skulle udarbejdes et supplerende budgetforslag til forlængelse af cykelstien fra Uldal nord til Ribevej. Det blev endvidere besluttet, at forlængelse af stien medtages som prioritering i stiplanen.

"Omvejskørslen" ved at cykle via Uldal fremfor den direkte vej langs Røddingvej til Ribevej er ca. 370 meter.

Afledt drift:

I forbindelse med etablering af nye cykelstier får kommunen løbende flere km cykelstier, som skal driftes og vedligeholdes. Drift består af beplantning, genmarkering, rabatklipping, renholdelse og vintervedligehold samt affaldsopsamling og oprensning af afvandingssystem. På sigt kræver nye cykelstier vedligehold af belægning.

Der bør afsættes 0,200 mio. kr. pr. år fra 2024 og frem ved etablering cykelsti fra Nustrup til Uldal.

"+" betyder udgifter/mindre indtægter/træk på kassen   "-" betyder indtægter/mindre udgifter/henlæggelser

Projekt: Krydsningshelle på Østergade ved Vojens Hallerne

Stednr.: 222.590

Økonomi (i mio. kr. i 2023 pl)	2023	2024	2025	2026
U/I: Anlægsudgift	0,100	-	-	-
Afledt drift:	-	-	-	-

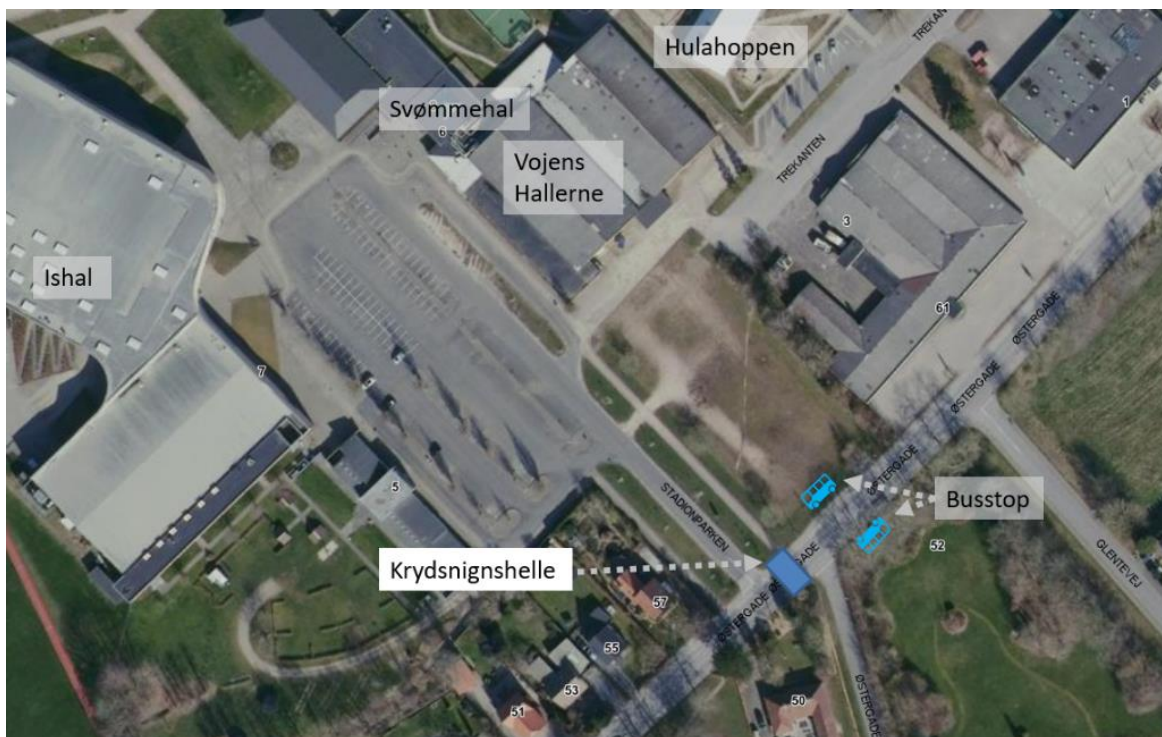
Kategori: Udviklings- og investeringsprojekter**Anlægsbevilling:** Der meddeles forhøjelse af anlægsbevilling på 0,100 mio. kr. til projektet ved budgetvedtagelsen**Beskrivelse:**

Forum Vojens har anmodet om etablering af tiltag, som gør krydsning af Østergade i Vojens mere sikker og tryk. Ønsket begrundes med at der er mange attraktioner på nordlig side af Østergade, herunder svømmehal, Hulahoppen og ishal. Dette medfører en del krydsninger over fra disse mod boligområderne syd herfor. Der er også et busstoppested på Østergade ved Stadionparken, som generer krydsninger af fodgængere.

Østergade er den primære indfaldsvej til Vojens øst. Der er tidligere registreret et uheld nær krydset med påkørsel af krydsende fodgænger.

Det foreslås, at der etableres en krydsningshelle i forlængelse af stien op mod hallerne. Dette vil være den mest naturlige krydsning af Østergade. Denne placering vil kræve en sideudvidelse af vejen og etablering af hellen.

Projektet er oprindeligt beregnet til at koste 0,500 mio. kr., som er afsat i budgetår 2023. De samlede forventede udgifter er steget til 0,600 mio. kr. på grund af de stigende priser på materialer og brændstof, hvorfor der søges om denne ekstra bevilling på 0,100 mio. kr.

Afledt drift:

Den afledte drift er beregnet til 0,009 mio. kr. årligt, som afholdes indenfor driftsrammen.

Kort:

"+" betyder udgifter/mindre indtægter/træ på kassen

"-" betyder indtægter/mindre udgifter/henlæggelser

Projekt: Krydsningsheller og senere signalanlæg på Ribe Landevej ved Skallebækvej (prisstigninger)

Stednr.: 222.591

Økonomi (i mio. kr. i 2023 pl)	2023	2024	2025	2026
U/I: Anlægsudgift	0,300	-	0,200	-
Afledt drift:	-	-	-	-

Kategori: Udviklings- og investeringsprojekter

Anlægsbevilling: Der meddeles forhøjelse af anlægsbevilling på 0,300 mio. kr. ved budgetvedtagelsen

Beskrivelse:

Udvalget for Plan og Miljø besluttede den 9. marts 2020 at bevillige midler til udarbejdelse af en analyse af, hvilken krydsløsning, der bedst sikrer bløde trafikanters krydsning af Ribe Landevej og sikrer fremtidig afvikling af trafikken fra Skallebækvej, med og uden øget trafik fra fremtidige udstykninger. Udvalget blev præsenteret for de forskellige krydsløsninger på mødet den 17. maj 2021.

Baggrunden for analysen er henvendelser fra borgere om, at der er udfordringer ved krydsning af Ribe Landevej ved Skallebækvej (vest). Det beskrives, at det er problematisk for skoleelever bosat på Fredstedvej og Fredstedvænget at krydse Ribe Landevej. Ved færdsel på cykel eller med bus skal Ribe Landevej krydses. Der er også henvendelser om, at den megen trafik på Ribe Landevej vanskeliggør afviklingen af trafikken fra Skallebækvej. Krydset er et T-kryds, hvor der på Skallebækvej er ubetinget vigepligt.

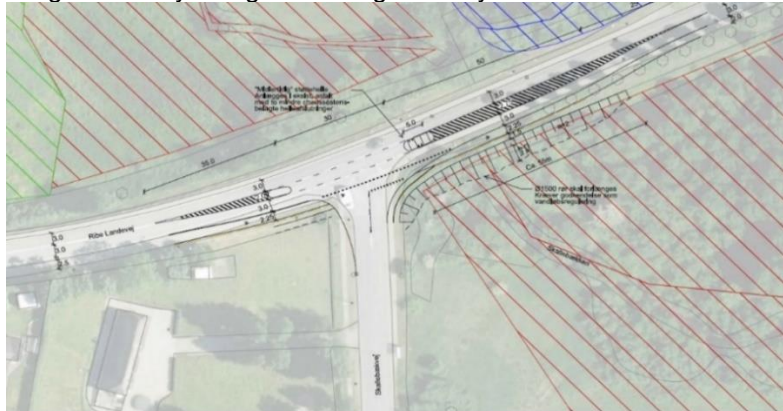
Ribe Landevej er en indfaldsvej til Haderslev. Der kører i gennemsnit 8.500 køretøjer og omkring 100 cyklister pr. døgn på vejen. Skallebækvej er en primær lokalvej. Den seneste trafiktælling fra 2020 viser, at der i gennemsnittet kører 806 køretøjer og 24 cyklister i døgnnet. Der er registreret ét uheld i krydset de sidste fem år, som var bil-bil uheld.

Analysen viser, at den nye udstykning Løkkeager med 60 boliger ikke vil give kapacitetsproblemer i krydset. Ved en udvikling af det tidligere sygehusområde, vil der komme væsentlig mere trafik, og det vil give kapacitetsudfordringer i krydset med lange ventetider til følge. Kapacitetsberegningerne for krydset viser, at kun et signalanlæg kan klare den fremtidige trafik fra udviklingsområdet. Da udviklingen af området endnu ikke er færdigt, og der ikke foreligger en tidsplan for sygehusområdet, kan trafiksikkerheden, trygheden og fremkommeligheden forbedres ved, at der etableres støtteheller på begge sider af Skallebækvej.

Projektet er oprindeligt beregnet til i 2023 at koste 1,400 mio. kr. i 2023. De samlede forventede udgifter i budgetår 2023 er steget til 1,700 mio. kr. på grund af de stigende priser på materialer og brændstof.

Når udviklingen af det tidligere sygehusområde har nået en passende størrelse, kan krydset ombygges til et signalanlæg. Der er i teknisk budget afsat 0,800 mio.kr. til ombygning af signalanlæg i 2025. Prisstigninger gør at det skøn stiger med 0,200 mio. kr. i 2025.

Projektets formål er at øge trafiksikkerhed og tryghed for de krydsende bløde trafikanter, samt sikre fremkommeligheden for trafikanterne fra Skallebækvej. Projektet tilgodeser den trafik, der vil komme fra det nye boligområde Lykkeager. Forslaget har nytteværdi for kommunens borgere og turister.

Afledt drift:

1,5 % af anlægssummen svarende til 0,021 mio. kr. årligt, som afholdes indenfor driftsrammen.

”+” betyder udgifter/mindre indtægter/træ på kassen ”-” betyder indtægter/mindre udgifter/henlæggelser

Projekt: Tilgængelighedspulje 2026		Stednr.: 222.xxx			
Økonomi (i mio. kr. i 2023 pl)	2023	2024	2025	2026	
U/I: Anlægsudgift	-	-	-	0,400	
Afledt drift:	-	-	-	-	
Kategori: Udviklings- og investeringsprojekter					
Anlægsbevilling: Der meddeles ikke anlægsbevilling til projektet ved budgetvedtagelsen					
Beskrivelse:					
<p>Formålet med en tilgængelighedspulje er at gøre kommunens byer og naturområder mere tilgængelige for synshandicappede, kørestolsbrugere, gangbesværede og andre borgere med fysiske handicap. Samtidig vil det også støtte op om ambitionen om, at alle skal kunne have mulighed for at leve et aktivt liv og medvirke til at gøre det nemmere at vælge et sundt alternativ til sofaen.</p> <p>Midlerne vil blive anvendt til en opdatering og udvidelse af Tilgængelighedsplan 2018 og til mindre tilgængelighedstiltag i hele kommunen.</p> <p>Af mindre tilgængelighedstiltag kan blandt andet nævnes gelændere, kørestolsramper, taktilbelægning og lignende tiltag, som har den effekt, at det bliver nemmere for borgere med fysiske handicap at komme rundt i byerne/naturen på egne ben eller på hjælpemidler drevet med el.</p> <p>Der er afsat 0,400 mio. kr. pr. år i teknisk budget 2023-2025.</p>					
Afledt drift:					
Ingen.					

"+" betyder udgifter/mindre indtægter/træk på kassen   "-" betyder indtægter/mindre udgifter/henlæggelser

Projekt: Pulje til udmøntning af cykelstiplan		Stednr.: 222.593		
Økonomi (i mio. kr. i 2023 pl)	2023	2024	2025	2026
U/I: Anlægsudgift	-	-	2,000	7,000
U/I: Anlægsindtægt				-2,000
Afledt drift:	-	-	-	-
Kategori: Udviklings- og investeringsprojekter				
Anlægsbevilling: Der meddeles ikke anlægsbevilling til projektet ved budgetvedtagelsen.				
Beskrivelse:				
<p>Et godt stisystem er en væsentlig faktor til at fremme cyklismen, da det er med til at øge cyklisternes tryghed og sikkerhed. Undersøgelser viser at god infrastruktur og attraktive cykelfaciliteter er en væsentlig parameter i forhold til at overflytte trafikanter fra bil til cykel. Der er mange gode grunde til at vælge at cykle eller gå fremfor at tage bilen. Først og fremmest gavner det sundheden og miljøet. Derudover mindskes trængselsproblemerne på vejene samt behovet for flere parkeringspladser.</p> <p>Målet med puljen er at skabe et sammenhængende stisystem i byerne og mellem byer, landsbyer og landdistrikter, så kommunen bindes bedre sammen og så der skabes gode stiforbindelser til skole, fritidsaktiviteter, uddannelse, offentlig transport og arbejde.</p> <p>Cykelstiplan 2020 blev godkendt af Udvalget for Plan og Miljø den 7. december 2020. Stiplanen indeholder en liste over mulige nye stier samt anlægsoverslag.</p> <p>Der er i statens Infrastrukturplan 2035 afsat samlet set 3,000 mia. kr. til at fremme cyklisme i perioden 2022-2035. Det forventes derfor, at der kommer flere cykelpuljer de kommende år. Kommunen kan opnå op til 50% medfinansiering.</p> <p>Der er i teknisk budget afsat en pulje på brutto 7,000 mio. kr./netto 5,000 mio. kr. for årene 2023-2024. I 2025 er der afsat en pulje på brutto 5,000 mio. kr./netto 3,000 mio. kr. I 2026 er der ikke afsat midler til udmøntning af cykelstiplan/cykelstier med tilskud fra staten.</p> <p>Puljen til udmøntning af cykelstiplan foreslås hævet med 2,000 mio. kr. i 2025 og med brutto 7,000 mio. kr./netto 5,000 mio. kr. i 2026, så der er midler til at få de større cykelstiprojekter igangsat, og så kommunen fortsat kan søge om midler ved de kommende cykelpuljer.</p>				
Afledt drift:				
Udgiften til drift er 1,5 % af anlægssummen svarende til 0,100 mio. kr. gældende fra året efter projektet er udført.				

"+" betyder udgifter/mindre indtægter/træk på kassen   "-" betyder indtægter/mindre udgifter/henlæggelser

Projekt: Pulje 2026 til realisering af trafikikkerhedsplan		Stednr.: 222.xxx		
Økonomi (i mio. kr. 2023 pl)	2023	2024	2025	2026
U/I: Anlægsudgift	-	-	-	1,000
Afledt drift:	-	-	-	-
Kategori: Udviklings- og investeringsprojekter				
Anlægsbevilling: <i>Der meddeles ikke anlægsbevilling til projektet ved budgetvedtagelsen.</i>				
Beskrivelse:				
<p>Haderslev Kommune har i 2020 vedtaget en trafikikkerhedsplan, som udstikker retningslinjerne for trafikikkerhedsarbejdet frem mod 2025. Trafikkerhedsplanen følger kommissionen for færdselssikkerheds målsætning om at halvere antallet af dræbte og alvorligt tilskadede på kommunens veje, så der højst må være 1 trafikdræbt og 7 alvorligt tilskadede i 2030. Målsætningen er ambitiøs, men fokus på trafikikkerhed har haft positiv effekt på antallet af personskader på kommunens veje. Således er der i perioden 2010-2020 sket et fald på 28 % i antal personskader på kommunens veje.</p> <p>Trafikkerhedsindsatsen har fokus på at udpege, ændre eller ombygge uheldsbelastede lokaliteter og på at gøre eksisterende veje mere selvforklarende og sikre. Desuden er der fokus på at forbedre samarbejdet med skoler, større institutioner og virksomheder om trafikikkerhed, lige som kommunen fortsat vil medvirke i nationale kampagner på trafikikkerhedsområdet og udvikle lokale kampagner i samarbejde med de øvrige sønderjyske kommuner.</p> <p>Dette forslag forudsætter, at der i 2026 bliver udarbejdet en ny trafikikkerhedsplan, som udstikker retningslinjerne for trafikikkerhedsarbejdet i de efterfølgende 5 år. Den nye trafikikkerhedsplan vil ligeledes blive udarbejdet med afsæt i kommissionen for færdselssikkerheds målsætning.</p> <p>Realiseringen af trafikikkerhedsplanen er afhængig af årlige investeringer i trafikikkerheden.</p> <p>I teknisk budget er der afsat 1,000 mio. kr. pr. år i perioden 2023-2025.</p>				
Afledt drift:				
Ingen.				

"+" betyder udgifter/mindre indtægter/træk på kassen   "-" betyder indtægter/mindre udgifter/henlæggelser

Projekt: Trafikplan - Fredeliggørelse af Nørregade, Gravene og Kannikepladsen

Stednr.: 222.xxx

Økonomi (i mio. kr. i 2023 pl)	2023	2024	2025	2026
U/I: Anlægsudgift	-	-	0,300	-
Afledt drift:	-	-	-	-

Kategori: Udviklings- og investeringsprojekter**Anlægsbevilling:** Der meddeles ikke anlægsbevilling til projektet ved budgetvedtagelsen**Beskrivelse:**

Haderslev Kommune har udarbejdet en trafikplan for Nørregade og Gravene med målsætning om at reducere trafikken, så søge- og gennemgående trafik reduceres – og Gravene fredeliggøres. Udvalget for Plan og Miljø godkendte den 8. november 2021 Trafikplanen for Nørregade, Gravene og Kannikepladsen.

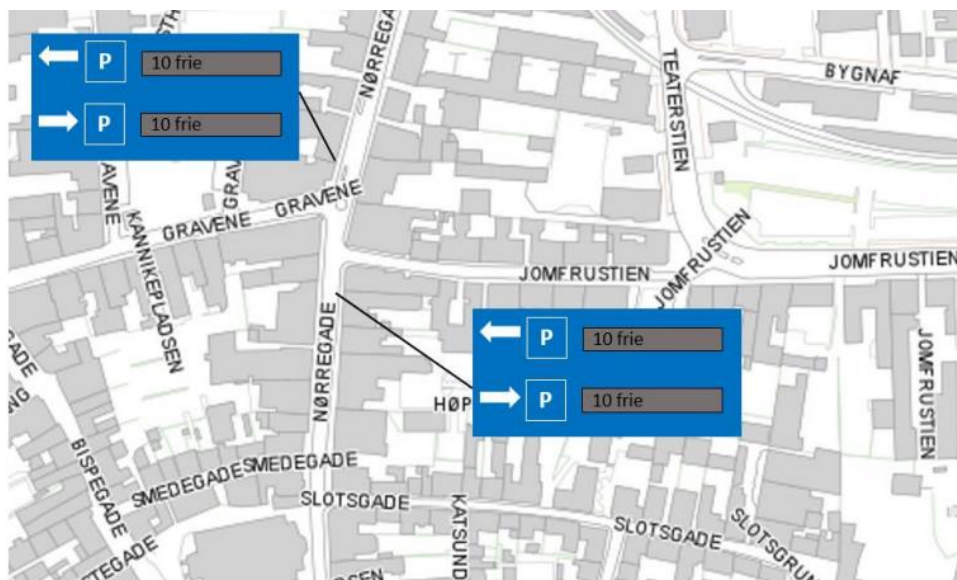
Trafikplanen foreslår tre tiltag, som skal medvirke til at fredeliggøre Nørregade, Gravene og Kannikepladsen:

- Ensretning af Nørregade fra Torvet til Jomfrustien, sænkning af trafikanternes hastighed samt etablering af hastighedsdæpende tiltag på strækningen.
- Åbning for kørsel i Nørregade fra nord forbi indkørslen til Gravene og videre til Jomfrustien.
- Opsætning af parkeringshenviisningstavler på Nørregade ved Gravene og ved Jomfrustien.

De to øverste tiltag koordineres med bybusomlægningen samt Tour de France og udføres for driftsmidler i 2022. Det sidste punkt med opsætning af parkeringshenviisningstavler koordineres med Jomfrusti-projektet, hvor arbejdet med anlæg af park i en stor del af håndværkerparken overflødiggør et antal parkeringshenviisningstavler, som kan genbruges i Nørregade.

Opsætning af parkeringshenviisningstavler på Nørregade nord for Gravene og Syd for Jomfrustien skal medvirke til at reducere den forgæves parkeringssøgende trafik på Gravene. Dette giver samtidigt mulighed for, at lede trafikanter mod parkeringspladsen Høppners Gård.

Projektet omfatter opsætning af 2 standere med parkeringshenviisningstavler inkl. fremføring af strøm.

Afledt drift:

Udgiften til drift er 1,5 % af anlægssummen svarende til 0,004 mio. kr. årligt fra 2025.

"+" betyder udgifter/mindre indtægter/træk på kassen   "-" betyder indtægter/mindre udgifter/henlæggelser

Projekt: Infrastrukturprojekter afledt af Trafikplan for Haderslev by		Stednr.: 222.xxx		
Økonomi (i mio. kr. i 2023 pl)	2023	2024	2025	2026
U/I: Anlægsudgift	-	-	-	10,000
Afledt drift:	-	-	-	-
Kategori: Udviklings- og investeringsprojekter				
Anlægsbevilling: Der meddeles ikke anlægsbevilling til projektet ved budgetvedtagelsen				
Beskrivelse: Afledte infrastrukturprojekter med afsæt i Trafikplan for Haderslev by.				
Afledt drift: -				

"+" betyder udgifter/mindre indtægter/træk på kassen   "-" betyder indtægter/mindre udgifter/henlæggelser

Projekt: Investering i LED-gadelys på private fællesveje			Stednr.: 222.xxx	
Økonomi (i mio. kr. i 2023 pl)	2023	2024	2025	2026
U/I: Anlægsudgift	-	-	1,900	1,400
Afledt drift:	-	-	-	-
Kategori: Udviklings- og investeringsprojekter				
Anlægsbevilling: Der meddeles ikke anlægsbevilling til projektet ved budgetvedtagelsen				
Beskrivelse:				
<p>Teknik og Klimaudvalget har på møde den 9. maj 2022 besluttet at drift og vedligehold af gadelys på private fællesveje fortsætter i kommunalt regi. En tidligere beslutning i forbindelse med budgetvedtagelse 2019 om at udskille gadelys på private fællesveje "køres tilbage" med dette forslag.</p> <p>Budgettallene ovenfor er med udgangspunkt i at der først er råderum fra 2025 til investeringer. Jo mere der investeres i starten jo færre afledte driftsudgifter i de følgende år. Anlægsteknisk er det muligt at forkorte projektperioden.</p> <p>Årsagen er, at det har vist sig at være meget omstændeligt at udskille gadelys på private fællesveje:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Der er forskellige vedtægter i grundejerforeninger, som gør at de ikke kan behandles ens. Alle skal behandles individuelt, og det gør udskillelse administrativt tungt. • Der er et stort forudgående arbejde med registrering af kabelforløb • Der vil være meget fysisk arbejde med at adskille kabler fra det kommunale gadelys. Ved udskillelse skal der etableres to særskilte kabelnet, ét til kommunens og ét til den private fællesvejs gadelys. De steder, hvor den private fællesvej ikke har gadelysskab, skal dette etableres med en elmåler. Omkostning til separering er ca. 5,000 mio. kr. Omkostning til gadelysskabe er ca. 6,000 mio. kr. Der er ikke afsat budget hertil. <p>De årlige udgifter på 1,400 mio. kr. til drift og vedligehold af gadelys på private fællesveje i kommunalt regi foreslås reduceret ved at investere i at få alle lamper på private fællesveje udskiftet til LED lamper. Formålet er at reducere strømforbrug på private fællesveje og mindske de fremtidige driftsudgifter.</p> <p>Lamperne dæmpes automatisk til 50% forbrug fra kl. 22:00 til kl. 06:00, hvilket giver en større strømbesparelse. Denne løsning anvendes også på kommunens kommunale veje. Alle behandles ens, og får nye LED lamper, der giver et bedre lys og ikke har blændingsgener for borgerne. Udskiftning til LED er godt for miljøet, da CO2-udledningen formindskes.</p> <p>Økonomi: 2.150 lamper, sikringsindsats og montering: 2.150*2.600 kr. = 5.590.000 kr. (5,600 mio. kr.). I 2022 investeres de første 0,800 mio. kr. indenfor driftsbudgettet. Og i 2023-2025 er forudsat 0,500 mio. kr. egenfinansieret pr. år, så der mangler 3,300 mio. kr. for at få udskiftet det sidste gadelys til LED.</p> <p>Det er muligt at låne til udskiftning af lyskilder og armaturer til mere økonomiske typer, men ikke til standere. Der kan lånes til hele investeringen, da projektet ikke indeholder udskiftning af standere.</p>				
Afledt drift:				
I budgettet er tidligere indarbejdet en årlig besparelse på 1,200 mio. kr. fra 2023 ud fra beslutning om udskillelse af private fællesveje.				
Fremtidigt forbrug til drift og vedligehold på private fællesveje som med dette forslag fortsætter i kommunalt regi, forventes at være 0,500 mio. kr. pr. år, når investeringen er fuldt gennemført.				
Hvis der ikke investeres i LED-lamper jævnfør denne projektbeskrivelse, medfører det en driftsmæssig udfordring på 1,400 mio. kr. årligt til drift og vedligehold under Teknik- og Klimaudvalget, herunder strømforbrug af gadelys på private fællesveje. Egenfinansiering i 2022 til udskiftning til LED er skønnet til at reducere udfordringen til 1,200 mio. kr.				

"+" betyder udgifter/mindre indtægter/træk på kassen   "-" betyder indtægter/mindre udgifter/henlæggelser

Projekt: Ny vej fra Ressourcecenter Haderslev, Knavvej til Vilstrupvej**Stednr.:** 222.xxx**Økonomi** (i mio. kr. i 2023 pl)**2023****2024****2025****2026****U/I:** Anlægsudgift

-

-

1,000

10,700

Afledt drift:

-

-

-

-

Kategori: Udviklings- og investeringsprojekter**Anlægsbevilling:** Der meddeles ikke anlægsbevilling til projektet ved budgetvedtagelsen**Beskrivelse:**

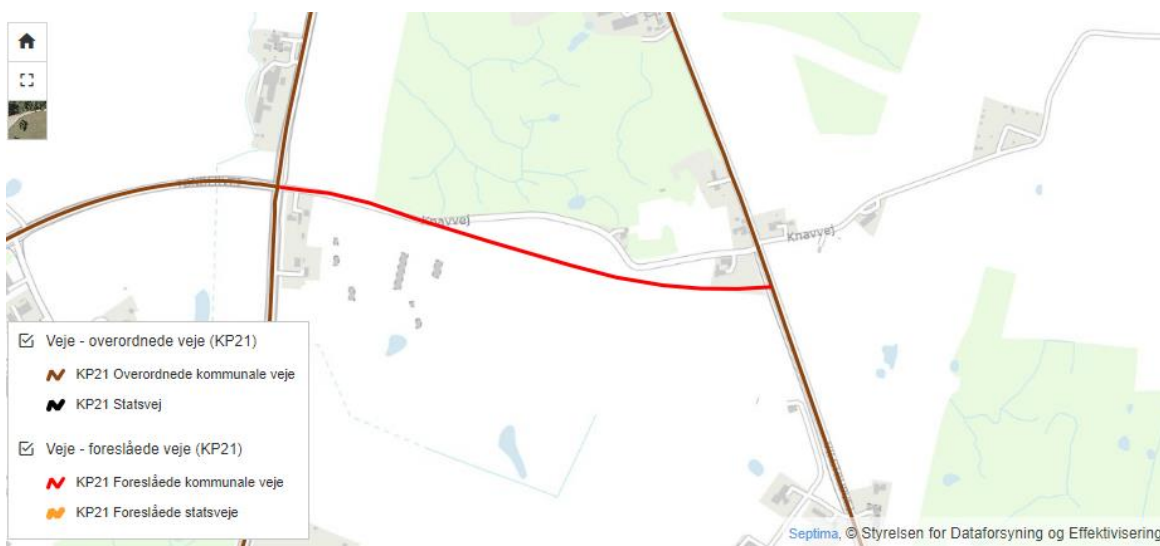
Siden Ressourcecentret Haderslev er åbnet, er trafikken på Knavvej steget i en sådan grad at beboerne langs strækningen er plaget af den tiltagende trafik, herunder støvgener. Teknik- og Klimaudvalget har på møde den 9. maj 2022 besluttet, at Knavvej skal asfalteres. Udvalget besluttede ligeledes, at en ny vejføring fra Ressourcecenter Haderslev til Vilstrupvej medtages som supplerende budgetønske for 2023-2026.

Ved omlægning af Knavvej, herunder kanalisering af krydset ved Vilstrupvej, vil vejens standard og krydsningen ved Vilstrupvej forbedres og gøres mere trafiksikker. Omlægningen ventes at medføre øget gennemkørende trafik på strækningen. Det vurderes, at den øgede trafik på Knavvej vil aflaste øvrige overordnede veje i området. Der kan etableres cykelfaciliteter, som en dobbeltrettet cykelsti langs den nye vej, til forbedring af cyklisternes sikkerhed på strækningen.

Omlægningen af Knavvej er optaget i Kommuneplanen, og det fornødne plangrundlag er således til stede for, at der kan ske en omlægning.

Omlægningen af Knavvej er omfattet af reglerne i Lov om miljøvurdering af planer og programmer og af konkrete projekter. Dette medfører, at der skal gennemføres en screening for VVM-pligt (Vurdering af virkning på miljøet). Der er foretaget en indledende gennemgang af de areal- og miljømæssige restriktioner, som projektet vil være omfattet af. Gennemgangen viste, at vejens forløb ikke gennemskærer områder med væsentlige lovmæssige restriktioner.

I 2025 udføres projektering og forarbejder til at igangsætte ekspropriation. I 2026 udføres anlægsarbejdet.

Afledt drift:

Udvidelse af driftsrammen med 1,0 % af anlægssummen svarende til ca. 0,100 mio. kr. årligt fra 2027.

"+" betyder udgifter/mindre indtægter/træk på kassen   "-" betyder indtægter/mindre udgifter/henlæggelser

Projekt: Renovering Haderslev Lystbådehavn Nord - kajlæg

Stednr.: 241.xxx

Økonomi (i mio. kr. i 2023 pl)	2023	2024	2025	2026
U/I: Anlægsudgift	-	-	2,300	2,500
Afledt drift:	-	-	-	-

Kategori: Sikre værdien af kapitalapparatet**Anlægsbevilling:** Der meddeles ikke anlægsbevilling til projektet ved budgetvedtagelsen**Beskrivelse:**

A1 Consult A/S har i 2022 lavet en tilstandsvurdering af Haderslev Nordhavns kajlæg, broer og en dykkerinspektion af konstruktionerne under vandoverfladen.

Akut behov for 2023 er ca. 2,000 mio. kr. Hvis budget hertil skal fremrykkes fra 2025, skal andre projekter i Teknisk budget udskydes. Den største opgave, som bør finde sted i 2023, er montering af eller udskiftning af anoder på flere strækninger i havnebassinet. Disse strækninger er markeret med rødt i nedenstående kort.

Anoder har den funktion at tage tæringen fra spunsvæggen, som er lavet af stål. Strømmen i vandet danner en friktion, der bliver til en elektrisk strøm som sammen med vandet tærer kraftigt på stålet. Denne tæring kan overføres til anoder, der er lavet af et ringere metal. Derfor er det vigtigt, at anoderne bliver skiftet for at forlænge spunsvæggens, stålets levetid.

Hvis spunsvæggen rustet, kan der ske konstruktionssvigt, hvilket i værste fald kan påvirke havnekant og byggerier ved havnen.

I 2024/2025 skal der ske udbedringer af elementfuger i betonspunsen flere steder i havnebassinet, samt udskiftning af ca. 50% af træværket på kaj siden mod havnen. Fuger og træværk er udtjent. Overbygning på 5 broer ved Vodhænget bør udskiftes. Overbygningen er lavet i 2018, men i et billigt materiale der ikke egner sig til, gang på gang, at ligge under vand, derfor har de en meget kort levetid i forhold til de broer, der bliver bygget i dag.

I 2025/2026 Træværk - udtjent friholderværk udskiftes med ca. 50%. Der skal udskiftes redningsstiger, da deres levetid i vand ikke er ret længe, vi er ved at undersøge om der kan hænges 1 kg anoder på alle redningsstiger til forlængelse af stigerne.

I 2026/2027 udskiftes nedslidt asfalt og redningsstiger. Der arbejdes hen imod at få Haderslev Nordhavn certificeret som "sikker havn".

Nedenfor er vist rapportens oplæg til 10-årsplan med tal i mio. kr.:

2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032
2,300	1,000	1,500	0,700	0,500	0,650	0,630	0,650	0,500	0,550

Afledt drift:

Ingen

"+" betyder udgifter/mindre indtægter/træk på kassen   "-" betyder indtægter/mindre udgifter/henlæggelser

Projekt: Renovering Aarøsund havn - kaj anlæg, færgeleje og molehoved**Stednr.:** 241.xxx**Økonomi** (i mio. kr. i 2023 pl)**2023****2024****2025****2026****U/I:** Anlægsudgift

-

-

2,600

2,200

Afledt drift:

-

-

-

-

Kategori: Sikre værdien af kapitalapparatet**Anlægsbevilling:** Der meddeles ikke anlægsbevilling til projektet ved budgetvedtagelsen**Beskrivelse:**

A1 Consult A/S har i 2022 lavet en tilstandsvurdering af Haderslev Nordhavns kaj anlæg, broer og en dykkerinspektion af konstruktionerne under vandoverfladen.

Akut behov for 2023 er til strækning 2-3 molehoved, som i øjeblikket er afspærret. Skønnet udgift til molehoved er 0,650 mio. kr. Strækning 10-11 fiskerikaj/tankanlæg er ligeledes i meget dårlig forfatning. Estimeret udgift hertil er 1,350 mio. kr. Der er behov for en fremrykning til 2023 af 2,000 mio. kr. af de 3,100 mio. kr. foreslået afsat i 2025. Men hvis budget hertil skal fremrykkes til 2023, skal andre anlægsprojekter i Teknisk budget udskydes.

I Aarøsund Havn er der flere strækninger, hvor større vedligehold er nødvendig, herunder også totalrenoveringer. På flere strækninger ses opsætning af anoder især som kritisk for at bevare en fornuftig restlevetid for konstruktionerne.

Det vurderes at den største opgave i 2023 er montering af eller udskiftning af anoder på flere strækninger i havnebassinet. Anoder har den funktion at tage tæringen fra spunsvæggen der er lavet af stål. Strømmen i vandet danner en friktion, der bliver til en elektrisk strøm som sammen med vandet tærer kraftigt på stålet. Denne tæring kan overføres til anoder, der er lavet af et ringere metal. Derfor er det vigtigt, at anoderne bliver skiftet for at forlænge spunsvæggens, stålets levetid. Hvis spunsvæggen rustet, kan der ske konstruktionssvigt, hvilket i værste fald kan påvirke havnekanten.

De arealer, der er markeret rødt, er blevet afspærret, da disse ifølge rapporten har under 0-1 års levetid.

2023 - Strækning 2.-3. Det anbefales, at der udføres totalrenovering af molehovedet, da pælenes tilstand kan medføre svigt af konstruktionen.

Strækning 10. – 11.1

Det anbefales, at eksisterende tankanlæg demonteres, og man på stedet etablerer et nyt tankanlæg, der lever op til gældende miljøregler. Dette for at sikre at dieselolie ikke løber ud på asfalten og ødelægger denne og i sidste ende løber ud i havnebassinet.

Det anbefales, at bassinbund foran kajen reetableres til designvandybden. Dette arbejde er ikke prissat i vedligeholdelsesplanen, da det anbefales, at der først udføres en 3D pejling til nærmere fastsættelse af opfyldningsbehovet. Ligeledes anbefales det at udskifte eksisterende stålhammer.

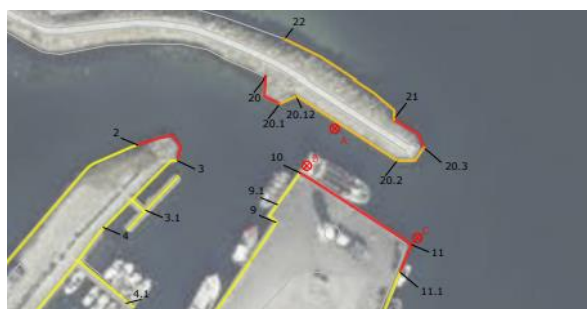
2024/2025 - Strækning 20. -20.1 levetid under 1 år. Ankerstang synlig mellem stenene. Ankerstangen er korroderet til ca. halv tykkelse. Ligeledes fremstår spunsen kraftig korroderet i toppen og fremstår flere steder med huller. De runde pæle er nedbrudt af pæleorm. Det anbefales at der udføres en totalrenovering af molehovedet på strækningen 20. – 20.1. Pris ca. 1,400 mio. kr. indregnet i budgetbeløb 2025/2026.

10 årsplanen i h.t. rapporten – tal i mio. kr. i

2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032
2,600	2,200	0,700	0,500	0,600	0,500	0,500	0,500	0,500	0,500

Afledt drift:

Ingen.

"+" betyder udgifter/mindre indtægter/træk på kassen   "-" betyder indtægter/mindre udgifter/henlæggelser

Projekt: Renovering af kajanlæg, færgeleje og molehoved - Aarø**Stednr.:** 241.xxx**Økonomi** (i mio. kr. i 2023 pl)**2023****2024****2025****2026****U/I:** Anlægsudgift

-

-

2,300

1,100

Afledt drift:

-

-

-

-

Kategori: Sikre værdien af kapitalapparatet**Anlægsbevilling:** Der meddeles anlægsbevilling på budget afsat i 2023 til projektet ved budgetvedtagelsen**Beskrivelse:**

Akut behov for 2023 er 1,800 mio. kr. Hvis budget hertil skal sættes af, skal andre anlægsprojekter i teknisk budget udskydes.

Det vurderes at den største opgave i 2023 er montering af eller udskiftning af anoder på flere strækninger i havnebassinet.

Anoder har den funktion at tage tæringen fra spunsvæggen der er lavet af stål. Strømmen i vandet danner en friktion der bliver til en elektrisk strøm som sammen med vandet tærer kraftigt på stålet, denne tæring kan overføres til anoder der er lavet af et ringere metal. Derfor er det vigtigt at anoderne bliver skiftet for at forlænge spunsvæggens, stålets levetid.

Hvis spunsvæggen rustner, kan der ske konstruktionssvigt, hvilket i værste fald kan påvirke havnekanten.

2024/2025 - Det anbefales, at der på strækning 5. – 9., udføres en totalrenovering af konstruktionen. Indtil da anbefales det, at konstruktionen ikke anvendes til anløb af større både, da tværbelastning af broen vil kunne føre til svigt i pælene pga. det reducerede tværsnit og pæleormsangreb.

Strækning 11.3 – Den vurderede restlevetid er 0 da slæbestedet vurderes til at være i en tilstand hvor det ikke kan fungere efter hensigten. Det vurderes at der kan udføres en nødtørftig og kortsigtet reparation som vil gøre slæbestedet funktionsdygtig på den korte bane. En totalrenovering anbefales dog for at få et fuldt funktionelt slæbested med lang levetid. I vedligeholdelsesplanen er der prissat en totalrenovering af slæbestedet, hvor det eksisterende nedbrydes og der etableres et nyt med tilsvarende bredde.

Det anbefales at der udføres en totalrenovering af bådebroen, hvor alle længde- og tværbjælker udskiftes samt brodækket. Det anbefales desuden at der etableres en afdækning af pæletoppene. Strækning 14. – 15. Det anbefales, at ca. 50 % af brodækket og kantlisterne udskiftes

10 årsplanen i h.t. rapport – tal i mio. kr.:

2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032
1,800	0,500	0,600	0,500	0,650	0,500	0,500	0,500	0,500	0,500

Afledt drift:

Ingen

"+" betyder udgifter/mindre indtægter/træk på kassen "–" betyder indtægter/mindre udgifter/henlæggelser

Projekt: Oprensning af Haderslev fjord - delområder

Stednr.: 241.xxx

Økonomi (i mio. kr. i 2023 pl)**2023****2024****2025****2026****U/I:** Anlægsudgift

-

-

1,000

8,000

Afledt drift:

-

-

-

-

Kategori: Sikre værdien af kapitalapparatet**Anlægsbevilling:** Der meddeles ikke anlægsbevilling til projektet ved budgetvedtagelsen**Beskrivelse:**

Store dele af Haderslev havn og Haderslev fjord ligger i naturreservat. Fjorden bugter sig med sine 7-8 sømil, svarende til ca. 13 km, fra Haderslev havn til Aarø Sund. Fjordens sejlrende er vigtig for at adgangsvejen til Haderslev fra Lillebælt kan bibeholdes. Sejlrenden er udfordret på flere delpunkter. Delpunkterne er markeret med rødt kryds.

Hvis Haderslev havn stadig skal kunne få besøg af turbåden Helene, Kongeskibet, forsvarets skibe fastligere, gæstesejlere og naturligvis havnens virksomheder, er det vigtigt at sejlrenden oprensnes.

Mange ting spiller ind for at kunne lave en pris på oprensningen. I hvor høj grad er materialet forurennet? Kan det flyttes til klappladser i nærheden eller skal det sejles til Ålborg for deponi? Og - hvor meget skal der fjernes? Tilladelser og forundersøgelser.

Der skal først indhentes tilbud på oprensningen, og da det tager op til 9 mdr. at få en klaptilladelse, kan tilbuddene indhentes i den periode.

Der er hentet estimerede tilbud fra to firmaer – som begge ligger på mellem 7,000 mio. og 9,000 mio. kr.

Afledt drift:

Ingen

"+" betyder udgifter/mindre indtægter/træk på kassen "–" betyder indtægter/mindre udgifter/henlæggelser

Projekt: Oprensning af Haderslev inderhavn (Område A-E)

Stednr.: 241.xxx

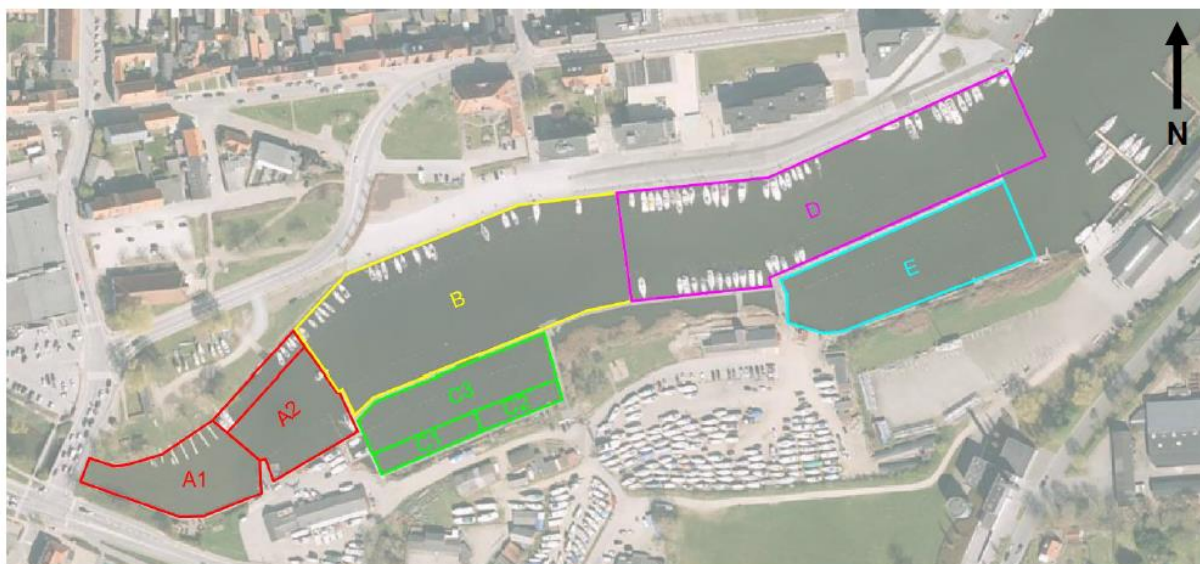
Økonomi (i mio. kr. i 2023 pl)	2023	2024	2025	2026
U/I: Anlægsudgift	-	-	-	12,000
Afledt drift:	-	-	-	-

Kategori: Sikre værdien af kapitalapparatet**Anlægsbevilling:** Der meddeles ikke anlægsbevilling til projektet ved budgetvedtagelsen.**Beskrivelse:**

I budget 2021 er afsat midler til undersøgelse af vanddybderne i Haderslev havn. Bevillingen blev givet på baggrund af, at det ved licitationen i 2019 viste sig, at det afsatte budget til oprensning af havnen, var betydelig mindre end tilbuddet på arbejdet. Som konsekvens heraf rakte budgettet ikke til at oprense den nødvendige mængde sediment for at opnå de vanddybder der er angivet på søkortet. Kommunens havnepersonale modtog derfor allerede i 2020 flere klager fra ejere af lystbåde beliggende i Haderslev havn omkring manglende vanddybde og de registrerede at nogle af områderne i havnen begyndte at slemme til igen. For at få klarhed over omfanget er der på budgettet i 2021 afsat midler til at pejle vanddybderne i Haderslev inderhavn.

I marts 2021 blev der foretaget målinger af vanddybderne i havnen. Opmålingerne viser, hvor megen vanddybde der i havnen.

I 2019 blev delområderne A1, A2, C1, C2, C3 og E delvis oprenset. Delområderne B og D blev ikke en del af oprensingsprojektet. Som følge af den reducerede mængde oprensede sediment i 2019, oplever man i dagligdagen problemer med for lave vanddybder på pladserne i især områderne B og D.

Oprensning af hele inderhavnen område A-E til dybdekrav angivet på søkortet: Oprindelig pris i 2021 var skønnet til 9,700 mio. kr. inklusive rådgiverhonorar. Skøn på 2022 pris er 12,000 mio. kr.

Løsningen sikrer, at der oprenses helt i bund, så koter i søkortet overholdes. Oprensning af Haderslev inderhavn skal sandsynligvis foretages hver 10. år.

Kommunen sikrer en god aktivitet på havnen og tiltrækker sejlturister til byen.

Forslaget har nytteværdi for borgere, fastliggere og turister der bruger havnen. Der er 133 bådpladser plus de store ved kajen. I 2020 er der registreret indtægter fra 510 gæstesejlere.

Der kan søges om lånefinansiering på udgiften.

"+" betyder udgifter/mindre indtægter/træk på kassen " - " betyder indtægter/mindre udgifter/henlæggelser

Projekt: Tilstandsvurdering og dykkervideo af sejlrenden		Stednr.: 241.xxx		
Økonomi (i mio. kr. i 2023 pl)	2023	2024	2025	2026
U/I: Anlægsudgift	-	-	-	0,500
Afledt drift:	-	-	-	-
Kategori: Sikre værdien af kapitalapparatet				
Anlægsbevilling: <i>Der meddeles ikke anlægsbevilling til projektet ved budgetvedtagelsen</i>				
Beskrivelse: Tilstandsvurdering og dykkervideo af sejlrenden mellem Aarøsund og Aarø hvert 5 år, næste gang er i 2026.				
Afledt drift: ingen				

"+" betyder udgifter/mindre indtægter/træk på kassen   "-" betyder indtægter/mindre udgifter/henlæggelser

Projekt: Nedlæggelse af overflødige brandhaner		Stednr.: 089.xxx		
Økonomi (i mio. kr. i 2023 pl)	2023	2024	2025	2026
U/I: Anlægsudgift	-	-	4,000	4,000
Afledt drift:	-	-	-	-
Kategori: Sikre værdien af kapitalapparatet				
Anlægsbevilling: <i>Der meddeles ikke anlægsbevilling til projektet ved budgetvedtagelsen.</i>				
Beskrivelse:				
<p><u>Formål og langsigtet perspektiv:</u> Forøge sikkerheden for kritisk infrastruktur og rent drikkevand hos forbrugerne, samt reducere risikoen for forurening af grundvandet. Samtidig kan driftsudgiften til brandhaner og ledninger nedbringes.</p> <p><u>Sammenhæng og synergi:</u> Projektet understøtter sikringen af drikkevandet, som pågår som led i de nye indsatsplaner for grundvandet og den igangsatte indsats for beskyttelse af de boringsnære beskyttelsesområder (BNBO-indsatsen). Derudover vil sikring af kritisk infrastruktur mindske risikoen for at ledningsnettet kan saboteres. Sløjfning af overflødige brandhaner er samtidigt defineret som en handling i Provas' godkendte regulativ for drikkevand, og beskrives i det kommende regulativ for de private vandværker.</p> <p><u>Projektindhold:</u> Anlægsprojektet sikrer nedlæggelse af overflødige brandhaner. Der er et stort efterslæb på dette område, og tilbagemeldinger fra de mindre vandværker, Provas samt Brand & Redning viser, at der er et stort ønske og behov for at opgaven prioriteres. Vandrådet i Haderslev Kommune har lavet en opgørelse, der viser at blot 36 af i alt 467 brandhaner ønskes bevaret. 431 brandhaner bør dermed sløjfes.</p> <p>En brandhane koster mellem 15.-25.000 kr. at nedlægge, afhængig af dens placering. Prisen bygger på erfaringstal fra andre kommuner. Der er udgifter til opgravning af stikledning, afpropning af vandledning, reetablering af asfalt, fortov m.v.</p> <p>Totalomkostning er skønnet til ca. 8,000 mio. kr. i 2023-priser. Nedlæggelsen af brandhaner kan nedlægges over ca. 2 år, alternativt over endnu flere år.</p> <p><u>Effekt:</u> Gevinsterne ved projektet er større sikkerhed for rent drikkevand hos forbrugerne samt en bedre sikring af drikkevandet. Kritisk infrastruktur som ledningsnettet skal kun være tilgængelige på de mest nødvendige steder i form af enkelte brandhaner. Desuden nedbringes Brand og Redning Sønderjyllands omkostninger til vedligeholdelse af hydranterne. Driftstilskud til Brand og Redning henhører under Økonomiudvalget.</p> <p><u>Baggrund:</u> Brand & Redning Sønderjylland har i 2021 vedtaget plan for vandforsyning til brandslukning. Med planen fastholdes et væsentligt mindre antal brandhaner i de tre ejerkommuner (ca. 275 brandhaner, mod nu ca. 1.800 brandhaner). Ved godkendelsen af planen implementeres reduktionen af antallet af brandhaner til de brandhaner der er omfattet af planen.</p> <p>Der er en række problemer ved de overflødige brandhaner:</p> <ul style="list-style-type: none"> • tapning fra hydranterne giver trykstød i ledningsnettet, som medfører urent vand hos forbrugerne • hydranterne giver anledning til vandtyveri, som kan føre til forurening af drikkevandet, hvis der anvendes snavset udstyr • jo flere hydranter, des større risiko for forurening af drikkevandet og dermed af den kritiske infrastruktur som drikkevand udgør. <p>Afledt drift: Kontrakten med Brand og Redning indeholder 50.000 kr. til vedligeholdelse og eftersyn på brandhaner i Haderslev Kommune. Inden for den afsatte økonomiske ramme kan Brand & Redning Sønderjylland alene vedligeholde de tilbageværende 36 brandhaner, hvorfor der ikke foreslås en regulering af budgetmidlerne mellem kommunen og Brand & Redning Sønderjylland.</p>				

"+" betyder udgifter/mindre indtægter/træk på kassen   "-" betyder indtægter/mindre udgifter/henlæggelser

Projekt: Stenrev og havmiljøprojekter i Lillebælt og Haderslev Fjord		Stednr.: 089.503		
Økonomi (i mio. kr. i 2023 pl)	2023	2024	2025	2026
U/I: Anlægsudgift	-	-	-	3,000
U/I: Anlægsindtægt	-	-	-	-1,000
Afledt drift:				
Kategori: Udviklings- og investeringsprojekter				
Anlægsbevilling: <i>Der meddeles ikke anlægsbevilling til projektet ved budgetvedtagelsen</i>				
Beskrivelse:				
<u>Formål og langsigtet perspektiv:</u> Forbedre miljø og bæredygtighed i kommunen og samtidig understøtte vækst og livskvalitet.				
<u>Sammenhæng og synergi:</u> Anlægspuljen medvirker til at opnå bedre havmiljø, hvor der i forvejen investeres i bedre spildevandsrensning, omlægning af landbrugsdriften, indsatser vedrørende vådområder og lavbund osv. Samtidig ønsker kommunen at forbedre badevandskvaliteten i fjord- og kystområderne. Projektet udgør den handlingsrettede del af samarbejdet 'Liv i Lillebælt', som borgmestrene omkring Lillebælt har taget initiativ til, og hvor der forventes oprettet et fælleskommunalt sekretariat. Desuden understøtter initiativet 'Danmarks vildeste kommune'.				
<u>Projektindhold:</u> Projektet gennemfører og afprøver forskellige tiltag for at forbedre miljøtilstanden på udvalgte lokaliteter i Lillebælt og Haderslev Fjord. Tiltagene kan omfatte udlægning af stenrev/udvidelse af eksisterende/kommende stenrev, etablering af muslingebanker, udplantering af ålegræs og marine nytteha- ver el.lign. og kan med fordel placeres nær kommunens rekreative hotspots. Budgettet omfatter anlægsarbejde, formidling og kommunal projektering samt forventede eksterne tilskud. Desuden planlægges samarbejde med en forskningsinstitution for at opnå de bedste resultater. Projektet forventes at løbe i ca. 5 år med igangsætning 2023. Der er afsat samme beløb i årene 2023-2025 i teknisk budget. I projektet er der stor fokus på gennemførelse af konkrete projekter, men der vil være behov for ansættelse af 1-1,5 årsværk pr år til projektleder/-medarbejder på opgaven.				
<u>Effekt:</u> Gevinsterne ved projektet bliver en bedre miljøtilstand på lokaliteterne, samtidig med at de rekreative værdier øges for badende, lystfiskere og dykkere m.fl. Projektet kan skabe vækst for turisterhvervet og lokale erhvervsdrivende. En generel forbedring af miljøtilstanden i vandområderne kan ikke forventes.				
<u>Baggrund:</u> På foranledning af EU-krav har Folketinget vedtaget en række miljømål for havmiljøet, som opdateres med nye vandområdeplaner i 2021. En række Lillebælt-kommuner har bedt miljøministeren om en undersøgelse af miljøforholdene i farvandet, bl.a. med baggrund i krav og ønsker fra en lang række lokale interessenter. Også Miljøstyrelsen har fokus på marine virkemidler og har netop udgivet en rapport om dem.				
Afledt finans:				
Hvis der modtages støtte fra fonde, vil der skulle afregnes fondsmoms.				

"+" betyder udgifter/mindre indtægter/træk på kassen   "-" betyder indtægter/mindre udgifter/henlæggelser

Projekt: Naturprojekter og øget biodiversitet (tidligere Danmarks vildeste kommune) **Stednr.:** 050.502

Økonomi (i mio. kr. i 2023 pl)	2023	2024	2025	2026
U/I: Anlægsudgift	-	-	0,500	1,000
Afledt drift:	-	-	-	-

Kategori: Udviklings- og investeringsprojekter

Anlægsbevilling: Der meddeles ikke anlægsbevilling til projektet ved budgetvedtagelsen

Beskrivelse:

Formål og langsigtet perspektiv: Projekterne understøtter bestræbelserne på at opnå bedre forhold for den vilde natur i Haderslev Kommune, øge naturforståelsen og samtidig engagere borgerne i samskabelsesprojekter.

Sammenhæng og synergier: På baggrund af blandt andet 'Danmarks vildeste kommune' er der opstået en stigende interesse fra borgere og virksomheder for at deltage i udarbejdelsen af projekter der har til formål at sikre en bedre biodiversitet. Dette drejer sig både om projekter i byerne, industrikvarterer og på arealer der i forvejen er registreret som beskyttede naturtyper. Skoler og især gymnasiet har udvist interesse for at indgå i projekter, hvor undervisningen tager udgangspunkt i en ændring af driften på arealer der har fokus på at øge biodiversiteten.

Projektindhold:

Projekterne omfatter forskellige tiltag på kommunale og private arealer, der øger biodiversiteten og sikrer formidling til borgerne. For at sikre den bedste udnyttelse af de tildelte midler, vil der blive trukket på erfaringer fra de andre deltagende kommuner. Biodiversitetsprojekter kan omfatte:

- ændring i slåning af arealer,
- åbning af landskaber ved rydning af opvækst,
- udlægning af stendynger på skråninger til gavn for smådyr,
- hegning og afgræsning.

Der lægges i projektet vægt på, at biodiversitetsprojekterne spredes ud i så mange byer som muligt, så det ikke begrænses til de 3 store byer alene. På den måde vil et større antal borgere kun inddrages i samskabelsesprojekter.

Der har vist sig stor interesse fra både private og virksomheder i at deltage i biodiversitetsprojekter. Herunder kan nævnes, at borgere omkring Fuglesøen i Vojens om et biodiversitets- og friluftspjekt, samt Haderslev Katedralskole har ønske om at etablere et hold af elever der skulle deltage i udarbejdelsen af nogle projekter, med fokus på øget biodiversitet.

For at udbygge den folkelige interesse og skabe yderligere samskabelse foreslås det, at oprette en pulje på fx 100.000-200.000 kr. til projekter der indkommer fra borgere, grupper og foreninger. Udvælgelsen af ideer kan ske i kommunens Grønne Råd og anbefales over Teknik- og Klimaudvalget.

Kommende projekter foreslås at omhandle forbedrede forhold for kommunens ansvarsarter set i et nationalt perspektiv. Indenfor rovfuglene drejer det sig specifikt om havørnen, men Haderslev Kommune er også kendt for ynglende rovfugle som Havørn, Stor Hornugle, Musvåge, Rød Glente og Tårnfalk. Ligeledes vil man kunne markere sig ved at reklamere for de 10 bedste naturperler i kommunen, herunder ved at udpege, registrere og sikre naturplejen.

Effekt: Gevinsterne ved projekterne bliver en øget biodiversitet på de kommunale arealer, samtidig med at de rekreative værdier øges på de kommunale grønne arealer. Projekterne vil samtidig kunne vise at Haderslev Kommune, og de lokale virksomheder, har særlig fokus på biodiversitet og dermed opnå en grønnere profil.

Baggrund: Kommunalbestyrelsen besluttede på møde den 2. marts 2021 at deltage i Miljøministeriets konkurrence "Danmarks vildeste kommune".

I teknisk budget er der afsat 1,000 mio. kr. i 2023 og 0,500 mio. kr. i hvert af årene 2024 og 2025.

Projekt: Naturprojekter og øget biodiversitet (tidligere Danmarks vildeste Stednr.: 050.502 kommune)

Afledt drift:

Kommunale arealer der inddrages i projektet forventes efter det indledende projekts gennemførelse at kunne indeholdes i det eksisterende driftsbudget.

Afledt finans:

Det er muligt at søge fondsmidler til projekter ved Nordea Fonden, 15. juni Fonden og Danmarks Naturfond med videre. Der kan blive givet fondsmidler op til forholdet 1:1 til de midler kommunen vil afsætte til projekter. Hvis der modtages støtte fra fonde, vil der skulle afregnes 17,5% fondsmoms af indtægt.

"+" betyder udgifter/mindre indtægter/træk på kassen   "-" betyder indtægter/mindre udgifter/henlæggelser

Projekt: DK 2020 projekter i ny klimaplan **Stednr.:** 089.504

Økonomi (i mio. kr. i 2023 pl)	2023	2024	2025	2026
U/I: Anlægsudgift	-	-	1,000	3,000
Afledt drift:	-	-	-	-

Kategori: Udviklings- og investeringsprojekter

Anlægsbevilling: *Der meddeles ikke anlægsbevilling til projektet ved budgetvedtagelsen*

Beskrivelse:

Der er i teknisk budget afsat mellem 2,000-3,000 mio. kr. årligt til DK2020 i perioden 2023-2025, og dette supplerende forslag er et ønske om at fortsætte indsatsen med at føre klimaplanen ud i livet.

Formål og langsigtet perspektiv: Bidrage til kommunens bestræbelser på at blive CO2-neutral i 2050, gennemføre klimasikring af udsatte risikoområder, sikre et aktivt samarbejde med eksterne partnere og dermed understøtte vækst, arbejdspladser og bosætning i Haderslev Kommune.

Sammenhæng og synergi: Anlægspuljen anvendes til de handlingsrettede tiltag og projekter i den nye klimaplan, som udarbejdes som led i DK2020-samarbejdet. Projekterne skal udvikles i nært samarbejde med en lang række virksomheder og klimapartnere i kommunen og understøtte og medfinansiere fælles indsatser og initiativer.

Projektindhold: Projekterne er endnu ikke defineret, men bliver udviklet som led i DK2020-samarbejdet, og beskrives i den nye klimaplan, som forventes vedtaget af Kommunalbestyrelsen ultimo 2022.

Projekterne forventes at ligge indenfor klimatilpasning, vedvarende energi, transport, landbrug, bygninger og affald. Det kan både være samarbejder med eksterne parter, herunder vejledning og facilitering, samt kommunale initiativer for Haderslev Kommune som foregangsvirksomhed.

Klimaplanen skal implementeres, hvilket bør understøttes med fastholdelse af projektlederen, samt ansættelse af 2,0 årsværk til samarbejde med interessenter, drift af klimaråd og unge-klimaråd, projektudvikling, fundraising og kommunikation til virksomheder og borgere.

Effekt: Gevinsterne ved projektet bliver gennemførelse af de første konkrete initiativer i den nye klimaplan, og vil klimasikre kommunens risikoområder og nedbringe udslippet af klimagasser fra Haderslev Kommune.

Baggrund: Haderslev Kommune vedtog i 2020 at tilslutte sig DK2020-samarbejdet med en målsætning om at blive CO2-neutral i 2050 i henhold til Paris-aftalen.

I teknisk budget er der afsat 3,022 mio. kr. i 2023, 3,000 mio. kr. i 2024 og 2,000 mio. kr. i 2025.

Afledt drift:

Ingen.

"+" betyder udgifter/mindre indtægter/træk på kassen   "-" betyder indtægter/mindre udgifter/henlæggelser

Projekt: DK2020 projekt - Drikkevandsskove		Stednr.: 089.xxx		
Økonomi (i mio. kr. i 2023 pl)	2023	2024	2025	2026
U/I: Anlægsudgift	-	-	2,400	5,000
Afledt drift:	-	-	-	-
Kategori: Udviklings- og investeringsprojekter				
Anlægsbevilling: Der meddeles ikke anlægsbevilling til projektet ved budgetvedtagelsen				
Beskrivelse:				
<p><u>Formål og langsigtet perspektiv:</u> Forøgelse af arealer hvor man via skovrejsning kan fremtids sikre opland til indvinding til drikkevandsboringer, således at man også i fremtiden kan sikre drikkevandsressourcen, samt reducere risikoen for pesticidforurening af grundvandet. Samtidig kan etablering af ny skov binde store mængder CO₂, hvilket er en nødvendig parameter for at nå klimamålene.</p> <p><u>Sammenhæng og synergi:</u> Projektet understøtter sikringen af drikkevandet, som pågår som led i indsatsplanerne for grundvandet, den igangsatte indsats for beskyttelse af de boringsnære beskyttelsesområder (BNBO-indsatsen) samt øger beskyttelsesgraden af opland til indvinding. Projektet spiller direkte ind i DK2020 i forhold til CO₂ reduktion og kan på sigt også bidrage til naturoplevelser for lokalbefolkningen i form af stisystemer i skovene.</p> <p><u>Projektindhold:</u> Anlægsprojektet består i etablering af større sammenhængende skovarealer til sikring af de kritiske drikkevandsressourcer.</p> <p>Beskyttelse via statsligt skovrejsningsprojekt halverer udgiften til drikkevandsbeskyttelse pr. ha for forbrugere. Provas og Naturstyrelsen er positive omkring projekterne.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Drikkevandsskov v. Vojens Nord, 155 ha 2. Drikkevandsskov mellem Haderslev og Starup, 130-199 ha. <p>Totalomkostning er skønnet til ca. 9,000-12,000 mio. kr. i 2022-priser til skovrejsning i samarbejde med Naturstyrelsen. Forudsat at Haderslev Kommune kan bidrage med jord, der allerede er ejet af kommunen. Derudover vil der være behov for enkelte opkøb af jord i områder, hvor der er behov for beskyttelse af grundvandet, og hvor kommunen ikke ejer jorden.</p> <p>Hvis Haderslev Kommune ikke selv bidrager med eget jord, vil der være behov for yderligere jordopkøb til projektet.</p> <p><u>Effekt:</u> Gevinsterne ved projektet er større sikkerhed for pesticidfrit drikkevand til fremtidens forbrugere samt en generel bedre beskyttelse af drikkevandet.</p> <p>Afledt drift: Der vil være årlige mindre indtægter, hvis områder som i dag forpagtes ud, overgår til etablering af skov. Drift af drikkevandsskove er forudsat afholdt af Naturstyrelsen.</p>				

"+" betyder udgifter/mindre indtægter/træk på kassen   "-" betyder indtægter/mindre udgifter/henlæggelser

Projekt: Oplevelser ved Hærvejen og andre friluftstiltag		Stednr.: 089.xxx		
Økonomi (i mio. kr. i 2023 pl)	2023	2024	2025	2026
U/I: Anlægsudgift	-	-	0,500	0,500
Afledt drift:	-	-	0,300	0,300
Kategori: Udviklings- og investeringsprojekter				
Anlægsbevilling: Der meddeles ikke anlægsbevilling til projektet ved budgetvedtagelsen				
Beskrivelse:				
<p><u>Formål og langsigtet perspektiv:</u> Forbedre mulighederne for friluftsliv og natur/kulturoplevelser i kommunen og derved understøtte vækst og livskvalitet. Øget mulighed for turisme.</p> <p><u>Sammenhæng og synergi:</u> En forbedring af cykel- og vandreruter i det åbne land, herunder Hærvejsruten, vil forbedre mulighederne for friluftsliv og kulturoplevelser og derved bidrage til brugernes sundhed. En øget turisme langs bl.a. Hærvejen kan skabe grundlag for servicefaciliteter langs ruten. Et generelt løft af kvaliteten af eksisterende stier og faciliteter i det åbne land vil åbne mulighed for at flere turister og lokale anvender stierne.</p> <p>Projektet vil understøtte den fælles indsats for Hærvejsruten som er igangsat via Hærvejs Samarbejdet og Hærvejssekretariatet.</p> <p><u>Projektindhold:</u> Som led i Hærvejs Samarbejdet med de øvrige kommuner er der udtalt forventning om et kvalitetsløft af oplevelsesfaciliteterne langs Hærvejsruten gennem Haderslev Kommune. Der kan være tale om forbedring af de eksisterende forløb eller omlægning til et ændret forløb hvor der ikke er bilkørsel. Der kan også være brug for servicefaciliteter på ruten (f.eks. shelter, borde/bænke, information). I forbindelse med den gennemgående hærvejsrute kan muligheder for "sløjfer" på ruten (kortere rundture i forbindelse med ruten) undersøges og evt. etableres og formidles. Der vil være mulighed for at søge midler hos Nordea-fonden via dette samarbejde. En del af fondsmidlerne kræver 50 % medfinansiering fra de enkelte kommuner.</p> <p>Der er generelt stigende efterspørgsel på friluftsoplevelser hos borgerne og forventning om vedligeholdelse og yderligere muligheder. For eksempel har borgerne henvendt sig om en træbro i forbindelse med vandreruten rundt om Sliv Sø (ved Skærbækkløften), som er i ringe tilstand og kræver udskiftning inden for kort tid. Området omkring Haderslev-Vojens tunneldal har stort potentiale for friluftsliv. Der har tidligere været et afmærket netværk af vandreture i tunneldalen fra Haderslev by til Vojens.</p> <p>En formidling og skiltning af mulige cykel- og vandremuligheder i tunneldalen, bl.a. i forbindelse med Dam-båden, Christiansdal og Tørning Mølle, vil kunne forbedre og udvide mulighederne for friluftsliv. En del af arealet er statsejet. Muligheden for medfinansiering fra staten kan undersøges.</p> <p>Flere steder arbejder borgere for etablering af stier. Der kan være behov for hjælp til anlæg af stier, broer og faciliteter. Delvis eller fuld finansiering fra puljer til borgerbudgettering er måske en mulighed. Der vil være behov for 0,2 årsværk til opgaven, som er beskrevet som budgetønske til driftsbudgettet.</p> <p><u>Effekt:</u> Ved Hærvejsruten vil gevinsten være en forbedring af muligheden for vandring og cykling i naturen på en længere sammenhængende rute fra grænsen til Nordjylland, evt. suppleret med lokale sløjfer på ruten til gavn for korte lokale gåture/cykelture.</p> <p>En indsats for forbedring og formidling af mulige ruter omkring eksisterende seværdigheder vil øge kvaliteten af disse (f.eks. Dam-båden, Christiansdal, Tørning Mølle).</p> <p>Projekterne kan skabe vækst for turisterhvervet og lokale erhvervsdrivende.</p> <p><u>Baggrund:</u> Haderslev Kommune deltager i Hærvejs Samarbejdet omkring forbedring af Hærvejsruten, hvilket er besluttet i bl.a. By- og Landdistriktsudvalget.</p> <p>Kommunen har ansvaret for driften af stierne omkring Sliv Sø på private og statslige arealer. Ansvaret omfatter også udskiftning af faciliteter på privatejede arealer.</p> <p>Afledt drift: Etablering af nye friluftsfaciliteter vil betyde afledte driftsudgifter over årene. Der er beskrevet budgetforslag til driftsbudgettet herom.</p>				

Projekt: Oplevelser ved Hærvejen og andre friluftstiltag**Stednr.: 089.xxx**

Haderslev Kommune har besluttet at deltage i Hærvejs Samarbejdet med det formål at forbedre friluftsoplevelserne i kommunen og samtidig understøtte vækst og livskvalitet. En forbedret oplevelse for brugerne af eksisterende cykel- og vandreruter herunder Hærvejsruten vil bidrage til gode natur/kulturoplevelser og bidrage til brugernes sundhed og et aktivt liv i både byer og i landdistrikterne.

Der afsættes en pulje til kommunal vedligeholdelse af nye stier og løbende udskiftning og vedligeholdelse af faciliteter. Ved at forøge antallet af årlige slån timer på de stier og arealer som kommunen allerede vedligeholder, kan man forbedre tilgængeligheden og oplevelsen på stier i det åbne land. Oplevelsen for de vandrende/cyklende kan forbedres ved at foretage løbende reparationer/udskiftning af stier, skiltning og udstyr.

Ud over udgifter til den praktiske drift vil der være behov for 0,2 årsværk til opgaven.

Baggrund: Vedligeholdelsen har gennem mange år været mangelfuld med det resultat at vandreruterne i perioder er svært tilgængelige og skiltningen er mangelfuld. Der har ikke været økonomisk mulighed for løbende reparationer, forbedringer og tilsyn/udskiftning af afmærkning. Som led i Hærvejs Samarbejdet er kommunen forpligtiget til fremtidig vedligeholdelse af ruten.

Økonomi: Der vil være behov for 0,300 mio. kr. / år, hvoraf der vil være behov for en andel heraf til ansættelse af 0,2 årsværk/år.

Afledt finans: Der er forskellige muligheder for at søge fondsmidler til projekterne. Hvis der modtages støtte fra fonde, vil der skulle afregnes 17,5% fondsmoms af indtægt.

"+" betyder udgifter/mindre indtægter/træk på kassen   "-" betyder indtægter/mindre udgifter/henlæggelser

Projekt: Hejsager-Kelstrup, klimasikring for regnvandsafledning		Stednr.: 089.xxx		
Økonomi (i mio. kr. 2023 pl)	2023	2024	2025	2026
U/I: Anlægsudgift	-	-	0,500	-
Afledt drift:	-	-	-	-
Kategori: Udviklings- og investeringsprojekter				
Anlægsbevilling: Der meddeles ikke anlægsbevilling til projektet ved budgetvedtagelsen				
Beskrivelse:				
<p>Det er væsentligt at håndteringen foretages i 2023, da Vores Kyst forventes realiseret i 2023-2024. Det vil dog kræve at et andet anlægsprojekt i Teknisk budget skal bortfalde eller udskydes til et senere år.</p> <p><u>Formål og langsigtet perspektiv:</u> Klimasikre Hejsager-Kelstrup-området mod oversvømmelser fra regnvand, samt sikre Provas spildevandsledninger mod indtrængende</p> <p><u>Sammenhæng og synergi:</u> Vores Kyst projektet skal sikre området mod oversvømmelser, men kystbeskyttelsesprojektet kan ikke omfatte regnvandsafledning fra sommerhusgrundene. For at sikre effekterne af Vores Kyst er man også nødt til at få styr på overfladeafledninger fra de enkelte sommerhusgrunde. Det er derfor meget væsentligt at håndteringen foretages i 2023, da Vores Kyst forventes realiseret i 2023-2024.</p> <p><u>Projektindhold:</u> For at kunne sikre en hensigtsmæssig afledning af overfladevand fra sommerhusgrundene, skal der registreres hvordan de enkelte sommerhusgrunde afleder overfladevandet i dag. For nuværende sker der en væsentlig afledning af regn- og overfladevand til Provas' spildevandsledninger, hvilket belaster ledninger og pumper.</p> <p>Teknik og Klima ikke ligger inde med en sådan registrering, som vil kunne udføres af en kloakmester. Det er en omfattende opgave, da der i hele området er omkring 900 sommerhuse. Opgaven omfatter forberedende arbejde til kloakmester, fysiske besøg ved en stor del af sommerhusene for at foretage den konkrete registrering, samt efterbehandling, herunder digitalisering.</p> <p><u>Effekt:</u> Den ene effekt er at man får afkoblet ulovlige regnvandstilslutninger til Provas' spildevandsledning. I dag afledes der større mængder regnvand til Provas' spildevandsledning, hvilket bevirker at deres pumpestationer ikke er dimensioneret til at kunne håndtere disse vandmængder, og derved sker der utilsigtede overløb af ikke rensede spildevand flere steder langs stranden.</p> <p>Den anden effekt er at vi er med til at hindre oversvømmelse af sommerhuse i lavere liggende områder. De gentagende oversvømmelser giver sommerhusejere problemer med at få forsikret deres ejendom.</p> <p><u>Baggrund:</u> Henvendelser fra Provas:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Pumper kører uafbrudt når det regner. • Pumpestationer går i overløb. • Haderslev Kommune er myndighed på ulovlige tilslutninger til offentligkloak, herunder regnvand. • Flere lavt liggende sommerhuse oplever ofte oversvømmelser der kan relateres tilbage til ulovlige tilslutninger af overfladevand til Provas' spildevandsledning. <p>Afledt finans: Udgifter til Provas' pumper og renseanlæg mindskes (besparelse)</p>				

"+" betyder udgifter/mindre indtægter/træk på kassen " - " betyder indtægter/mindre udgifter/henlæggelser

Økonomi (i mio. kr. i 2023 pl)		2023	2024	2025	2026
U/I: Anlægsudgift		-	1,000	1,000	1,000
Afledt drift:		-	-	-	-
Kategori: Udviklings- og investeringsprojekter					
Anlægsbevilling: <i>Der meddeles ikke anlægsbevilling til projektet ved budgetvedtagelsen</i>					
Beskrivelse:					
Budgetforslaget er fremrykket fra 2025 til 2024 jævnfør beslutning i Teknik- og Klimaudvalget den 9. maj 2022.					
<u>Formål og langsigtet perspektiv:</u> Forbedre badevandskvalitet samt miljøkvalitet i Haderslev Dam og Haderslev Fjord, og samtidig understøtte vækst, rekreative interesser og livskvalitet.					
<u>Sammenhæng og synergi:</u> Teknik og Klima fik i 2021 udarbejdet rapporter vedr. tilstanden i Haderslev Dam og Haderslev Fjord i samarbejde med Provas og SLF. Rapporterne konkluderer, at opnåelse af badevandskvalitet forudsætter indsatser både i forhold til renseanlæg/spildevand, udledning af næringsstoffer fra landbrugsarealer samt restaureringstiltag i Haderslev Dam. Som opfølgning på rapporterne har de tre parter aftalt at fortsætte samarbejdet, herunder søge staten om at gennemføre pilotprojekter for enten Haderslev Fjord eller for oplandet til Haderslev Dam, som der er tilkendegivet politisk ønske om.					
<u>Projektindhold:</u> Projektet skal forbedre videns- og beslutningsgrundlaget for, hvordan man mest hensigtsmæssigt kan gennemføre indsatser for reduktion af fosfortilførslen samt gennemføre restaurerende tiltag i Haderslev Dam. Indsatserne er baseret på en række anbefalinger fra en forsker på SDU. I samarbejde med eksterne konsulenter udarbejdes en økologisk næringsstofmodel for oplandet til Haderslev Dam og Haderslev Fjord, på samme måde som der i 2021 blev udarbejdet en model for spredning af bakterier. Der foretages målinger af transporten af næringsstoffer i damsystemet til understøttelse af modellen. Projektet skal frembringe forslag til konkrete indsatser for reduktion af fosforudledningen til damsystemet. Der gennemføres undersøgelser af sedimentet i Haderslev Dam og de opstrøms beliggende søer (Stevning Dam og Hindemade), herunder en vurdering af hvor store mængder fosfor der frigives til vandet. Desuden gennemføres en undersøgelse af sedimentet i den indre del af fjorden. Forundersøgelse af muligheden for restaureringstiltag herunder eventuel aluminiumsbehandling af Haderslev Dam. Projektet rummer også mulighed for at deltage i mulige statslige pilotprojekter for enten Haderslev Fjord eller for oplandet til Haderslev Dam.					
<u>Effekt:</u> Gevinsterne er et bedre beslutningsgrundlag ift. til indsatser for forbedring af badevandskvalitet. Indsatsen medvirker desuden til at skabe et bedre vandmiljø som led i vandområdeplanerne.					
<u>Baggrund:</u> Medlemsinitiativ fremlagt i kommunalbestyrelsen d. 18. december 2018 vedr. belysning af nødvendige tiltag for opnåelse af badevandskvalitet i dammen og fjorden. Temadag mellem Teknik- og Klimaudvalget og Provas' bestyrelse 14. januar 2022. Anlægspuljen understøtter bestræbelserne for at opnå god badevandskvalitet samt vandmiljø i dammen og fjorden.					

"+" betyder udgifter/mindre indtægter/træk på kassen   "-" betyder indtægter/mindre udgifter/henlæggelser

Projekt: Tiltag mod oversvømmelse i Fole		Stednr.: 089.xxx		
Økonomi (i mio. kr. i 2023 pl)	2023	2024	2025	2026
U/I: Anlægsudgift	-	-	4,000	4,000
Afledt drift:	-	-	-	-
Kategori: Sikre værdien af kapitalapparatet				
Anlægsbevilling: Der meddeles ikke anlægsbevilling til projektet ved budgetvedtagelsen				
Beskrivelse:				
Der er ikke råderum i budget 2023 eller 2024 medmindre et andet anlægsprojekt i Teknisk budget bortfalder eller udskydes til senere år. Oprindeligt forslag med 2,000 mio. kr. i årene 2023 og 2024 er i dette forslag udskudt til 2025.				
<u>Formål og langsigtet perspektiv:</u> Projektet har til formål at reducere risikoen for oversvømmelser i Fole by. Området oplevede i 2021 nogle voldsomme regnvejrshændelser, som tydeliggjorde, at området er meget risikoudsat, hvilket forventes forværret som følge af klimaforandringerne.				
<u>Sammenhæng og synergi:</u> Projektet i Fole kan indgå som et af en række tiltag i kommunens klimatilpasning i den kommende klimaplan som led i DK2020-samarbejdet. En bedre sikring mod oversvømmelse i Fole er samtidig en understøttelse af landdistriktet og livskvaliteten i lokalområdet.				
<u>Projektindhold:</u> Der er igangsat en række analyser og forundersøgelser, som afdækker hvilke tiltag der kan gennemføres i området og hvilke effekter, det vil have.				
Indtil videre er følgende indsatser skitseret med økonomiske overslag:				
<ul style="list-style-type: none"> • Regnvandsafvanding og rørledninger: 0,050-0,200 mio. kr. • Regulering af Fole Bæk langs med Stampemøllevej: 0,100-0,150 mio. kr. • Etablering af ny grøft sydøst om Fole by: 0,500-1,000 mio. kr. • Vådområde nordøst for Fole by: 2,000-5,000 mio. kr. - mulighed for ekstern finansiering • Rørunderføring gennem Fole by: 0,500-1,500 mio. kr. 				
<u>Effekt:</u> En gennemførelse af de samlede delprojekter vil reducere risikoen for oversvømmelser i Fole markant, og dermed understøtte kommunalbestyrelsens vision om at sikre bosætning i lokalsamfundene.				
<u>Baggrund:</u> På foranledning af en beslutning i Teknik- og Klimaudvalget den 7. marts 2022 om ekstra indsats for at imødegå oversvømmelser i Fole. Der har været henvendelse fra borgerne i Fole med forespørgsel om kommunens muligheder for at reducere risikoen for oversvømmelser i byen, bl.a. af hensyn til forsikrings-tegningen i området. Teknik og Klima samarbejder med borgergruppen om tiltagene.				
Afledt drift:				
Ingen				

"+" betyder udgifter/mindre indtægter/træk på kassen   "-" betyder indtægter/mindre udgifter/henlæggelser

6.7. Senior- og Sundhedsudvalget

Investeringsoversigt (Beløb i mio. kr. i 2023 pl)	U/I	2023	2024	2025	2026
Indeksering - Sundhedstilbud i Gram inkl. Sygeplejeklinik	U	0,083	-	-	-
Indeksering - Servicearealer på Højmarken i Gram	U	0,341	-	-	-
Indeksering - Velfærdsteknologi til demensvenlige ældreboliger	U	0,250	-	-	-
Tandplejeklinik	U	-	0,200	17,000	17,000
Udbygning af Sundhedscenter Haderslev - Nærpsygehus	U	-	-	12,500	-
Velfærdsteknologiske og digitale løsninger	U	-	-	1,000	2,000
Teknisk infrastruktur – ladestandere til elbiler	U	1,500	-	-	-
Senior- og Sundhedsudvalget, i alt		2,174	0,200	30,500	19,000

Projektbeskrivelser

Projekt: Tandplejeklinik		Stednr.: xxx.xxx			
Økonomi (i mio. kr. i 2023 pl)	2023	2024	2025	2026	
U/I: Anlægsudgift	-	0,200	17,000	17,000	
Afledt drift:	-	-	-	-	
Kategori: Udviklings- og investeringsprojekter					
Anlægsbevilling: Der meddeles ikke anlægsbevilling til projektet i forbindelse med budgetvedtagelsen.					
Beskrivelse:					
Samling af tandplejen på en fælles klinik.					
Tandplejen har ikke mulighed for at give brugerne af tandplejen – især de 11.500 børn og deres forældre den service, de bør få. Der er løbende klager over korte åbningstider, for mange aflysninger og flytninger af tider. Der er behandlinger, der bliver udskudt og forsinket. Dyrt specialudstyr kan kun være på 1 klinik og derfor oplever patienterne, at deres behandlinger kan foregå på forskellige klinikker. Overtandlægen bruger 30 - 40% af sin arbejdstid på kontinuerlig rekruttering, fordi der konstant mangler personale, især tandlæger. 2 klinikker har ikke en fast leder, da det ikke har været muligt at rekruttere.					
Tandplejens nuværende klinikstruktur med fordeling af tilbuddene på 3 små klinikker og en tandreguleringsklinik giver ikke mulighed for at forbedre servicen. Klinikstrukturen giver tværtom faglige, økonomiske og ressourcemæssige udfordringer allerede i dag. De små klinikker udgør en udfordring i forhold til at finde og fastholde kvalificerede medarbejdere. Det gør de, fordi hverdagsdrift i små personalegrupper giver et vanskeligt arbejdsmiljø og er sårbart overfor sygdom. De specialuddannede børnetandlæger og tandplejere forventer et fagligt fællesskab, som ikke kan tilbydes på en lille klinik. På mellemlang sigt får Tandplejen problemer med at levere tandpleje på nuværende niveau. Det forstærkes af, at tandplejen over de næste 2 – 4 år skal kunne levere tandpleje til ca. 1.800 unge fra 18 – 21 år.					
Tandplejen udfører forebyggelse, tandbehandling og tandregulering. Der er små klinikker i kælderen på Kløvermarkskolen, i et lille hus i Vojens ved siden af Lagoniskolens Ungeunivers og på Schaumanns klædefabrik. Der har tidligere været en klinik på Favrdalskolen, som er lukket, fordi det ikke var muligt at rekruttere personale til driften. Tandplejen i Gram blev indtil 2019 varetaget af en privat tandlæge, som dengang opsagde aftalen fordi det ikke var muligt at rekruttere personale. Tandreguleringsklinikken er placeret i Gåskærgade i Haderslev by. Bygningen er sat til salg og en realistisk forventning er, at den afhændes inden for de næste 2-4 år.					
Samling af tandplejen på én klinik vil bidrage til at børn og deres forældre i langt højere grad end i dag vil kunne få samlet behandlingerne, ligesom de kommer til at opleve færre aflysninger. De vil opleve et ensartet og stabilt tilbud. I en ny klinik hvor medarbejderne er samlet. Det vil være muligt at forbedre tilgængelighed for borgeren, ved udvidelse af åbningstiderne og have telefonbetjening i hele åbningstiden. Børne- og ungdomstandpleje kræver højt specialiseret personale og funktionen kan sammenlignes med en speciallæge. Ligesom der er mangel på speciallæger, er der også mangel på specialtandlæger.					

Samling af tandplejen på en fælles klinik sikrer, at der er tandlæger nok til at varetage behandlingerne, og at de kan overlade mindre specialiseret arbejde til andet personale.

Børne- og Unge tandpleje i dag foregår sammen med barnet og dets forældre. I gamle dage kaldte man skoleklasser ind. Det gør man ikke i dag. Der skal forældresamtykke til og forældrenes medvirken er afgørende for barnets tandsundhed. Det betyder også, at gode tilkørsels- og parkerings- og busforhold har betydning for placering af en ny klinik. En ny klinik vil ligeledes kunne bygges, så adgangsforhold og behandlingsmuligheder er handicapvenlige.

Sundhedsstyrelsen anbefaler, at den kommunale tandpleje samles. De omkringliggende kommuner har for flere år siden samlet klinikkerne. Udover sikring af tilstrækkelige tandlæge ressourcer, vil en samling af tandplejen kunne skabe et attraktivt arbejdsmiljø, der forebygger faglig ensomhed. Kommunen vil kunne tilbyde en børne- og unge tandpleje, der er på samme niveau som de omkringliggende kommuner.

Samling af tandplejen vil kræve ca. 1.300m² ved nybyggeri. Det koster mellem 0,900 mio. kr. og 1,000 mio. kr. at indrette 1 klinik. Det kan sammenlignes med indretning af en operationsstue på et sygehus og der er strenge krav til hygiejne m.m. Men det er muligt at gøre billigere ved at genanvende tandplejens klinikstole og en del af øvrigt inventar i klinikkerne og flytte til en nybygget klinik.

Der er indhentet priser på nybygning af klinikker fra bl.a. Tønder Kommune.

Økonomioverslaget forudsætter at Tandplejens udstyr i de nuværende klinikker flyttes med og genanvendes. I dette tilfælde vil overslaget være 34,000 mio. kr. fordelt over 2 år.

Det foreslås at der afsættes 0,200 mio. kr. i 2024 til at udarbejde en grundigere forundersøgelse og beskrivelse af projektet, hvor det undersøges hvor en nybygning kan placeres, så der tages hensyn til pris, parkeringspladser, adgangsforhold m.m. Endvidere at det afdækkes hvorvidt det er hensigtsmæssigt at samle alle klinikkerne i et nybyggeri eller om klinikken i Vojens kan bibeholdes.

Afledt drift:

Ved at sammenlægge klinikkerne, opnår Tandplejen stordriftsfordele og derved en besparelse på den daglige drift. Det opnås gennem den synergi der vil være ved at have alt relevant fagpersonale samlet på den samme klinik. Det betyder, at der ikke vil være behov for at øge personalenormen i samme takt som de nye opgaver i de kommende år ellers ville have krævet.

"+" betyder udgifter/mindre indtægter/træk på kassen   "-" betyder indtægter/mindre udgifter/henlæggelser

Projekt: Udbygning af Sundhedscenter Haderslev - Nærsygehus		Stednr.: xxx.xxx		
Økonomi (i mio. kr. i 2023 pl)	2023	2024	2025	2026
U/I: Anlægsudgift	-	-	12,500	-
Afledt drift:	-	-	-	-
Kategori: Udviklings- og investeringsprojekter				
Anlægsbevilling: <i>Der meddeles ikke anlægsbevilling til projektet i forbindelse med budgetvedtagelsen.</i>				
Beskrivelse:				
<p>Sundhedscenter Haderslev er en geografisk velplaceret enhed i forhold til at kunne dække et område midt mellem de 3 akutsygehuse i Kolding, Åbenrå og Esbjerg. Med denne placering er der gode forudsætninger for at kunne betjene et stort optageområde med behandlinger og kontroller, mens akutsygehusene tager sig af mere komplekse operationer. Befolkningen i Syd- og Sønderjylland er karakteriseret af mange ældre, samtidig med at det er vigtigt at gøre noget for, at det er let at være børnefamilie i et område, hvor ønsket er at styrke befolkningstilvæksten. Begge dele kan tilgodeses ved et kommende Nærhospital i Sundhedscenter Haderslev.</p> <p>Udvidelse runde 2 af Sundhedscenter Haderslev har fokus på at sikre at sundhedscentret bliver et af de kommende nærhospitalet. Lokalplanen åbner mulighed for udvidelse af Sundhedscenter Haderslev med yderligere ca. 850 m².</p> <p>Udvidelsen vil give mulighed for at styrke udflytning af ambulante funktioner fra sygehusene samt den videre udvikling af det nære sundhedsvæsen. Borgerne vil spare tid og transport ved at få flere ambulante tilbud tættere på og det forventes at flere borgere derved bliver i stand til at følge deres behandlingsplan.</p> <p>Det foreslås, at der afsættes midler til at sikre den kommunale finansiering af udvidelse i forbindelse med ansøgning om at blive nærhospital. Der vil skulle tilkøbes areal til parkeringspladser i nærheden. Overslags pris på hele udvidelsen 22,000 – 25,000 mio. Kr. Heraf afsættes 50% til Haderslev Kommunes medfinansiering. De resterende 50% forudsættes finansieres via nationale puljemidler.</p>				
Afledt drift:				
<p>Der vil skulle købes møbler og inventar til de kommunale dele af udvidelsen, ligesom der vil skulle betales husleje (el, vand, varme, fællesomkostninger). Forventet engangsomkostning til inventar: 0,500 mio. kr. Forventet husleje omkostning: ca. 0,300 mio. kr. årligt. Det er en varig omkostning.</p>				
Øvrige forhold:				
<p>De nærmere betingelser, herunder krav til medfinansiering, er ikke kendt endnu. Puljen forventes udmeldt og beskrevet i sidste halvdel af 2022</p>				

"+" betyder udgifter/mindre indtægter/træk på kassen   "-" betyder indtægter/mindre udgifter/henlæggelser

Projekt: Velfærdsteknologiske og digitale løsninger		Stednr.: xxx.xxx		
Økonomi (i mio. kr. i 2023 pl)	2023	2024	2025	2026
U/I: Anlægsudgift	-	-	1,000	2,000
Afledt drift:	-	-	-	-
Kategori: Udviklings- og investeringsprojekter				
Anlægsbevilling: Der meddeles ikke anlægsbevilling til projektet i forbindelse med budgetvedtagelsen.				
Beskrivelse:				
<p>Ved at øge anvendelsen af velfærdsteknologiske og digitale løsninger kan de mennesker vi hjælper, opnå større fleksibilitet og selvbestemmelse i hverdagen, så de fx kan undgå at køre hen til det kommunale tilbud eller at sidde og vente på, at en kommunal fagperson kommer ind i hjemmet på et (u)bestemt tidspunkt. En styrket teknologisk og digitaliseret indsats vil give mennesker med behov for hjælp mulighed for at vælge mellem flere slags løsninger end det tidligere har været muligt. Løsninger, der både medvirker til, at de i højere grad kan leve et selvstændigt og trygt liv og løsninger, som søger at afhjælpe de omfattende rekrutteringsproblemer, som aktuelt og fremover præger området.</p> <p>Der har i tidligere budgetforlig til og med 2025 været afsat en årlig ramme på 1,000 mio. kr. til velfærdsteknologiske løsninger. Der lægges her op til, at tildelingen forlænges og øges, så den udover Senior og Rehabilitering fra 2025 også omfatter Sundhed og Forebyggelse.</p>				
Afledt drift:				
Ingen.				

"+" betyder udgifter/mindre indtægter/træk på kassen   "-" betyder indtægter/mindre udgifter/henlæggelser

Projekt: Teknisk infrastruktur – ladestandere til elbiler		Stednr.: xxx.xxx		
Økonomi (i mio. kr. i 2023 pl)	2023	2024	2025	2026
U/I: Anlægsudgift	1,500	-	-	-
Afledt drift:	-	-	-	-
Kategori: Udviklings- og investeringsprojekter				
Anlægsbevilling: Der meddeles anlægsbevilling på 1,500 mio. kr. i forbindelse med budgetvedtagelsen.				
Beskrivelse:				
<p>Haderslev Kommune har en bilpark på omkring 550 køretøjer fordelt på flere forvaltningsområder. I lyset af Folketingets aftale om en ambition om 1,000 mio. nul- og lavemissionsbiler i 2030, er udgifterne ved en delvis udskiftning af kommunens bilpark til elbiler blevet undersøgt.</p> <p>For at kunne indføre elbiler er den største forhindring den tekniske infrastruktur som er påkrævet for at kunne lade bilerne op. For at kunne opsætte ladestandere på bilernes parkeringsplads er det ofte nødvendigt at installere ny hoved-eltavle og bimåler samt at føre strømmen frem i en ny stikledning.</p> <p>Analysen af bilparken i Haderslev Kommune anbefaler at der opstilles ladestandere til 26 elbiler under Senior- og Sundhedsudvalget. Ladestanderne opstilles ved fem plejedistrikter og vil koste i alt 1,500 mio. kr.</p>				
Afledt drift:				
FDM har i flere omgange vurderet den samlede økonomi ved forskellige drivmidler. I hvert tilfælde viser analysen, at elbilerne er dyrere at anskaffe, men billigere i både faste og variable udgifter. Konklusionen fra undersøgelserne er at lavere løbende udgifter opvejer den større anskaffelsespris.				
Øvrige forhold:				
På mange måder fungerer elbiler ligesom traditionelle biler med benzin- eller dieselmotorer. Det betyder også at der er samme ergonomi, indstigningsforhold og sikkerhedsudstyr i en VW up! eller e-up!				

"+" betyder udgifter/mindre indtægter/træk på kassen   "-" betyder indtægter/mindre udgifter/henlæggelser

6.8. Økonomiudvalget

Investeringsoversigt (Beløb i mio. kr. i 2023 pl)	U/I	2023	2024	2025	2026
Erhvervsjord	U	-	-	-	7,500
Strategisk udvikling af Aarø	U	-	-	5,000	6,000
Strukturelle ændringer på borgernære områder	U	-	-	-	10,000
Strategiske udviklingsplaner - og tiltag for Haderslev, Vojens og Gram	U	-	-	-	5,000
Økonomiudvalget, i alt		-	-	5,000	28,500

Projektbeskrivelser

Projekt: Erhvervsjord		Stednr.: 003.553			
Økonomi (i mio. kr. i 2023 pl)	2023	2024	2025	2026	
U/I: Anlægsudgift	-	-	-	7,500	
Afledt drift:	-	-	-	-	
Kategori: Udviklings- og investeringsprojekter					
Anlægsbevilling: Der meddeles ikke anlægsbevilling til projektet i forbindelse med budgetvedtagelsen.					
Beskrivelse:					
Som led i Haderslev Kommunes vækstindsats og ambitionen om +1.000 flere arbejdspladser vedtager Kommunalbestyrelsen en ny erhvervs politik for 2023-2026. Et centralt punkt i forhold til at opnå +1.000 nye arbejdspladser er at sikre et varieret og attraktivt udbud af erhvervsjord og –arealer, så Haderslev Kommune kan tiltrække og fastholde virksomheder og arbejdspladser.					
I teknisk budget er der på anlægsprojektet 003.553 Erhvervsjord 2023 afsat 2,500 mio. kr. i 2023 og 5,000 mio. kr. årligt i hvert af årene 2022 og 2025. I alt 12,500 mio. kr. Disse midler anvendes til bl.a. jordkøb, opkøb, byggemodning og baneinfrastruktur i forlængelse af erhvervs politikken for 2023-2026.					
Det foreslås, at der også afsættes midler til erhvervsjord i 2026 på 7,500 mio. kr.					
Afledt drift:					
Ingen.					

"+" betyder udgifter/mindre indtægter/træk på kassen " - " betyder indtægter/mindre udgifter/henlæggelser

Projekt: Strategisk udvikling af Aarø		Stednr.: 668.xxx			
Økonomi (i mio. kr. i 2023 pl)	2023	2024	2025	2026	
U/I: Anlægsudgift	-	-	5,000	6,000	
Afledt drift:	-	-	-	-	
Kategori: Udviklings- og investeringsprojekter					
Anlægsbevilling: Der meddeles ikke anlægsbevilling til projektet i forbindelse med budgetvedtagelsen					
Beskrivelse:					
En aktiv beboerforening på Aarø har, i samarbejde med Haderslev Kommune, netop udarbejdet et skitseprojekt for en udvidelse af Aarø Havn. Derudover arbejdes der i øjeblikket med en visionsplan for øen, som efterfølgende udmøntes i en strategisk fysisk udviklingsplan i samarbejde med Dansk Kyst- og Naturturisme.					
Der søges om anlægsmidler til at udmønte denne sammenhængende strategiske planlægning på Aarø, der understøtter mål om bosætning, klimatilpasning og arbejdspladser. Udover et konkret ønske om en havneudvidelse vil den strategisk fysiske udviklingsplan også rumme initiativer relateret til fx infrastruktur, natur, turisme og diverse former for klimatilpasning.					
Der er håbet, at der via fundraising kan opnås supplerende ekstern finansiering til realisering af den strategiske udvikling af Aarø.					

Afledt drift:

Ingen.

" +" betyder udgifter/mindre indtægter/træk på kassen " -" betyder indtægter/mindre udgifter/henlæggelser

Projekt: Strukturelle ændringer på borgernære områder**Stednr.: 676.506****Økonomi** (i mio. kr. i 2023 pl)**2023****2024****2025****2026****U/I:** Anlægsudgift

-

-

-

10,000

Afledt drift:

-

-

-

-

Kategori: Udviklings- og investeringsprojekter**Anlægsbevilling:** *Der meddeles ikke anlægsbevilling til projektet i forbindelse med budgetvedtagelsen***Beskrivelse:**

Omstillingspulje til lokalbyer med henblik på understøttelse af strukturelle ændringer for at afhjælpe konsekvensen af lokale ændringer i befolknings sammensætningen.

Det tekniske budget indeholder 6,100 mio. kr. i 2024 og 10,000 mio. kr. i år 2025.

Børn og Familie Udvalget har i mødet den 9. maj 2022 besluttet at fremsende sag om Børnecenter Nustrup til behandling i Haderslev Kommunalbestyrelse den 31. Maj 2022. Såfremt sagen godkendes, bruges der 0,500 mio. kr. af rådighedsbeløbet i 2024 til en fremrykning til 2022. Herefter er beløbet i 2024 på 5,600 mio. kr.

Beskrivelsen foreslås suppleret med 10,000 mio. kr. i år 2026.

Afledt drift:

Ingen.

" +" betyder udgifter/mindre indtægter/træk på kassen " -" betyder indtægter/mindre udgifter/henlæggelser

Projekt: Strategiske udviklingsplaner- og tiltag for Haderslev, Vojens og Gram**Stednr.: 660.xxx****Økonomi** (i mio. kr. i 2023 pl)**2023****2024****2025****2026****U/I:** Anlægsudgift

-

-

-

5,000

Afledt drift:

-

-

-

-

Kategori: Udviklings- og investeringsprojekter**Anlægsbevilling:** *Der meddeles ikke anlægsbevilling til projektet i forbindelse med budgetvedtagelsen***Beskrivelse:**

Det foreslås at midlerne til udvikling af centerbyerne: Gram, Haderslev og Vojens også afsættes i 2026 med samme beløb som i 2025.

Afledt drift:

Ingen.

" +" betyder udgifter/mindre indtægter/træk på kassen " -" betyder indtægter/mindre udgifter/henlæggelser

6.9. Land- og Byudviklingsudvalget

Investeringsoversigt (Beløb i mio. kr. i 2023 pl)	U/I	2023	2024	2025	2026
Indeksering - Skrydstrup Kultur og Fritidscenter	U	-	0,250	-	-
Borgerbudgettering i landdistrikterne	U	-	-	-	1,400
Landdistriktspulje	U	-	-	-	1,000
Område- og landsbyfornyelse	U	-	-	-	2,600
Forum Vojens og Vision Gram	U	-	-	-	1,000
Borgerbudgettering Haderslev/ Starup	U	-	-	-	1,000
Potentialer i kommuneplanen	U	-	-	1,000	1,000
Land- og Byudviklingsudvalget, i alt		-	-	1,000	8,000

Projektbeskrivelser

Projekt: Borgerbudgettering i landdistrikterne		Stednr.: 668.512			
Økonomi (i mio. kr. i 2023 pl)	2023	2024	2025	2026	
U/I: Anlægsudgift	-	-	-	1,400	
Afledt drift:	-	-	-	-	
Kategori: Udviklings- og investeringsprojekter					
Anlægsbevilling: Der meddeles ikke anlægsbevilling til projektet i forbindelse med budgetvedtagelsen.					
Beskrivelse:					
Der er afsat mellem 1,400 mio. kr. og 1,446 mio. kr. pr. år frem til 2025 til Borgerbudgettering i landdistrikterne.					
Midlerne anvendes til udvikling af landdistrikterne.					
Midlerne er fordelt med 1,300 mio.kr. til Borgerbudgettering, 0,020 mio.kr. til tilskud til LAG Småøerne og 0,080 mio. kr. til Land og Byudviklingsudvalgets udviklingspulje.					
I tidligere år har hvert landdistrikt, efter anmodning, haft mulighed for at få tildelt et tilskud på 0,050 mio.kr. fra puljen til rådighed for aktiviteter i det enkelte landdistrikt efter eget ønske, f.eks. mindre driftsopgaver, dog ikke løn. Alle borgere i det konkrete lokalsamfund skal have mulighed for at involvere sig, komme med projektforslag, samt indflydelse på hvilke projekter, der skal gennemføres.					
Afledt drift:					
Ingen.					

"+" betyder udgifter/mindre indtægter/træk på kassen   "-" betyder indtægter/mindre udgifter/henlæggelser

Projekt: Landdistriktspulje		Stednr.: 668.513			
Økonomi (i mio. kr. i 2023 pl)	2023	2024	2025	2026	
U/I: Anlægsudgift	-	-	-	1,000	
Afledt drift:	-	-	-	-	
Kategori: Udviklings- og Investeringsprojekter					
Anlægsbevilling: Der meddeles ikke anlægsbevilling til projektet i forbindelse med budgetvedtagelsen.					
Beskrivelse:					
Der er afsat 1,000 mio. kr. pr. år frem til 2025 til Landdistriktspuljen.					
Puljen kan søges af landdistrikterne ud fra de godkendte kriterier som understøtter Landdistriktsudvalgets strategiske arbejde med at disponere og motivere udvalgte projekter i landdistrikterne.					
Der er tale om støtte, der er for store til borgerbudgettering og for små til det generelle anlægsbudget. Initiativerne skal understøtte og styrke levedygtige landsbyer. Initiativerne skal have fokus på udvikling og optimering af faciliteter, nye som gamle. Fokus på aktiviteter, der samler landsbyerne og åbner for nye aktiviteter, målgrupper, foreninger, og som fremmer børn og unges deltagelse i foreningslivet. Initiativet skal understøtte mindst ét af de fire temaer i Haderslev Kommunes Landdistriktspolitik "Forbindelser og Fællesskaber".					

Projekt: Landdistriktspulje**Stednr.: 668.513****Afledte drift:**
Ingen.

" +" betyder udgifter/mindre indtægter/træk på kassen " - " betyder indtægter/mindre udgifter/henlæggelser

Projekt: Område – og landsbyfornyelse		Stednr.: 015.520		
Økonomi (i mio. kr. i 2023 pl)	2023	2024	2025	2026
U/I: Anlægsudgift	-	-	-	2,600
U/I: Anlægsindtægt	-	-	-	-
Afledt drift:	-	-	-	-
Kategori: Udviklings- og investeringsprojekter				
Anlægsbevilling: Der meddeles ikke anlægsbevilling i forbindelse med budgetvedtagelsen.				
Beskrivelse:				
Haderslev Kommune har stort fokus på landsbyfornyelse, herunder bl.a. områdefornyelser i landdistrikter. Landsbyfornyelse, som kan anvendes i byer med færre end 4.000 indbyggere og i det åbne land, kan anvendes til følgende tiltag: <ul style="list-style-type: none"> • Områdefornyelse. • Istandsættelse af nedslidte private udlejningsboliger, ejer- og andelsboliger, forsamlingshuse og erhverv beliggende i bygninger, der indeholder både beboelse og erhverv. • Nedrivning af nedslidte boliger og erhvervsbygninger. • Fjernelse af skrot og affald på boligejendomme. • Kommunalt opkøb af nedslidte ejendomme med henblik på istandsættelse eller nedrivning. • Ombygning af tomme erhvervslokaler og tomme offentligt ejede bygninger til udlejningsboliger. • Indretning af byrum på tomme grunde, hvor kommunalbestyrelsen giver - eller har givet - støtte til nedrivning efter byfornylesloven. <p>Historisk set er der som udgangspunkt ydet statslig refusion på 60 pct. af kommunens udgifter til de ovennævnte tiltag. Den nuværende statslige pulje gælder til og med 2022, og der er ikke afsat midler til forlængelse på finansloven fra 2022, så Haderslev Kommune får fra 2023 ikke længere indtægter fra staten at kunne lave projekter med. Der er dog fortsat budgetteret med det kommunale budget på 2,600 mio. kr. fra 2023-2025 og dette foreslås endvidere indarbejdet i budget 2026.</p>				
Afledt drift: Ingen.				

" +" betyder udgifter/mindre indtægter/træk på kassen " - " betyder indtægter/mindre udgifter/henlæggelser

Projekt: Forum Vojens og Vision Gram		Stednr.: 015.519		
Økonomi (i mio. kr. i 2023 pl)	2023	2024	2025	2026
U/I: Anlægsudgift	-	-	-	1,000
Afledt drift:	-	-	-	-
Kategori: Udviklings- og investeringsprojekter				
Anlægsbevilling: Der meddeles ikke anlægsbevilling til projektet i forbindelse med budgetvedtagelsen.				
Beskrivelse:				
Der er afsat 1,000 mio. kr. årligt fordelt med 0,600 mio. kr. til Forum Vojens og 0,400 mio. kr. til Vision Gram til og med år 2025.				
Formålet er at understøtte borgerinitiativer i de 2 centerbyer.				
Puljerne anvendes bl.a. til rekreative formål, sport, fritid, kultur, julebelysning, infrastruktur og diverse projekter. Tiltag under Forum Vojens og Vision Gram har nytteværdi for langt de fleste borgere i Vojens og Gram. Nogle af de allerede udførte tiltag fx lystunnel og shelters og byinventar i Vojens, Kleinbahn og cykelbane i Gram kommer derudover også turister og andre besøgende til gode.				
Afledt drift: Ingen.				

" +" betyder udgifter/mindre indtægter/træk på kassen " - " betyder indtægter/mindre udgifter/henlæggelser

Projekt: Borgerbudgettering Haderslev/Starup		Stednr.: 668.510			
Økonomi (i mio. kr. i 2023 pl)	2023	2024	2025	2026	
U/I: Anlægsudgift	-	-	-	1,000	
Afledt drift:	-	-	-	-	
Kategori: Udviklings- og investeringsprojekter					
Anlægsbevilling: Der meddeles ikke anlægsbevilling i forbindelse med budgetvedtagelsen.					
Beskrivelse:					
<p>Det er vigtigt for at sikre en sammenhængende kommune, at der sikres gode vilkår i landdistrikterne såvel som byerne. Dette understøttes bl.a. ved at der årligt er afsat 1,000 mio. kr. i budget 2022-2025 til borgerbudgettering i Haderslev/Starup området. Samme beløb foreslås afsat i 2026.</p> <p>Midlerne borgerbudgettering i Haderslev og Starup giver borgerne i de to byer mulighed for at få støtte til initiativer og dermed sætte deres aftryk på udviklingen i byerne. Udover at fremme en lokal, demokratisk proces, kan midlerne målrettes formål, der understøtter særlige formål i byen, dette kan være bæredygtighed, fællesskaber, kulturhistorie, bosætning m.m. eller bestemte målgrupper.</p>					
Afledt drift:					
Ingen.					

"+" betyder udgifter/mindre indtægter/træk på kassen   "-" betyder indtægter/mindre udgifter/henlæggelser

Projekt: Potentialer i kommuneplanen		Stednr.: 668.550			
Økonomi (i mio. kr. i 2023 pl)	2023	2024	2025	2026	
U/I: Anlægsudgift	-	-	1,000	1,000	
Afledt drift:	-	-	-	-	
Kategori: Udviklings- og investeringsprojekter					
Anlægsbevilling: Der meddeles ikke anlægsbevilling i forbindelse med budgetvedtagelsen.					
Beskrivelse:					
<p>Den gældende kommuneplan sætter en retning i forhold til at arbejde med potentialer inden for natur, turisme og bosætning.</p> <p>Land- og Byudviklingsudvalget vil sikre, at kommuneplanens retning udmøntes i konkret handling. Derfor ønskes der årligt afsat 1,000 mio. kr. fra 2025 til anlægsmidler, som skal udmøntes i lokale projekter, der i første omgang vil have særlig fokus på naturpotentialer i form af etablering af eksempelvis stier, beplantning, grønne byrum, udsigtspunkter mv.</p> <p>Midlerne kan på sigt også kobles til realisering af bosætningspolitik samt kommende turistindsatser.</p> <p>Arbejdet med potentialer i kommuneplanen understøtter vækst dagsordenen og kan ligeledes være medvirkende til at skabe øget biodiversitet.</p>					
Afledt drift:					
Ingen.					

"+" betyder udgifter/mindre indtægter/træk på kassen   "-" betyder indtægter/mindre udgifter/henlæggelser

7. Grundkapitalindskud - Landsbyggefonden

Landsbyggefonden har til formål at støtte og udvikle alment boligbyggeri gennem forskellige tilskuds- og låneordninger.

Det kommunale grundkapitalindskud vil være mellem 8% og 12 % for familieboliger afhængig af den gennemsnitlige boligstørrelse, så kommunerne skal indskyde færrest penge ved byggeri af små boliger og flest penge ved byggeri af store boliger. Det kommunale grundkapitalindskud for ungdomsboliger og ældreboliger er på 10%.

Nedenfor følger beskrivelser af forslag til indskud i Landsbyggefonden.

Grundkapitalindskud (Beløb i mio. kr. i 2023 pl)	U/I	2023	2024	2025	2026
Kapitalindskud	U	-	-	-	0,900
Lejerbo Ny Erlevvej – almene boliger	U	-	-	-	11,500
DOFU-grunden – almene boliger og erhvervs-/udvalgsbutik.	U	-	-	-	13,167
Grundkapitalindskud, i alt		-	-	-	25,567

Projektbeskrivelser

Projekt: Kapitalindskud		Funktion: 08.32.24			
Økonomi (i mio. kr. i 2023 pl)	2023	2024	2025	2026	
U/I: Finansudgift	-	-	-	0,900	
Kategori: Udviklings- og investeringsprojekter					
Beskrivelse:					
Boligselskaberne har mulighed for at søge om godkendelse af ombygningsprojekter m.v. i henhold til reglerne om støttet boligbyggeri.					
På den baggrund er der afsat 0,900 mio. kr. årligt til kapitalindskud.					

"+" betyder udgifter/mindre indtægter/træk på kassen   "-" betyder indtægter/mindre udgifter/henlæggelser

Projekt: Lejerbo Ny Erlevvej – almene boliger		Funktion: 08.32.24			
Økonomi (i mio. kr. i 2023 pl)	2023	2024	2025	2026	
U/I: Finansudgift	-	-	-	11,500	
Kategori: Udviklings- og investeringsprojekter					
Beskrivelse:					
Til budgetlægningen 2022-2025 var der i supplerende budget et ønske på 12,700 mio. kr. til projektet. Projektet blev ikke prioriteret.					
Der er nu fremsat et ønske om et projekt med familieboliger. Projektet forventes at blive billigere end projektet fra sidste år, idet familieboliger har et lavere maksimumsbeløb end ældreboligerne sidste år. Beløbet bliver nærmere afklaret i forbindelse med budgetlægningen 2023-2024.					
Der præsenteres enkeltsag med skema A til politisk behandling i efteråret 2022. En godkendelse af den sag vil medføre behov for, at der prioriteres beløb til formålet.					

"+" betyder udgifter/mindre indtægter/træk på kassen   "-" betyder indtægter/mindre udgifter/henlæggelser

Projekt: DOFU-grunden – almene boliger og erhvervs-/udvalgsbutik		Funktion: xx.xx.xx		
Økonomi (i mio. kr. i 2023 pl)	2023	2024	2025	2026
U/I: Finansudgift	-	-	-	13,167
Kategori: Udviklings- og investeringsprojekter				
Beskrivelse:				
Der er fremsat ønske om at der i det populære område ved Remisen skal etableres almene boliger og en erhvervs-/udvalgsbutik. Det er en meget attraktiv placering for almene boliger og det vil være en markant forskønnelse af hele området.				
Projektet er designet med en vision om at skabe et attraktivt boligområde som skal passe ind i "Jomfrusti projektet". Sammenhæng med uderum og byggeriet på matriklen vil give gode muligheder for at skabe meningsfulde relationer, som vil sprede sig til den resterende del af "Jomfrusti projektet", og derved vil være en rød tråd med dette byggeri og masterplan for området.				

"+" betyder udgifter/mindre indtægter/træk på kassen   "-" betyder indtægter/mindre udgifter/henlæggelser

8. Budgetspørgsmål afledt af gruppeformændene

Gruppeformændene har på et orienteringsmøde d. 22. august fremlagt en række spørgsmål de ønsker at få belyst af administrationen. Budgetspørgsmålene beskrives i nedenstående og er forsøgt opdelt på udvalg.

8.1. Social- og Handicapudvalget

Hvad er prognosen for overgangen fra børnespecial til voksenspecial? Hvor mange fylder 18 i det kommende år? Og hvor præcis var de tidligere prognoser?

Halvdelen af de borgere der var forventet i 2022 er på nuværende tidspunkt overflyttet til voksenområdet. Det forventes fortsat, at de resterende borgere overgår til voksenområdet, men først i 2023.

Ifølge prognosen for 2023 forventes det stadig, at 12 borgere overgår fra børneområdet til voksenområdet. Af de 12 borgere er der fem der fylder 18 år i 2023. De resterende syv borgere er blevet 18 år i 2022 eller tidligere, men overgangen til det specialiserede voksenområde skønnes først aktuelt i 2023.

I det supplerende budget er overstående udfordring for det specialiserede voksenområde beskrevet nærmere.

8.2. Beskæftigelse- og Borgerserviceudvalget

Hvad vil de økonomiske konsekvenser være af at nedskrive forsørgelsesbudgettet fra 1,08% til 1,07% af økonomiaftalen?

Hvis budgettet på overførselsudgifterne ændres fra 1,08% af økonomiaftalen til 1,07%, vil budgettet blive 9,280 mio. kr. lavere i budget 2023 og overslagsårene.

I tabellen ses ændringen i budget 2023 og overslagsårene.

(Beløb i mio. kr.)	2023	2024	2025	2026
Lavere budget	-9,280	-9,280	-9,280	-9,280

Af de samlede overførselsudgifter udgør 91% lovbestemte forsørgelsesydelse til borgerne f.eks. A-dagpenge, kontanthjælp, sygedagpenge, førtidspension mv. En del af de resterende 9% anvendes til lovbestemte indsatser til de ledige. Det betyder, at den del, som der kan disponeres over, er ca. 5%. Denne del anvendes på indsatser, som har til formål at bringe de ledige tættere på selvforsørgelse. Man skal derfor være opmærksom på, at en varig udgiftsreduktion primært kan ske ved at få ledige i uddannelse eller beskæftigelse.

Når ledigheden falder i hele landet, kan det resultere i, at der ved den årlige økonomiaftale mellem KL og Regeringen laves en midtvejsregulering og dermed en reduktion af budgettet i indeværende år. Det er situationen i 2022, hvor Haderslev Kommune har modtaget en midtvejsregulering på 67,469 mio. kr.

Der overføres ikke beløb på overførselsudgifterne mellem årene, hvilket betyder, at et eventuelt overskud går direkte i kommunekassen.

Forvaltningen gør opmærksom på, at økonomiaftalen 2023 forventer, at den nuværende højkonjunktur fortsætter. Økonomiaftalen er indarbejdet i det tekniske budget 2023. Det indebærer, at antallet af fuldtidspersoner på offentlig forsørgelse i Haderslev Kommune skal falde med ca. 200 fuldtidspersoner i 2023 i forhold til niveauet i juni 2022. Hvis budget 2023 tilpasses yderligere, så det svarer til 1,07% af økonomiaftalen, vil det betyde en yderligere reduktion på ca. 70 fuldtidspersoner, således den samlede reduktion er på 270 fuldtidspersoner i forhold til juni 2022. Den statslige økonomistyring af beskæftigelsesområdet indebærer, at et lokalt fald i ledigheden altid skal ses i lyset af udviklingen af ledigheden på landsplan. For at den enkelte kommune opnår en økonomisk gevinst skal udviklingen i ledigheden være bedre end landsgennemsnittet.

8.3. Børne- og Familieudvalget

Spejderhytten i Vojens. På sidste Børne- og Familieudvalgs møde (lukket punkt). Der ønskes en beregning af, hvad det koster at sætte den i stand og hvad det vil koste at drifte den?

Ved en overtagelse af spejderhytten som udflugtsmål, vil billigste istandsættelse beløbe sig til cirka 0,310 mio. kr. hvilket dækker over etablering af varmekilde, samt adgangsvej. Ønskes yderligere faciliteter øges omkostningen.

Ved brug af hytten som udflugtsmål vil de årlige driftsudgifter beløbe sig til cirka 0,140 mio. kr., hvilket dækker over el, vand, varme, rengøring, vedligehold mm. Såfremt hytten på sigt skal bruges til en fast udegruppe fra børnehaven, vil der tilløbe ekstra omkostninger til eksempelvis brandalarm mm.

Hvad er erfaringerne fra "de første 1000 dage" i Gram? Hvad vil det koste at udbrede til resten af kommunen?
Projekt "de første 1000 dage" afsluttes og evalueres i foråret 2023 – Der er endnu ikke det fulde overblik over erfaringer og resultater.

Der er endnu ikke opnået det forventede antal indskrevne børn i projektet. Ved seneste optælling, august 2022, har projektet 15 indskrevne børn. Der har været og er fortsat løbende justeringer i arbejdsmetoder, samarbejdsaftaler, indsatser og deltagere i det tværfaglige team.

Projektet, i dens nuværende form, dækker et geografisk område omkring Gram, Fole og Arnum. Da projektet ikke er afsluttet, er det ikke muligt at give et kvalificeret bud på, hvad det vil koste at udrulle projektet til hele kommunen. Forvaltningen anbefaler at resultatet af projektet kendes før det eventuelt udbredes til yderligere skoledistrikter.

Hvad vil det koste at udvide sundhedsplejens målgruppe med et år?

En udvidelse af sundhedsplejens målgruppe med eksempelvis to ekstra besøg ved henholdsvis 1,5 år og igen ved år 3, for at mindske afstanden mellem besøg inden skolestart, vil være 0,540 mio. kr. årligt.

8.4. Kultur- og Fritidsudvalget

Er der en fritidspasordning for sårbare unge? Hvilket omfang har den? Hvis ikke, hvad vil det koste at indføre en fritidspasordning?

Haderslev Kommune har ikke en konkret fritidspasordning for udsatte/sårbare børn. Der eksisterer dog forskellige ordninger som har grundlæggende samme funktion. Disse er som følger:

Jævnfør Lov om Social Service kan familierådgivningen udbetale tilskud til tilbud til udsatte børn og unge i forbindelse med deres fritidsaktiviteter. I 2022 er der til dato udbetalt tilskud til syv børn og unge til en samlet omkostning på 28.000 kr.

Haderslev Kommune samarbejder, via Get2sport, med Haderslev Fodbold Klub og Danmarks Idrætsforbund omkring styrkelse af frivillige kræfter i idrætsforeningerne i udsatte boligområder.

Der er på Musikskolen mulighed for at søge om delvis økonomisk friplads for aldersgruppen 0-18 år. Der er cirka 20-25 elever årligt som søger om delvis friplads. Dette beløber sig til ca. 55.000 kr.

Fra 2024 træder nyt kontanthjælpssystem i kraft. Som en del af aftalen indgår et fritidstillæg til alle børn i kontanthjælpssystemet på 250 kr. skattefrit pr. barn pr. måned øremærket til fritids- og kulturaktiviteter. Tillægget vil i Haderslev Kommune komme cirka 400 børn til gode med at komme til for eksempel fodbold, spejder eller dans. Fritidstillægget udbetales til forældrene.

Den boligsociale helhedsplan arbejder for at give alle beboere mulighed for at blive en aktiv del af gode og positive fællesskaber med særligt fokus på dagtilbud, skole, uddannelseslivet, arbejdspladsen, fritidslivet og gode og trykke boligområder med plads til alle.

En beregning af, hvad etablering af en fritidspasordning vil koste at etablere, vil afhænge af en præcisering af målgruppe, omfang og snitflade til ovenstående eksisterende tilbud.

Det er en juridisk vurdering at kommunalbestyrelsen vil kunne etablere en fritidspasordning med hjemmel i servicelovens § 11, stk. 6: "Kommunalbestyrelsen kan som led i det forebyggende arbejde beslutte at tilbyde økonomisk støtte til fritidsaktiviteter til børn og unge, der har behov for særlig støtte. Kommunalbestyrelsen kan fastsætte kriterier for tildeling af støtte efter 1. pkt. Kommunalbestyrelsens afgørelse om tildeling af støtte til fritidsaktiviteter kan ikke indbringes for anden administrativ myndighed. Da der er tale om en forebyggende indsats er en ordning i henhold til § 11, stk. 6 ikke forbeholdt børn og unge, som får anden hjælp i henhold til

serviceloven. Den økonomiske støtte kan fx gå til kontingent eller udstyr. Kriterierne for ordningen kan fx være familiens økonomi

8.5. Teknik- og Klimaudvalget

Er der planlæggere nok til at varetage den grønne omstilling?

Arbejdet med den grønne omstilling medfører en række plan- og myndighedsopgaver, herunder særligt:

1. En ekstraordinært omfattende kommuneplanproces, set i forhold til de forudgående år, hvor mange temaer og retningslinjer skal opdateres
2. Selvstændig planlægning for sol og vind
3. Afledt lokalplanlægning og myndighedsbehandling, herunder bl.a. miljøvurderinger
4. Varmeplanlægning og projektkendelser samt rigtig meget facilitering/dialog i forhold til etablering af lokal, kollektiv varmforsyning

Håndteringen af opgave 1-3 vil medføre en ikke uvæsentlig forlængelse af sagsbehandlingstiden på øvrige plan- og myndighedsopgaver, hvis ikke der tilføres ressourcer – ikke mindst hvis det her i september politisk besluttet at igangsætte både lokalplanlægning for vindmøller samt kommune- og lokalplanlægning for et eller flere solcelleprojekter. Teknik og Klimas umiddelbare vurdering er, at arbejdet med den grønne omstilling de kommende år vil kræve ressourcer svarende til 1,500 mio. kr. årligt på plan- og myndighedsområdet.

I forhold til opgave 4 varmeplanlægning og projektkendelser modtages i 2022 og 2023 DUT-kompensation fra staten, som delvist kompenserer det ressourcestræk, som opgaven med at lave en ny varmeplan inden årsskiftet, samt den efterfølgende myndighedsbehandling, dialog og facilitering, medfører.

Der er ikke udarbejdet et budgetforslag vedr. planlægningsressourcer til den grønne omstilling, idet mål for klimaplanen først blev vedtaget ultimo juni og politisk stillingtagen til planlægning for VE-projekter først sker i efteråret 2022.

Hvad er status på PMU's beslutning af 13. september 2021 pkt. 22 vedr. en "stadsarkitektfunktion"?

Teknik- og Klimaudvalget behandler en sag om konkret udmøntning af stadsarkitektfunktion sidst på året. Årsagen til at sagen først kommer nu skyldes bl.a. en gennemført organisationsændring og intern afprøvning af forskellige modeller.

Det bemærkes, at Teknik og Klima på nuværende tidspunkt har forøget fokus på arkitektfaglige vurderinger i sagsbehandling og politiske sager. Eksempelvis er der i forbindelse med udbuddet af det tidligere rådhus særlig fokus på "Kvalitet" som udbudskriterie.

Hvad vil de økonomiske konsekvenser være ved at indføre grøn vintervedligehold (jf. ØU 22/8)? Hvilke styringsrammer kan opstilles for grøn vintervedligehold?

Driftsafdelingen ønsker ved en grøn vinter med meget nedbør (regn), at vejrafhængige merudgifter ved oversvømmelse af veje, håndtering af afvanding og tilstoppede grøfter, konteres på vinterrammen. Som det er i dag, konterer Driftsafdelingen ekstraordinære vejrafhængige udgifter i grønne vintre på det ordinære vejdriftsbudget under Teknik- og Klimaudvalget. Merforbruget ved grønne våde vintre forringer i dag serviceniveauet for den ordinære drift.

Ved grønne vintre er der overskud på vinterbudgettet. Der foreslås en rammesætning ved grønne vintre, således at vejrafhængige merudgifter konteres op til det afsatte budget for vintervedligeholdelse. Eventuelle merudgifter herudover afholdes indenfor Driftsafdelingens eget ordinære driftsbudget.

I teknisk budget 2023-2026 er afsat 12,315 mio. kr. årligt i 2023 priser til vintervedligeholdelse. Der er afsat 6,060 mio. kr. til ikke vejrafhængige udgifter og 6,255 mio. kr. til vejrafhængige udgifter. Eventuelt mer- eller mindreforbrug vedrørende hvide vintre afregnes i dag via kassen ved regnskabsårets udløb. Der kan være betydelige udsving år for år afhængigt af vejret.

Teknik- og Klimaudvalget har på møde den 15. august 2022 besluttet at vejrafhængige merudgifter ved grønne vintre kan afholdes af konto for vintertjeneste.

Økonomiudvalget besluttede på møde den 22. august 2022 at ønsket om at vejrafhængige merudgifter ved grønne vintre afholdes af konto for vintertjeneste overgår til forhandlingen af budget 2023.

Man skal være opmærksom på at den nuværende vintervedligeholdelsesordning ikke er i overensstemmelse med kommunens økonomisk politik vedr. ingen ufinansierede tillægsbevillinger. At ændre ordningen vil øge sandsynligheden for ufinansierede tillægsbevillinger. Derfor kan en løsning være, at rammen til vejrafhængige vinterlighold bliver en del af Teknik og Klimaudvalgets ramme, som kan overføres ubegrænset mellem årene. Udvalget får dermed mulighed for at disponere midlerne til vand og sne samtidigt med, at de kan tage højde for sæsonudsving.

8.6. Senior- og Sundhedsudvalget

Plejecenterplads mod hjemmepleje: Hvorfor er det billigere at give en borger meget pleje i eget hjem frem for at tildele vedkommende plejecenterplads? Hvordan kommer man frem til at 8 daglige besøg er grænsen for hvad der kan betale sig at løse i hjemmeplejen? Indgår tomgangshusleje og beboernes egenbetaling i regnestykket?

Der er beregnet, at hvis en borger, der modtager hjemmepleje i eget hjem, er visiteret til ca. 23 timers hjemmehjælp eller mere, vil det være billigere at borgeren bor i plejebolig. Det vil sige, at udgifterne til pleje i eget hjem overstiger udgiften til en plejebolig ved 23 timer. Hvis borgeren er visiteret til mindre end 23 timer, så er det billigere, at borgeren bor i eget hjem fremfor en plejebolig. Antallet af besøg har ikke betydning for beregningen.

Med hensyn til de 23 timers hjemmehjælp om ugen, er svaret, at man er kommet frem til denne grænse ved at dividere taksten for plejebolig med timeprisen for hjemmehjælp. I plejeboligtaksten indgår beboernes egenbetaling, men ikke tomgangshusleje.

Hvad vil det koste, hvis man løsnede visitationskriterierne til plejecentrene for at udnytte den overskydende kapacitet på plejecentrene? Kan man forvente at andre kriterier vil medføre at beboerne vil blive mindre plejekrævende?

Hvis man ændrer visitationskriterierne til plejecentrene, skal man være opmærksom på, at borgerne har frit valg i forhold til om de ønsker en plads på et af Haderslev Kommunes plejecentre, Haderslev Fripnejehjem eller i en anden kommune. Udgifterne til køb af pladser kan dermed stige og man kan ikke være sikker på at man får udnyttet den overskydende kapacitet på plejecentrene.

Man kan godt forvente at andre kriterier i forbindelse med visitation til plejecentrene, vil medføre at beboerne vil blive mindre plejekrævende, da nogle af kriterierne på nuværende tidspunkt netop er at borgerne har et plejebestand, der ikke længere kan dækkes i eget hjem og at borgerne har behov for at der er personale i umiddelbar nærhed i døgnets 24 timer. Den nuværende afregningsmodel tager ikke højde for spredning i borgernes plejebestand, da den kun opererer med en gennemsnitlig standardtakst og en gennemsnitlig demens-takst. Modellen er valgt ud fra et ønske om en ubureaukratisk afregningsmodel.

Senior og Sundhedsudvalget behandler en sag på udvalgsmødet den 1. september 2022 hvoraf det fremgår at der i 2023 vil skulle findes finansiering til 55 ekstra plejeboligpladser svarende til ca. 25-30 mio. kr. med de nuværende kvalitetsstandarder. Sagens formål er, at der skal findes en permanent løsning for håndtering af ubalancen mellem plejecenterkapaciteten og den økonomiske ramme, end lukning af de pladser der bliver ledige i forbindelse med naturlige afgang, da det er vanskeligt for plejecentrene at realisere budgetudfordringer i forbindelse med pletvis lukkede pladser.

Hvad har udviklingen i udgifter til vikarer været på seniorområdet (hjemmepleje og plejecentre)?

pleje	2019	2020	2021	2022 (til og med juli)
Plejedistrikter	7,127	5,607	14,234	4,631
Plejecentre	1,482	0,908	0,764	0,767
I alt	8,609	6,515	14,998	5,398

*Tabellen indeholder udgifter til eksterne vikarudgifter

Hvad er status på fastholdelsesindsatsen for SOSU-elever (jf. budgetforlig 2022)?

Praktikvejlederne drøfter med hver enkelt elev i deres sidste praktik, hvordan eleven kan forfølge sine drømme om et fremtidigt job og karrierevej i Haderslev Kommune, og spørger ind til om de er interesseret i job og karriere i hjemmeplejen/plejecentre/fremskudt rehabilitering og rehabiliteringscenter/handicap og psykiatri, og henviser dem til den rette leder.

Praktikvejlederne samler eleverne holdvis i slutningen af deres uddannelse og forbereder dem på et arbejdsliv, hvor de nu er uddannede.

Der arbejdes i stigende omfang med en tilgang, hvor stillinger opslås med mulighed for at tilpasse timetal, vagttilrettelæggelse m.v. til ansøgers ønsker for i videst muligt omfang at kunne skabe muligheder for den enkelte inden for arbejdspladsernes rammer. Første ansættelse for en færdiguddannet elev kan være som fastansat, vikar eller som timelønnet.

De decentrale ledere og praktikvejledere er meget opmærksomme på elever, som har en særlig toning i deres uddannelse, f.eks. digitech-elever, og hjælper med at få kontakt til de relevante ledere f.eks. til e-distrikt, rehabilitering eller plejehjem i eget hjem.

Der er lavet nye onboarding programmer for nyansatte i driften (i første omgang i hjemmeplejen, hvorefter det udbredes til øvrige områder). Programmet rummer en systematisk tilgang til onboarding med både fælles introduktion med andre nyansatte og lokal introduktion på det enkelte arbejdssted samt løbende opfølgings-samtaler i min. ½ år, for at skabe et godt fundament for nye medarbejders trivsel og udvikling.

Forvaltningen arbejder lige nu med at finde en metode til at trække data, der kan vise hvorvidt tiltagene har hjulpet i forhold til at mindske frafaldet.

Hvad vil de økonomiske og servicemæssige konsekvenser være ved at undlade at visitere til hjælpemidler og i stedet for lade de relevante medarbejdere selv hente dem?

Hjælpemidler kan være et personligt hjælpemiddel eller et arbejdsmiljøhjælpemiddel.

Arbejdsmiljøhjælpemidler er til brug for personalet, så er det vigtigt, at der foretages en registrering af, hvor hjælpemiddel er, og hvad hjælpemidlet skal afhjælpe i forhold til at forebygge en arbejdsskade.

Personlige hjælpemidler er til borgere, der i henhold til lovgivningen har en varig funktionsnedsættelse og kan opnå en højere grad af selvhjulpenhed ved at få bevilliget hjælpemidlet.

De servicemæssige konsekvenser, ved at slække på de lovmæssige kriterier, kan være, at mængden af borgere som ønsker et hjælpemiddel vil være større, end mængden af borgere som vil være berettiget. Der vil antageligt ske en udvidelse af serviceniveauet, og der vil ske en ulighed i forhold til borgeren ressourcer til at handle på egen hånd. Der vil antageligt også ske en efterspørgsel efter hjælpemidler, som borgeren i dag selv skal anskaffe, da disse betragtes som almindeligt indbo.

De økonomiske konsekvenser vil være en højere udgift til indkøb af hjælpemidler. Der vil antageligt være færre genbrugshjælpemidler (eksempelvis rollator) som kommer retur til kommunen og derved kan komme en anden borger til gavn.

I forlængelse af de senere års merforbrug blev der i foråret igangsat en analyse af hjælpemiddelområdet. Dette arbejde forventes afsluttet i oktober, og resultatet kan forlægges udvalgene i november 2022.

8.7. Økonomiudvalget / Tværgående spørgsmål

Jeg vil gerne have én opgørelse, både af de direkte omkostninger i forbindelse vikarforbrug der er i den borgernære velfærd samt følgeomkostningerne med tabt viden og oplæring.

Der må gerne fremgå, hvad der er internt og eksternt forbrug, således det er muligt, at vurderer dem hver for sig.

Haderslev Kommune brugte i 2021 cirka 17,800 mio. kr. på køb af eksterne vikarydelser. Primært på indkøbte tjenesteydelser på voksen- og seniorområdet. (se besvarelse under SSU).

Det vil være administrativt ressourcekrævende at opgøre det interne forbrug af vikarydelser, da det opgørelsesmæssigt er vanskeligt at skelne mellem timelønnede vikarer og fast personale der er ansat på timebasis. Mange medarbejdere er ansat på timeløn, eksempelvis pædagogmedhjælpere, sundhedspersonale mm. uden at der er tale om vikarydelser.

Det er ikke muligt at opgøre følgeomkostningerne af tabt viden og oplæring ved brug af vikarer.

Kompetenceudviklingsmidler:

Hvad har forbruget været centralt og decentralt til uddannelse?

Haderslev Kommune har en central pulje til kompetenceudvikling, der kan søges af alle medarbejdere. Sondringen mellem centrale og decentrale midler/ konti herunder er altså et udtryk for, hvem der bestemmer over forbruget, men ikke hvem der har gavn af kompetenceudviklingen:

(i mio. kr.)	Centrale puljer	Decentrale puljer/ konti	I alt
2017	5,913	10,152	16,065
2018	6,146	6,991	13,136
2019	6,027	7,259	13,286
2020	2,478	7,384	9,861
2021	3,680	7,086	10,767

Det fremgår at forbruget til kompetenceudvikling er faldet fra 16,065 mio. kr. i 2017 til 10,767 mio. kr. i 2021.

Kommunalt sygefravær:

Hvad er sygefraværet omregnet til årsværk og hvad koster det?

I 2021 havde medarbejdere i Haderslev Kommune i gennemsnit 13,4 sygedage. Det er færre end man havde i Kolding (13,8 dage), lidt flere end Aabenraa (13,3 dage) og noget flere end Tønder (11,3 dage) og Vejen (12,4 dage).

Hvis ingen var syge, ville kommunen frigøre 216 årsværk på baggrund af 2021-tallene. Hvis vi havde niveau som gennemsnittet af nabokommunerne i 2021, ville kommunen frigøre 12 årsværk.

Alt efter om en afdeling har overkapacitet, hyrer vikarer eller løber lidt stærkere for at kompensere for sygefravær, vil der være forskellige sparepotentialer. Der er også forskelle på sparepotentialet, alt efter hvilke typer medarbejdere der frigøres.

Hvad har udviklingen været fra 2018?

Udviklingen fra 2018 til 2021 er entydigt en stigning i antal sygedage på tværs af kommunerne, men det skyldes sandsynligvis Corona relateret fravær i 2020 og 2021. Det er dermed usikkert hvilken tendens der har været i antallet af sygedage de seneste fem år.

Kan der iværksættes tiltag, som kan nedbringe sygefraværet?

KL og Forhandlingsfællesskabet har afdækket en række tiltag, som kan nedbringe sygefraværet, i deres analyse 'En kur mod sygefravær?'. Kort fortalt er der anbefalinger til fundamentet (lavere fravær kræver tydeligt lederskab, sygefravær skal håndteres i fællesskab), til indsatsene (brug statistik til at fokusere indsatsen, fraværssamtaler er både omsorg og afklaring, tidlig og målrettet indsats kan nedbringe fraværet) og til forebyggelsen (trivsel forebygger højt sygefravær). Det er ikke muligt på forhånd at bestemme, i hvor høj grad

Haderslev Kommune i forvejen lever op til anbefalingerne, eller hvilken effekt yderligere tiltag ville have på sygefraværet.

I Haderslev Kommune sker arbejdet med sygefravær og arbejdsmiljø decentralt på den enkelte arbejdsplads med udgangspunkt i den værdibaserede kultur og anbefalingerne fra KL og Forhandlingsfællesskabets 'En kur mod sygefravær?'. De decentrale ledere kan altid søge sparring hos HR-teamet og får hjælp til konkrete indsatser efter ønske og behov.

Derudover er der mulighed for at gøre brug af kommunens sundhedsordning, hvor der er en stresscoach og to fysioterapeuter ansat. Både stresscoachen og fysioterapeuterne arbejder med henholdsvis behandlinger og forebyggelse. Det sker blandt andet, når fysioterapeuterne laver en målrettet indsats over for dagplejerne i kommunen, fordi de ser et mønster blandt dagplejere på briksen i forhold til arbejdsbetinget nedslidning og lignende problematikker. Tilsvarende tilbyder stresscoachen forebyggende indsatser i form af mindfulnesskurser og NADA baseret på forskning fra Århus Universitet.

Det er ret enestående for Haderslev Kommune, at der er en sundhedsordning, som tilbyder både behandling og forebyggelse.

Udover sundhedsordningens initiativer arbejder HR-teamet generelt med at understøtte kommunens arbejdsmiljø og medarbejdernes trivsel. Det sker bl.a. ved at understøtte det gode samarbejde i MED-organisationen, i TRIO-grupperne (gruppe bestående af leder, tillidsrepræsentant og arbejdsmiljørepræsentant på den enkelte arbejdsplads) og i arbejdsmiljøorganisationen.

Er der gode erfaringer fra andre kommuner, hvor en mentorordning har nedbragt sygefraværet og øget arbejdsglæden? (Syd Djurs blev nævnt)

De gode erfaringer fra andre kommuner dækkes af ovenstående anbefalinger.

8.8. Vækst- og Udviklingsudvalget

Større bidrag til Udviklingsråd Sønderjylland (URS) – Ansøgning om ny 4-årig aftale med sønderjyske kommuner fra 2023

URS ansøger om en udvidet økonomisk ramme. Den ekstra ramme søges finansieret med 75% fra de fire sønderjyske kommuner og 25% fra virksomheder og fonde.

Udvidelsen søges over en 2-årig periode og vil betyde en stigning i kommunebidraget pr. indbygger fra 9 kr. i år 2022 til 10 kr. i år 2023 og 12 kr. i år 2024. Som i dag ønskes beløbet fra de sønderjyske kommuner reguleret årligt med den kommunale fremskrivningsprocent. En forudsætning for et øget kommunalt bidrag er at virksomheder og fonde øger deres bidrag svarende til de 25 %.

(Beløb i mio. kr. i 2023 pl)	2023	2024	2025	2026
Større bidrag til Udviklingsråd Sønderjylland (URS)	0,076	0,166	0,166	0,166

Større bidrag til den sønderjyske kirkegård i Braine

For at opretholde standarden af den sønderjyske kirkegård i venskabsbyen Braine, er der behov for 0,025 mio. kr. til at dække en årlig merudgift til vedligeholdelse.

(Beløb i mio. kr. i 2023 pl)	2023	2024	2025	2026
Større bidrag til vedligeholdelse af sønderjysk kirkegård i Braine	0,025	0,025	0,025	0,025

Bilag 1: Lov- og cirkulæreprogrammet

Fordeling af lov- og cirkulære program (Beløb i mio. kr. i 2023 pl)	2023	2024	2025	2026
Social- og Handicapudvalget	-0,998	-0,958	-1,235	-0,666
Beskæftigelse- og Borgerserviceudvalget	0,202	0,209	0,212	-0,332
Børne- og Familieudvalget	0,370	15,524	15,571	15,510
Teknik- og Klimaudvalget	-	0,144	0,144	0,144
Ungeudvalget	0,044	0,108	0,108	0,108
Senior- og Sundhedsudvalget	3,583	4,728	5,885	4,420
Økonomiudvalget	-0,272	-0,261	-0,258	0,061
Lov- og cirkulæreprogrammet, I alt	2,929	19,493	20,426	19,245

"+" betyder udgifter/mindre indtægter "-" betyder indtægter/mindre udgifter/henlæggelser

(S): Serviceudgifter

Af tabellerne nedenfor udspecificeres de love og bekendtgørelser der har effekt for Haderslev Kommune fordelt på udvalgsniveau. Beløbene kan ikke direkte henføres til tabellen ovenfor på grund af afrundinger.

Social- og Handicapudvalget

(Beløb i mio. kr. i 2023 pl)	2023	2024	2025	2026
Pkt. 15 (Central refusion) Lov nr. 1060 af 30. juni 2020 om lov om ændring af lov om social service	-	-	-0,317	-
Pkt. 16 (S) Efterregulering vedr. Lov nr. 1059 af 30. juni 2020 om ændring af lov om social service og lov om socialtilsyn	-0,333	-0,294	-0,252	-
Pkt. 17 (S) L 27 Forslag til lov om ændring af lov om retssikkerhed og administration på det sociale område, lov om social service og lov om bekæmpelse af ungdomskriminalitet	-0,444	-0,444	-0,444	-0,444
Pkt. 18 (S) Ændring af lov om lov om socialtilsyn og lov om social service	0,096	0,096	0,095	0,095
Pkt. 21 (S) Ændring af vejledning om indsatser og særlig støtte til børn og unge og deres familier	-0,317	-0,317	-0,317	-0,317

Uddybende beskrivelse:

- **Pkt. 15:** Den centrale refusionsordning blev justeret med virkning fra 2021. En af ændringerne var, at kommunerne fremover kan hjemtage refusion for indsatser der leveres til personer over 67 år, såfremt personen var omfattet af ordningen forud for det fyldte 67. år. Da antallet af personer over 67 år, der er omfattet af ordningen, er voksende, vil ændringen først være fuldt indfaset i 2049.
- **Pkt. 16:** Fra 1. juli 2020 fik kommunerne mulighed for at bevillige støtte til overvågning i nattetimerne til borgere, der modtager kontant tilskud til pasning i hjemmet efter servicelovens §95 stk. 3. Der er i 2022 foretaget opfølgning på udgifter til ordningen. Opfølgningen viser, at kommunerne er blevet overkompenseret og derfor nedreguleres bloktilskuddet.
- **Pkt. 17:** Nyt tiltag der opretter adgang til refusion på indsatser, som Ungdomskriminalitetsnævnet træffer afgørelse om.
- **Pkt. 18:** Loven indeholder en lang række tiltag, som skal skabe grundlag for et mere systematisk, ensartet, uvildigt og fagligt kompetent socialtilsyn samt at styrke det økonomiske tilsyn. Lovændringen udmønter en politisk aftale p området og trådte og kraft den 1. februar 2022.
- **Pkt. 21:** Unge anbragt i efterværn kan fremover modtage SU eller FGU-skoleydelse og kan derfor ikke længere modtage lommepenge og midler til beklædning fra kommunen. Desuden skal de unge fremover opkræves egenbetaling for kost og logi. Bloktilskuddet reguleres derfor negativt. Ændringen medfører et mindre merarbejde med at beregne egenbetaling, som medfører en positiv regulering af bloktilskuddet.

Beskæftigelse- og Borgerserviceudvalget

(Beløb i mio. kr. i 2023 pl)	2023	2024	2025	2026
Pkt. 26 (S) Lov nr. 1160 af 8. juni 2021 - Ændring af lov om en aktiv beskæftigelsesindsats, lov om organisering og understøttelse af beskæftigelsesindsatsen m.v. og lov om aktiv socialpolitik	0,534	0,540	0,543	-
Pkt. 30 (S) Lov nr. 2589 af 28. 12. 2021 om nytænkning af beskæftigelsesindsatsen og en styrket og forenklet ungeindsats m.v. og Lov nr. 2590 af 28. december 2021 om nytænkning af beskæftigelsesindsatsen og samtaler over video eller telefon	-0,332	-0,332	-0,332	-0,332

Uddybende beskrivelse:

- **Pkt. 26:** Loven har til hensigt at justere ressourceforløbsordningen. Med loven følger kommunale merudgifter i perioden 2022-2025.
- **Pkt. 30:** Med nytænkningen af beskæftigelsesindsatsen og implementeringen af samtaler over video eller telefon, vil det medføre en årlig kommunal mindredgift til administrationen. Loven udmønter endvidere at en række statslige opgaver pr. 1. januar 2022 overgår til kommunerne.

Børne- og Familieudvalget

(Beløb i mio. kr. i 2023 pl)	2023	2024	2025	2026
Pkt. 29 (S) Lov nr. 343 af 22. marts 2022 - Indførelse af øremærket orlov, lighedeling af retten til barselsdagpenge og ret til overdragelse af barselsdagpenge til sociale forældre og nærtstående familiemedlemmer m.v.	0,452	0,482	0,494	0,494
Pkt. 34 (S) Lov nr. 2594 af 28. december 2021 om ændring af dagtilbudsloven (Minimumsnormeringer i daginstitutioner og styrket tilsyn med dagtilbud m.v.)	0,268	15,446	15,446	15,446
Pkt. 35 (S) L 174 Forslag til lov om ændring af lov om folkeskolen, lov om kommunal indsats for unge under 25 år, lov om velfærdsaftaler på dagtilbudsområdet og folkeskoleområdet og lov om kommunale internationale grundskoler (Fremtidigt evaluerings- og bedømmelsessystem i folkeskolen m.v.)	0,081	0,026	0,062	-
Pkt. 63 (S) Udmøntning af negativ budgetregulering som følge af Aftale om det fremtidige evaluerings- og bedømmelsessystem i folkeskolen	-0,431	-0,431	-0,431	-0,431

Uddybende beskrivelse:

- **Pkt. 29:** Loven havde til hensigt at indføre æremærket orlov til begge forældre mv. Disse nye regler medfører herudover kommunale merudgifter.
- **Pkt. 34:** Kommunernes bloktilskud reguleres for lovkravet om minimumsnormeringer i daginstitutioner samt styrket tilsyn. Derudover kompenseres kommunerne for ændring af dagtilbudsstatistikken.
- **Pkt. 35:** Loven vedrører en række initiativer på grundskoleområdet, hvoraf der dog alene gives kompensation for indførelse af test for høj begavelse og opfølgning herpå i indskolingen.
- **Pkt. 63:** Parterne i Sammen om Skolen ønskede at sikre midler til finansiering af initiativer til aftalen om nationale test mv. Da der ikke var afsat finansiering til udgiftsdrivende initiativer i partnerskabet, blev midlerne i stedet frigivet gennem en reduktion af det kvalitetsløft af den understøttende undervisning, som kommunerne fik fra skoleåret 2019/2020. Bloktilskuddet nedjusteres som konsekvens heraf.

Teknik- og Klimaudvalget

(Beløb i mio. kr. i 2023 pl)	2023	2024	2025	2026
Pkt. 39 (S) Lov om kemikalier (Begrænsning i eller forbud mod anvendelse af plantebeskyttelsesmidler på befæstede eller stærkt permeable arealer), Bekendtgørelse om bekæmpelsesmidler.	-	0,144	0,144	0,144

Uddybende beskrivelse:

- **Pkt. 39:** Der vil med lovforslaget og en kommende bekendtgørelse blive indført forbud mod sprøjtning med ikke let-nedbrydelige midler på befæstede eller stærkt permeable offentlige arealer med visse undtagelser. Forbuddet træder i kraft pr. 1. januar 2024. Kommunerne kompenseres fra og med 2024 for merudgifter i forbindelse med anvendelse af alternative bekæmpelsesmetoder.

Ungeudvalget

(Beløb i mio. kr. i 2023 pl)	2023	2024	2025	2026
Pkt. 36 (L) FGU skoleydelse for elever i efterværn, som følge af en praksisændring vedr. fortolkning af § 19 i bekendtgørelse om institutioner for forberedende grunduddannelse mv.	0,044	0,108	0,108	0,108

Uddybende beskrivelse:

- **Pkt. 36:** Kommunerne kompenseres for øgede udgifter til bidrag for elevers skoleyselser, når disse er indskrevet i en FGU-institution og i efterværn.

Senior- og Sundhedsudvalget

(Beløb i mio. kr. i 2023 pl)	2023	2024	2025	2026
Pkt. 23 (S) Lov om ændring af sundhedsloven (Vederlagsfri tandpleje for 18-21-årige)	1,633	2,772	3,917	4,420
Pkt. 57 (S) Initiativer i sundhedsreformen, herunder kvalitetspakker målrettet kommunale akutfunktioner og patientrettet forebyggelse for borgere med kroniske sygdomme	1,950	1,956	1,967	-

Uddybende beskrivelse:

- **Pkt. 23:** Det indgår i Finansloven 2022, at kommunerne fremover skal tilbyde vederlagsfri tandpleje til 18-21-årige via den kommunale børne- og ungdomstændpleje. Samtidig udvides den nuværende fritvalgsordning for de 16-17-årige til også fremover at dække de 16-21-årige, ligesom der indføres kommunal visitation til visse ydelser.
Ordningsen træder i kraft for årgang 2024 pr. den 1. juli 2022.
- **Pkt. 57:** I forbindelse med Sundhedsreformen er det aftalt, at en national kvalitetsplan skal skabe en mere ensartet kvalitet af de nære sundhedstilbud og bidrage til en omstilling af sundhedsvæsenet ved at nytænke tilbud til borgere med f.eks. kronisk sygdom, så mere kan løftes lokalt og i eget hjem. Bloktilskuddet opjusteres som konsekvens heraf.

Økonomiudvalget

(Beløb i mio. kr. i 2023 pl)	2023	2024	2025	2026
Pkt. 29 (S) Lov nr. 343 af 22. marts 2022 - Indførelse af øremærket orlov, lighedeling af retten til barseldagpenge og ret til overdragelse af barseldagpenge til sociale forældre og nærtstående familiemedlemmer m.v.	0,061	0,061	0,061	0,061
Pkt. 48 (S) Medfinansiering af overgang til ny digital infrastruktur	-0,200	-0,012	-0,009	-
Pkt. 49 (S) Medfinansiering af drift, advisering og support af digital infrastruktur	-0,132	-0,310	-0,310	-

Uddybende beskrivelse:

- **Pkt. 29:** Loven havde til hensigt at indføre øremærket orlov til begge forældre mv. Disse nye regler medfører herudover kommunale merudgifter.

- **Pkt. 48:** Økonomien for fællesoffentlige infrastruktur blev aftalt i forbindelse med økonomiaftalen for 2021. Grundet forsinkelser og et øget behov for indsatser for at styrke bl.a. borgersupport, sikkerhed og systemforvaltning mv. er der med økonomiaftalen for 2023 blevet aftalt yderligere finansiering af den fællesoffentlige infrastruktur. Af hensyn til statens interne styring, er reguleringen delt i to punkter (pkt. 48 og 49).
- **Pkt. 49:** Punktet skal ses i sammenhæng med pkt. 48. Denne del medfører isoleret set en regulering af bloktilskuddet.

Bilag 2: Anlæg – Investeringsoversigt fra teknisk budget inkl. periodiseringer

Investeringsoversigt (Beløb i mio. kr. i 2023 pl)	U/I	2023	2024	2025	2026
Social- og Handicapudvalget					
Etablering af kontor- og mødefaciliteter på Odinsgården	U	0,900	-	-	-
Etablering af aflastningspladser i forbindelse med eksisterende tilbud	U	3,700	-	-	-
Børne- og Familieudvalget					
Børnecenter Over Jerstal	U	10,000	3,900	-	-
Ny daginstitution på Thrigesvej	U	16,645	15,000	-	-
Kultur- og Fritidsudvalget					
Formidlings- og magasinbygning på Kløvervej 87B	U	6,000	5,500	-	-
Helhedsplan for boldbaner ved Haderslev Idrætscenter	U	4,600	-	-	-
Renoverings- og facilitetspulje KFU	U	2,000	2,000	2,000	2,000
Teknik- og Klimaudvalget					
Østergade/Honnørkajen. Klargøring af grund samt etablering af udenomsarealer og pumpestation	U	1,000	1,200	-	-
Masterplan Jomfrustien	U	30,000	30,381	32,000	36,750
Klimalavbund og andre synergiprojekter ved vandløb	U	-	-	-	-
Klimalavbund og andre synergiprojekter ved vandløb	I	-	-	-	-
Naturprojekter og øget biodiversitet (tidl. Danmarks vildeste Kommune)	U	1,000	0,500	0,500	-
Landbrugets BNBO-indsats for drikkevandet	U	0,300	-	-	-
Stenrev og havmiljøprojekter i Lillebælt og Haderslev fjord	U	3,000	3,000	3,000	-
Stenrev og havmiljøprojekter i Lillebælt og Haderslev fjord	I	-1,000	-1,000	-1,000	-
DK2020 projekter i ny klimaplan	U	3,022	3,000	2,000	-
Forbedret infrastruktur Arnum	U	1,100	-	-	-
Cykelsti Nustrup – Uldal	U	6,500	-	-	-
Flytning af driftsafdelingen	U	-	11,800	-	-
Broer og bygværker	U	2,700	2,700	2,700	2,700
Krydsningshelle på Østergade ved Vojenshallerne	U	0,500	-	-	-
Krydsningsheller og senere signalanlæg på Ribe Landevej	U	1,400	-	0,800	-
Tilgængelighedspulje	U	0,400	0,400	0,400	-
Pulje til udmøntning af cykelstiplan	U	-	14,000	5,000	-
Pulje til udmøntning af cykelstiplan	I	-	-3,050	-2,000	-
Fællesstier Norgesvej og Louisevej	I	-0,950	-	-	-
Funktionskontrakter på veje *)	U	20,700	20,700	20,700	20,700
Pulje til realisering af trafiksikkerhedsplan	U	1,000	1,000	1,000	-
Senior- og Sundhedsudvalget					
Sundhedstilbud i Gram inkl. Sygeplejeklinik	U	1,000	-	-	-
Opførelse af 16 Ældreboliger på Højmarken i Gram	U	14,500	6,100	-	-
Servicearealer på Højmarken i Gram, indtægter	I	-	-0,600	-	-
Servicearealer på Højmarken i Gram, udgifter	U	3,500	2,000	-	-
Velfærdsteknologi til demensvenlige ældreboliger	U	3,000	1,600	-	-
Velfærdsteknologiske løsninger	U	1,000	1,000	1,000	-
Økonomiudvalget					
Byudvikling	U	2,501	6,100	3,600	5,700
Erhvervsjord	U	0,500	6,000	6,000	-
Salg af jord, indtægter	I	-2,000	-	-	-
Pulje til boligbyggemodning og salg af grunde - Udgifter	U	1,900	1,900	1,900	1,900
Pulje til boligbyggemodning og salg af grunde - Indtægter	I	-1,400	-1,400	-1,400	-1,400

Investeringsoversigt (Beløb i mio. kr. i 2023 pl)	U/I	2023	2024	2025	2026
Anlægstilskud til Brand og Redning Sønderjylland	U	1,343	1,400	1,400	1,400
Bygningsvedligeholdelse m.v.	U	33,168	32,430	32,300	32,300
Strategiske udviklingsplaner- og tiltag for Haderslev, Vojens og Gram.	U	1,500	3,000	5,000	-
Strukturelle ændringer på borgernære områder	U	-	5,600	10,000	-
Uudmøntet anlægspulje	U	8,000	14,100	42,900	72,900
Land- og Byudviklingsudvalget					
Borgerbudgettering i landdistrikterne	U	1,446	1,400	1,400	-
Landdistriktpulje	U	1,000	1,000	1,000	-
Område- og landsbyfornyelse	U	2,600	2,600	2,500	-
Forum Vojens og Vision Gram	U	1,000	1,000	1,000	-
Borgerbudgettering Haderslev/Starup	U	1,000	1,000	1,000	-
Skrydstrup Kultur- og Fritidscenter	U	-	3,000	-	-
Nettoanlæg i teknisk budget inkl. Periodiseringer		190,075	200,261	176,700	174,950
Bruttoanlæg teknisk budget inkl. Periodiseringer		180,925	200,211	181,100	176,350

Bilag 3: Supplerende budget Anlæg – Oversigt over forslag til anlægsprojekter

(Beløb i mio. kr. i 2023 pl)	U/I	2023	2024	2025	2026
Social- og Handicapudvalget					
Renovering og opdatering af Hjortebro Værkstedet	U	-	-	7,000	8,000
Børne- og Familieudvalget					
Ny daginstitution på Thrigesvej – option 1: Produktionskøkken	U	-	0,550	-	-
Ny daginstitution på Thrigesvej – option 2: Plads til 20 ekstra børn	U	-	2,600	-	-
Ny daginstitution på Thrigesvej – option 3: Omplacering af Parkeringsareal	U	0,500	-	-	-
Anlægspulje til konkrete projekter	U	5,000	5,000	5,000	5,000
Kultur- og Fritidsudvalget					
Indeksering – Formidlings og magasinbygning på Kløvervej 87B	U	-0,499	-	-	-
Vojens Svømmehal – udskiftning af hoved-eltavlen	U	0,450	-	-	-
Svømmefaciliteter	U	-	-	-	-
Vojens Idrætshaller – udskiftning af tag	U	-	0,800	-	-
Frøs Arena – CTS-styring	U	-	0,300	-	-
Facilitetspuljen fra 2023 (Anlægs- og facilitetspulje)	U	0,500	0,500	0,500	0,500
Projekt Hærvejen	U	-	-	0,500	-
Forsøgsscenen – ekstra teatersal	U	-	-	-	-
Ny bar og indgang på Månen	U	-	-	1,300	-
Trænings- og Udviklingscenter	U	0,350	-	-	-
Strategisk facilitetsudviklingspulje	U	-	-	10,000	10,000
Teknik- og Klimaudvalget					
Indeksering - Funktionskontrakter på veje	U	2,409	-	-	-
Flytning af driftsafdelingen (prisstigninger)	U	3,000	1,200	-	-
Forbedret infrastruktur Arnum (prisstigninger)	U	0,300	-	-	-
Cykelsti Nustrup-Uldal (prisstigninger)	U	2,800	-	-	-
Cykelsti Uldal N langs Røddingvej til Ribevej	U	-	-	-	4,150
Krydsningshelle på Østergade ved Vojens Hallerne (prisstigninger)	U	0,100	-	-	-
Krydsningsheller og senere signalanlæg på Ribe Landevej ved Skallebækvej (prisstigninger)	U	0,300	-	0,200	-
Tilgængelighedspulje 2026	U	-	-	-	0,400
Pulje til udmøntning af cykelstiplan	U	-	-	2,000	7,000
Pulje til udmøntning af cykelstiplan	I	-	-	-	-2,000
Pulje 2026 til realisering af trafiksikkerhedsplan	U	-	-	-	1,000
Trafikplan - Fredeliggørelse af Nørregade, Gravene og Kanni-kepladsen	U	-	-	0,300	-
Infrastrukturprojekter afledt af trafikplan Haderslev	U	-	-	-	10,000
Investering LED-gadelys private fællesveje	U	-	-	1,900	1,400
Ny vej fra Ressourcecenter Haderslev, Knavvej til Vilstrupvej	U	-	-	1,000	10,700
Renovering Haderslev Lystbådehavn Nord – kajanlæg	U	-	-	2,300	2,500
Renovering Aarø Sund havn – kajanlæg, færgeleje og molehoved	U	-	-	2,600	2,900
Renovering af kajanlæg, færgeleje og molehoved Aarø	U	-	-	2,300	1,100
Oprensning af Haderslev fjord – delområder	U	-	-	1,000	8,000
Oprensning af Haderslev Inderhavn (område A-E)	U	-	-	-	12,000
Tilstandsvurdering og dykkervideo af sejlrenden	U	-	-	-	0,500
Nedlæggelse af overflødige brandhaner	U	-	-	4,000	4,000
Stenrev og havmiljøprojekter i Lillebælt og Haderslev Fjord	U	-	-	-	3,000
Stenrev og havmiljøprojekter i Lillebælt og Haderslev Fjord	I	-	-	-	-1,000

(Beløb i mio. kr. i 2023 pl)	U/I	2023	2024	2025	2026
Naturprojekter og øget biodiversitet (tidligere Danmarks vildeste kommune)	U	-	-	0,500	1,000
DK2020 projekter i klimaplanen	U	-	-	1,000	3,000
DK2020 projekt – drikkevandsskove	U/I	-	-	2,400	5,000
Oplevelser ved Hærvejen og andre friluftstiltag	U	-	-	0,500	0,500
Hejsager-Kelstrup, klimasikring for regnvandsafledning	U	-	-	0,500	-
Haderslev Dam og Fjord, bedre badevands- og miljøkvalitet	U	-	1,000	1,000	1,000
Tiltag mod oversvømmelse i Fole	U	-	-	4,000	4,000
Senior – og Sundhedsudvalget					
Indeksering - Sundhedstilbud i Gram inkl. Sygeplejeklinik	U	0,083	-	-	-
Indeksering - Servicearealer på Højmarken i Gram	U	0,341	-	-	-
Indeksering - Velfærdsteknologi til demensvenlige ældreboliger	U	0,250	-	-	-
Tandplejeklinik	U	-	0,200	17,000	17,000
Udbygning af Sundhedscenter Haderslev til Nærpsygehus	U	-	-	12,500	-
Velfærdsteknologiske og digitale løsninger	U	-	-	1,000	2,000
Teknisk infrastruktur – ladestandere til elbiler	U	1,500	-	-	-
Økonomiudvalget					
Erhvervsjord	U	-	-	-	7,500
Strategisk udvikling af Aarø	U	-	-	5,000	6,000
Strukturelle ændringer på borgernære områder	U	-	-	-	10,000
Strategiske udviklingsplaner- og tiltag for Haderslev, Vojens og Gram	U	-	-	-	5,000
Land- og byudviklingsudvalget					
Indeksering - Skrydstrup Kultur og Fritidscenter	U	-	0,250	-	-
Borgerbudgettering i landdistrikterne	U	-	-	-	1,400
Landdistriktspulje	U	-	-	-	1,000
Område- og landsbyfornyelse	U	-	-	-	2,600
Forum Vojens og Vision Gram	U	-	-	-	1,000
Borgerbudgettering Haderslev/ Starup	U	-	-	-	1,000
Potentialer i kommuneplanen	U	-	-	1,000	1,000
Supplerende budget – Nettoanlæg, i alt		18,382	12,400	88,300	159,150
Supplerende budget – Bruttoanlæg, i alt		18,382	12,400	88,300	162,150

* Bruttoanlæg er de samlede anlægsudgifter uden udgifter til ældreboliger.